İlke

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN!

Cilt/14 Haziran 1985 Sayı/83

ilke

Cilt/14
Haziran 1985
Sayı 83

İÇİNDEKİLER

Yazışma Adresi: Postfach 10 16 34, 4100 Duisburg 1 – F.Almanya

Türkiye'de Ulusal Sorun

Çokuluslu bir ülke olan Türkiye'de ulusal sorunun biçimlenmesi ve karakteristikleri üzerine dergimizin 48. sayısında (Ocak 1978) yayınlanan yazının geniş bir özetini yeniden yayınlıyoruz. İllegal bir yayın organının kısıtlı sayfaları çerçevesinde sunduğumuz bu özet özellikle aradan geçen zaman zarfında bilimsel sosyalist politik hareketimize katılmış olup illegalite koşullarının teknik imkansızlıkları nedeniyle sözkonusu yazıyı okuyamamış olan aktivist ya da sempatizan arkadaşlarımız için hazırlandı. Bu yazı 1982-83'de GERÇEK ve sonra da KİTLE'de yayınlanan, yurtiçinde ayrıca broşür halinde topluca basılan **Kürdistan'da Politik Süreçler** başlıklı yazı dizisiyle ve 1983'de KİTLE'de yeralan **Şovenizm ve Milliyetçilik** adlı diğer bir yazı dizisiyle birlikte bir bütün oluşturmaktadır.

İLKE

Türkiye'de bilimsel sosyalist hareketin çözüm bekleyen ve önde gelen sorunlarından birisi de ulusal sorundur. Ulusal soruna bakış açısı ve bu soruna ilişkin tutum ve politika Marksizm ve proletarya enternasyonalizmine bağlılığın temel ölçütlerinden birisidir.

Ulusal sorunu işçi sınıfı bilimi ve politikalarının önemli sorunlarından biri haline getiren tarihsel bir nedensellik sözkonusudur. İşçi sınıfının, sınıf olarak doğuşu ve bilahare onun sınıfsal bilincinin en üst basamağı olarak Marksizmin ortaya çıkışı kapitalizm çağında gerçekleşmiştir. Dünyanın, kapitalizm tarafından yaratılmış temel gerçeklerinden biri de "ulus" olgusudur ve işçi sınıfı bilimi daha başından itibaren, devraldığı dünyanın gerçekliğinin bir parçası olan "ulus" ve "ulusal sorun"

konusuna da çözüm bulmak durumunda kalmıştır. Yüzlerce ulus, ulusal topluluk, milliyet ve etnik grubun, bin bir ilişki ve çelişki içinde "yanyana" varolduğu, ekonomik, siyasi, kültürel vb. gibi kapitalist uygarlığın bütün alanlarına yayılan zengin bir ilişki içine girdikleri ve bunun sınıf mücadelesinin bütün biçimlerine doğrudan etkide bulunduğu bir dünyada başka türlü olması da beklenemezdi.

Öte yandan, işçi sınıfı biliminin Büyük Ekim Devrimi ile somut bir olgu haline geldiği SSCB'de, bu tarihsel köklü dönüşüm "ulus" olgusuyla içiçe geçmiş bir süreç sonucunda başarıya ulaşıp bugüne gelmiştir. Büyük Ekim Devrimi 100'ü aşkın ulus, milliyet ve etnik grubun bir devlet bütünlüğü içinde yaşadıkları bir ülkede gerçekleşmiş ve bu ilk sosyalist devrim bu ulus ve ulusallıkların ulusal ve sosyal kurtuluşlarına birlikte öncülük etmekten başka bütün dünyada ve sosyalist devrim çağında bütün ulusal kurtuluş hareketlerine yol göstererek ulusal bağımsızlık mücadelesinin dünya sosyalizmi ve uluslararası proletarya hareketi ile ittifak halinde yükselmesinin yolunu açmıştır.

Çok uluslu bir ülke durumunda olan Türkiye'de işçi sınıfımızın demokrasi ve sosyalizm hedefleri bakımından ulusal sorunun özellikle önemi vardır. İşçi sınıfı siyasi hareketi, bir yandan kendi sosyal devrim hedefinin bir bileşeni olarak Türkiye'de ulusal sorunu Leninizm öğretisindeki çözümüne ulaştırmak bakımından, bir yandan da aynı sorunu bugünkü sınıflar mücadelesinin güncel sorunları ve kendi özgülü bakımından taşıdığı uluslararası öneme göre yönlendirmek açısından, karmaşık görevlerle karşıkarşıyadır. Dolayısıyla, Türkiye'de ulusal sorunun, işçi sınıfının bakış açısından gelişip bir çözüme bağlanabilmesi Leninist öğretinin konuya ilişkin yaklaşımının sosyalist hareketler tarafından sabırla ve kararlılıkla uygulanmasına, uluslararası proleter hareketin genel ve Türkiye'deki özel hedeflerine bağımlı ulusal-demokratik çözümler ve politikalar üretmesine bağlıdır.

Türkiye'de "ulusal sorun" esas olarak Türkiye Kürdistanı'nda yaşamakta olan Kürt ulusal topluluğunun sorunlarını içerir. Türkiye'de Kürtlerden başka, Rum, Ermeni, Yahudi, Çerkez, Arap vb. gibi çeşitli azınlıklar ve bunların da kendi etnik durumlarından kaynaklanan kimi sorunları olduğu sözkonusu edilebilir. Ama bu etnik grupların sorunlarıyla Türkiye'de EZİLEN ULUS durumunda bulunan Kürt halkının ulusal sorunlarını, gerek bugünkü boyutları ve gerekse nitelikçe farklı tarihsel oluşumları bakımından aynı kapsamda ele almak ve aynı çözümler çerçevesine sığdırmak mümkün ve doğru değildir.

DEVLET TERÖRÜYLE YÜRÜTÜLEN ULUSAL BASKI

Bugün Türkiye'de ABD'nin emperyalist ve saldırgan emellerine so-

nuna kadar angaje olmuş bir faşist rejim işbaşındadır. Her faşist yönetim gibi bu da şovenizmi en azgın ve saldırgan biçimde uygulamaktadır. Türkiye'nin her tarafında hüküm sürmekte olan devlet terörü Kürdistan' da kat kat yoğunlaşarak sürdürülmektedir. Kürt halkı üzerinde uygulanan bu faşist terör zaman zaman kitle katliamı boyutlarına ulaşmakta, geniş çaplı askeri harekatlara dönüşmekte, Kürt halkı yığınlar halinde göçe zorlanıp zorunlu iskana tabi tutulmakta, geleneksel yoketme ve asimilasyon politikaları faşist rejim aracılığıyla tam bir mezalime dönüştürülmektedir.

Bugünkü faşist rejimin Kürt halkı üzerinde yoğunlaştırdığı şoven ve ırkçı asimilasyon uygulamaları ve ulusal baskı, geleneksel Türk burjuva şovenizminin faşizm altında ulaşabileceği en son noktaya vardırılmasından başka birşey değildir. Ayrıca bu baskı, faşizmin genel olarak Türkiye'de tüm demokratik hak ve özgürlükleri yokederek siyasal demokrasiye son vermesinin ve emekçi sınıf hareketlerini bastırıp sindirmesinin doğal bir uzantısı olarak gelişmektedir.

Kürt halkı üzerinde uygulanan bu geleneksel ırkçı ve şovenist baskı, ulusal baskı biçimleri arasındaki en acımasız emsallerinden geri değildir. Cumhuriyet dönemi boyunca ve nispi demokratik dönemlerde bile gevşetilmeden sürdürülmüş, zaman zaman toplu katliam uygulamalarına vardırılmış ve Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal-demokratik her kıpırdanışın ve en basit, en doğal insani taleplerin bile üzerine orduyla gidilmiş ve bütün bunlar sonuçta Kürtlerin sindirilip susturulmasıyla sonuçlanmıştır.

Ancak, Kürtlerin ulusal-demokratik eğilim ve istekleri her ne kadar görünürde pasifize edilmiş olsa bile bu bitmez tükenmez baskı Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürtler arasında Türk hakim ulus şovenizmine ve asimilasyoncu politikalarına karşı yaygın ve derin bir öfkenin de kaynağı olmuştur. Bugünkü faşist rejim, bu baskıyı daha da ileri götürmüştür, Türk militarizminin Kürdistan'dan devşirdiği nefretten başka birşey değildir.

Kürt ulusal hareketinin güncel açıdan önemli başka bir boyutu da Ortadoğu'nun dünya politikasındaki hareketli konumu ve bunun genel olarak "Kürt Sorunu" bir kat daha artırmaktadır. Çünkü Kürdistan bölgedeki 4 ayrı devlet tarafından paylaşılmış durumdadır ve Kürtler bu ülkelerin hepsinde ezilen ulus konumunda yaşamaktadırlar. Ulusal kurtuluş mücadelesinin günümüzdeki parlak durumu ve bağımsızlık savaşı veren halkların birbirini izleyen zaferleri, Ortadoğu'da ve 4 ayrı ülkede ezilen ulus olarak yaşayan Kürtlerin ulusal bilincini ve bağımsızlık isteğini derinden etkilemektedir. Ulusal kurtuluş hareketinin güçlenmesinden son derece tedirgin olan emperyalist mihraklar, başta ABD olmak üzere, bölgedeki Kürt hareketlerini ulusal kurtuluşçu mecralardan sap-

tırmak için bütün müdahele biçimlerini denemektedirler. Ve bugün ABD emperyalizmi, resmen de ifade edildiği gibi, bölgedeki bağımsızlıkçı Kürt hareketlerini bastırmak bakımından en çok Türkiye'deki faşist rejime güvenmektedir. Türkiye'deki faşist yönetimin böyle bir misyona talip çıkması ve emperyalistlerce uygun bulunması Türkiye Kürdistanı'ndaki ulasal sorunu her bakımdan güncelleştirmekte ve Türkiye işçi sınıfı hareketi için acil sorun haline getirmektedir.

Öte yandan II. Enternasyonal partilerinin ve iktidarda olan hükümetlerinin bölgedeki iddialarında ve Kürt ulusal hareketlerine yaklaşımlarında belirgin bir canlanma sözkonusudur. Bu partilerin Ortadoğu'ya bakışları ve "Kürt Meselesine" karşı ilgileri anti-komünist ve anti-sovyetik geleneklerinden ve misyonlarından bağımsız değildir. Ulusal kurtuluş mücadelesinin en temel müttefiki ve yardımcısının dünya sosyalist sistemi olması, bağımsızlığını kazanan genç ulusların sosyalist ülkelerle yakın ilişkiler kurup çoğunlukla sosyalizmi amaçlayan bir gelişme yolunu seçmeleri ve bunun dünya devrimci sürecini güçlendirmesi II. Enternasyonal partilerinin başlıca kaygusunu oluşturmaktadır. Kürt hareketleri içindeki sosyalist eğilimleri bu amaçla kendi "sosyalizm" anlayışlarıyla birleştirmeye çaba göstermektedirler. Çeşitli mülahazalarla II. Enternasyonal partilerine yaslanma yolunu seçen sosyalist ve devrimci-demokratik Kürt siyasal parti ve akımlarının kendi ülkelerinde ulusal sorunun gerçek ve tek çözümünü bir kenara iterek milli burjuva karakterli fakat gerici çözümlere yaklaşıp proletaryanın bakış açısından sapmaları ve burjuva enternasyonalizminin mihverine koymaları tehlikesi bulunmaktadır. Bütün bunlar "Kürt Ulusal Sorununu" genel olarak uluslararası politikalar bakımından Ortadoğu'da öne çıkarırken, bölgedeki ekonomik ve sosyal anlamda en gelişkin yapıda olan Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal harekete de önem kazandırmaktadır. Türkiye'de işçi sınıfı politik hareketinin önündeki temel sorunlardan biri olan "Kürt Ulusal Sorunu" bütün bu nedenlerden dolayı sorunun nihai ve asıl çözümüne, yani sosyal devrim hedefine bağlı güncel politikalar açısından da sürekli gündemde kalmaktadır.

İşçi sınıfı politik hareketi olarak bizim bu alandaki görevimiz, birden fazla gelişim perspektifi olan böyle bir soruna Leninist ulusal sorun öğretisi kapsamında ve proletarya enternasyonalizminin prensipleri açısından yaklaşımı egemen kılmak, sınıfsal kurtuluş mücadelemizin sosyal devrim hedefleri ile Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal demokratik mücadeleyi her durumda birleştirecek ayrıntılı bir siyasal programa ulaşmaktır. Yukarıda değindiğimiz gibi, sorunun uluslararası bir boyutunun bulunması ve nitelikçe çok farklı güçlerin farklı yaklaşımlarının kesiştiği bir alan durumunda olması ve bunun Ortadoğu çapında ve genel Kürt Ulusal hareketinin bizatihi kendi içinde çok sayıda değişik eğilimler

olarak yansıması, meseleyi aynı zamanda bir kavram kargaşası içine sokmakta, bizim açımızda sorunun bilimsel olarak genel bir tarifini de lüzumlu hale getirmektedir.

TÜRKİYE VE TÜRKİYE KÜRDİSTANI

Bugün kullanmakta olduğumuz "Türkiye Kürdistanı" terimi, Ortadoğudaki Kürtlerin nüfus olarak çoğunlukta bulunduğu toprakların Türkiye devletleri sınırları içinde kalan bölümünü ifade etmektedir ve işçi sınıfımızın terminolojisinde bu anlamda yeralmaktadır. Nitekim İran ve Irak işçi sınıfı partileri de kendi ülkelerinde, Kürtlerin yaşadığı topraklar için "İran Kürdistanı" veya "Irak Kürdistanı" terimlerini bu kapsamıyla kullanmaktadırlar.

İşçi sınıfı hareketimiz için bu adlandırma şu iki bakımdan önem taşımaktadır. Böylece hem Kürtlerin anayurdunu gerçek ismiyle çağırmış olmaktayız; öbür yandan Kürtlerin tek bir ülkede yoğunlaşmadığını ve 4 ayrı ülkede ezilen ulus olarak yaşayan Kürt topraklarının her birinin sosyal, ekonomik ve siyasal vesair objektif ve subjektif koşullar bakımından farklı durumda bulunduklarını ifade etmekteyiz. Ulusal soruna ilişkin terminolojimizde bu adlandırmanın böyle belirlenmiş olması, işçi sınıfı hareketimizin görevinin sınırlarını da çizmekte, karmaşık ve bazan birbirine karşıt düşen süreçler içeren genel bir "Kürt Ulusal Sorunu" kavramının anlaşılmazlığına karşın belirli bir ulusal hareketi "ulusallığının" bütün yanlarıyla tarifi içine almaktadır.

Kürtler, bugünkü yurtlarında, Türklerin Anadoluya gelmesinden binlerce yıl öncesinden beri yaşamaktadırlar. Son yediyüz yıllık yaşamları çok sayıda halk topluluğunu bünyesinde tutan ve Türklerin devlet ettiği Osmanlı İmparatorluğunun çatısı altında geçmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı ertesinde noktalanan son yüz yıllık çözülüp dağılma ve ulusal devletlere ayrışma sürecinin sonunda Anadolu'da belli başlı iki milliyet kalmış bulunuyordu. Bunlar Türk ve Kürt milliyetleriydi.

Emperyalist işgal altındaki Anadolu'da bir "Türk Devletinin" kurulması ve "Türkiye Cumhuriyeti" adıyla Kürdistan'ın bir bölümünü de içine alan siyasi coğrafya üzerine oturmasına giden süreçte Türk ve Kürt halkları birlikte gözükürler. Bu yeni devletin siyasi örgütlenişinin o günkü temelini teşkil eden Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyetleri içinde ve yönetiminde Kürt örgütlenmelerinin de varolması, Büyük Millet Meclisi'nde Kürdistan temsilcilerinin bulunması ve nihayet 1919-1922 savaşında orduda çok sayıda Kürt askerin yeralması, düzenli ordu savaşına geçilmeden önce Kürt çetelerinin Türklerle birlikte gerilla savaşlarına başlamaları vb. gibi bir dizi tarihi olgu, iki halkın hem siyasal

planda hem de yığınsal ve askeri bakımdan bir ortak "bağımsızlık" eylemi kotardıkları tarihsel bir gerçekliktir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki ilk yıllarda Meclis'teki Kürt milletvekillerine "Kürdistan Mebusu" denmesi, hiç değilse başlangıçta ve yine hiç değilse kağıt üzerinde Türk devletini kuranların Kürt milliyetinin varlığını istemeseler bile kabul ettiklerini, bundan da önce, bu tarihsel sürecin temelinde iki halkın bulunduğu objektif gerçeğini kanıtlar.

Besbelli ki, iki halkın ortaklaşa mücadelesi sonucu kazanılmış bir bağımsız devletin oluşumu, ama bu "ulusal egemenlik" durumunun Türk burjuvazisine mutlak üstünlük sağlayan bir "denge" durumunda ve ilk adımdan başlıyarak Türk ulusunun ulusal egemenliğine dönüştürülmüş olması sözkonusudur.

Anadolu'da Kürdistan'ın da bir bölümünü içine alan topraklar üzerinde "Ulusal Egemenlik" iki halkın ortak mücadelesiyle ama sadece Türk halkı için gerçekleşiyordu. Bağımsız bir ulusal devletin oluşumu anlamında olumlu karakteri bulunan bu süreç, Türk halkına mutlak devlet egemenliği sağlayıp mücadelenin ortağı öteki halk topluluğunu "ezilen ulus" durumuna iterken şoven ve gerici yanını da açığa vuruyordu. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yasal –aynı zamanda siyasal– statüsünü belirleyen 1924 Anayasası Kürt milliyetine hiçbir hak tanımıyor, bu halk topluluğunun asgari demokratik haklarından olan dil ve kültür özerkliğine dahi tahammül göstermeyerek zamanla, şiddetli bir milli zulme ve asimilasyon politikasına dönüşen gelişmelerin de başlangıcını teşkil ediyordu.

Türk burjuvazisine ve Ankara'da bulunan genç milli devlete Kürt milliyetini ezilen bir ulusal topluluk halinde kendi devlet sınırları içinde tutma olanağını veren bir takım tarihsel koşullar mevcuttu. Bu koşulların neler olduğunu özetle gözden geçirmek, Kürt ulusal demokratik hareketinin tarihçesini kavrayabilmek bakımından da önem taşımaktadır.

● Kürt milliyeti Osmanlı topluluğu içinde zaten "ezilen" milliyetlerden biri konumundadır. Tıpkı Çarlık Rusyası'nda olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu da Türk milliyetinin egemen olduğu bir milletler ve milliyetler hapishanesidir. Merkezi Osmanlı yönetimi (özünde Türk milliyeti) Kürtlerin üzerindeki baskıyı devlet aracılığıyla ve Kürt feodalleri ve din adamlarıyla kurulmuş doğal bir ittifaka dayanarak sürdüregelmekteydi. Bu da göstermektedir ki, Kürt milliyetinin feodal egemen unsurları, Cumhuriyetten önce bile Osmanlı egemen sınıflarının bir parçası durumundadırlar.

● Osmanlı feodal topluluğunun çözülüp dağılması ve topluluk içindeki milliyetlerin bağımsız ulusal devletler olarak ayrılıp örgütlenmeleri, kuşku yok ki belirgin bir kapitalistleşmeden ve bunun üzerinde temellenen ulusal bilinçlenmeden kaynaklanıyordu. Osmanlı devletinin son 50-

100 yıllık dönemindeki bu kapitalist gelişme, topluluk içindeki milliyetlerin tamamını etkiliyor ama bu etkilenme "farklı" ölçülerde ortaya çıkıyordu. Kapitalistleşme esas gelişmesini Anadolu'da Türklerin çoğunlukta oldukları kesiminde gerçekleşiyordu fakat Türklerin azınlıkta bulundukları veya hiç olmadıkları Doğu Anadolu da bundan derinlemesine etkileniyor, bu topraklar üzerinde yaşayan milliyetlerden özellikle Ermenilerin ulusal bilinçlenmesini getirmiş oluyordu. O evrede Kürt milliyeti açısından sadece İstanbul'da ve Paris'deki bazı yurtsever Kürt aydınları uluslaşma bilincini temsil ediyorlardı. (Bak. Kürdistan'da Politik Süreçler, Gerçek ve Kitle, 1982, keza aynı adlı TSİP Broşürü)

ERMENİ SOYKIRIMI–1915

● Doğu Anadolu'daki kapitalist gelişmenin ulusal bilinci canlandırmak yönündeki direkt etkisi öncelikle burada yaşamakta olan Ermeni toplumunu etkisi altına almıştı. Çünkü bu kapitalistleşme daha çok Ermeni burjuvazisinin elinde ve önderliğinde gerçekleşiyordu. Çarlık Rusyası topraklarında kalan Ermenistan'daki ilerici-devrimci gelişmelerden de etkilenen Anadolu Ermeni burjuvazisi ilerici ve ulusalcı özlemler geliştirmeye, Doğu Anadolu'da yaşayan Ermeni halkı da gerici merkezi siyasi otoriteye karşı örgütlenmeye başlamıştı. Türkiye'deki Ermenilerin ulusal kurtuluşçu gerillaları olan "Ermeni Komitacıları" Doğu Anadolu'daki ilerici-ulusalcı hareketin başını çekmekteydiler. Sadrazam Talat Paşanın ve İttihakçıların 1915 yılında Doğu Anadolu'da bir milyona yakın Ermeniyi katlettirmesi bundandı. İnsanlık tarihinin yaşadığı en büyük jenositlerden biri olan bu "Ermeni Katliamı" Ermeni ulusunun Anadolu'da yaşayan parçasının sayıca azalmasını, sağ kalanların da kitleler halinde "tehcirini" (zorla göçürtülmesini) içermekteydi. Böylece Ermenilerin anayurdunun bir bölümü (Doğu Anadolu'daki toprakları) Ermenilerden "arındırılmıştı". (Bak. İlke Ocak 1978)

Anadolu'daki Ermeni ulusal hareketinin böylesine emsali zor bulunur bir soykırıma uğratılması, sorunun Osmanlı yönetimi açısından fazlasıyla önemli olduğunu gösteriyordu. Ermeni ulusal hareketi bir yandan savaş durumunda olan (I. Dünya Savaşı) Osmanlı yönetimini güç durumda bırakıyor ve onun çöküş sürecini hızlandırıyordu, öbür yandan Doğu Anadolu'daki kapitalistleşme sürecine büyük bir darbe indiriyordu. Ermeni soykırımının gerçekleştirilmesinde Kürt feodalleriyle din adamlarının merkezi Osmanlı yönetimine yardımcı olmalarına karşılık Kürt emekçilerinin ve genel olarak Kürt halkının Ermeni katliamına ve çapulculuğa girişmemesi, hatta birçok Kürt'ün insani duygularla Ermenilere yardım etmesi, soykırımda kaçanları koruma altına alması ve bütün bunların dinsel şartlandırmalara rağmen gerçekleşmesi her iki hal-

kın merkezi egemen feodal Osmanlı despotizmine karşı duydukları tarihsel tepkiyi o günkü koşullarda birlikte ifade etmeleri anlamına geliyordu.

● Doğu Anadolu'daki kapitalist gelişmenin Ermeni burjuvaları aracılığıyla gerçekleşmesi ve Kürtlerin bundan farklı olarak daha çok toprağa bağımlı kalmaları Kürt milliyetinin uluslaşma sürecini görece olarak yavaşlatan ve Kürdistan'da feodal yapının ömrünü uzatan bir sonuç yaratmıştı. Katledilen veya kaçan Ermenilerin ulusal burjuva nitelikli unsurlarının yokolması sermayenin birikim sürecini bir hayli yavaşlatıyor. Oralardan boşalan alanları ticaret burjuvazisi kapsamında Kürt burjuva unsurları kapıyor, fakat onlar da bir türlü ulusal burjuva niteliğine yükselemeden ve ulusal olmadıkları gibi anti-feodal de olamıyorlar, aşiret bağları çerçevesinde, feodallikle ve feodallerle içiçe varoluyorlardı. (Daha sonra kurulacak T.C. ise devlet kapitalizmiyle bu Kürt burjuvalarını –ve kuşkusuz feodallerini– kendine bağlayıp, kapitalist gelişmeden onları yararlandırıp, bu sayede Türk kapitalizmini ve burjuvazinin T. Kürdistanı'na egemen kılacaktı).

TÜRKİYE'DE BURJUVAZİ VE KAPİTALİSTLEŞME

● Kapitalist gelişimin o güne kadarki görece geriliği Anadolu'da Türklerin çoğunluk teşkil ettikleri bölgeler ve Batı Anadolu için de sözkonusudur. Zaten yok denecek kadar az olan saniyi birimleri dış ticaret ve borsa yabancı tekeller ve şirketler tarafından kontrol edilmekte Türk burjuvazisi de tıpkı Kürt burjuvazisi gibi kristalleşme sürecine henüz girmiş bulunmaktadır. Emperyalist işgal altındaki çıkarları gereği anti-emperyalist eğilimler taşıyan Anadolu'daki bu Türk ve Kürt burjuvalarının, ulusal kurtuluş hareketlerindeki yönetici ve askeri kadroları, başlangıçta milli burjuva düşüncesinden bazı motifler de taşıyan Osmanlı askeri personelinden oluşuyordu.

Özellikle Batı ve Güneydoğu Anadolu'daki sivil çete hareketletlerinin tasfiye edilerek düzenli orduya geçilmesinden sonra ulusal hareketin sivil önderliği ve sivil siyasi örgütlenmesi etkisini tümden yitirmiş ve kontrol askeri şeflerin eline geçmiştir. Dolayısıyla hareketin yönetimine damgasını vuran Osmanlı subayları nedeniyle ulusal kurtuluş hareketi daha başında halkçı motiflerden ve demokratik burjuva nitelikten yoksun kalarak örgütleniyor ve bu niteliği zaferden sonraki durumu da belirliyordu. Kurulan Cumhuriyet'in mutlak şefleri bu general ve subaylardı, ve bu Cumhuriyet gerici bir burjuva diktatörlüğü olarak doğmuştu. Kaynaşmış Türk ve Kürt burjuvalarının gerici tahakkümünü temsil eden Cumhuriyet iktidarı kısa sürede topyekün emekçi sınıf hareketleri ve Kürt ulusu üzerinde yoğun bir ulusal baskı kurmakta zorluk çekmedi.

Genç burjuva devletinin mutlak yönlendiriciliği altında içine girilen kapitalistleşme sürecinin belirgin bir karakteri de Türk burjuvazisine öncelik tanıması ve devlet eliyle güçlendirmesi ve mümkün sermaye yoğunlaşmasını Batı Anadolu'da sağlayarak Türkiye Kürdistanı'ndaki kapitalistleşmeyi sekteye uğratmasıdır. Ne var ki, Kürt burjuvalarına ve hakim sınıflarına karşı tutum, onların çıkarlarını ve siyasal örgütlenmesini merkezi Türk devleti içinde bütünleştirmek, özellikle Doğu'daki güçlü feodal mülkiyet yapısını radikal yollardan değiştirmekten kaçınarak Kürt feodallerini de içine alan en geniş siyasal ittifakları korumak olmuştur. Her iki ulusun hakim sınıflarının siyasal ittifakı olarak bütün bu süreçlere yön veren devletin tek siyasi örgütlenmesi olan CHP'nin bu fonksiyonları daha sonraki DP ve AP hareketlerinde aynen korunmuştur. Başka bir ifadeyle, Kürt egemen sınıfları olan burjuvalar ve feodaller, aynı sınıfsal çıkarlarını kaynaştırmakta zorluk çekmemişler, özellikle Kürt burjuvazisi için ayrı bir pazara ihtiyaç duymak güdüsüyle sınırlı bile olsa bir ulusal çıkar ve eğilim belirmemiştir.

● Türkiye'de ve Türkiye Kürdistanı'nda, farklı pazar şekillenmesine mahal bırakmayan bir bütünlük içinde ve her iki ulusun hakim sınıflarının çıkarlarını mümkün mertebede kaynaştırarak, fakat gelişme önceliğini Türk burjuvazisine tanıyıp onu tekelci imtiyazlarla donatırken Türkiye Kürdistanı'nda prekapitalist sömürü biçimleriyle ve bu biçimin sömürücü unsurlarını da tatmin ederek gelişen kapitalistleşme, Türk-Kürt burjuvaları arasındaki çelişkileri asgari düzeyde tutmayı sağlamış, Doğu'daki feodal mülkiyeti tasfiye iddiası taşımıyan böyle bir gelişme Kürt gericiliğinin kaynağını da kendi yanına almıştır. Dolayısıyla Doğuda feodalitenin çözülmesi bu yapı içinde son derece yavaş kalmış, Kürt hakim feodal güçleri Türk burjuvazisiyle önemli bir çelişkiye düşmeden ve toprak mülkiyetinde radikal her hangi bir değişim yaratmayan kapitalist gelişmeyi hazmederek varlıklarını korumuşlardır. Her iki ulusun burjuvalarının çıkarlarını kaynaştırdığı gibi, Kürt feodallerini de yanına alan bu genç Cumhuriyet kapitalizmi bir "Kürt ulusal burjuvazisinin" oluşmasına veya mevcut Kürt burjuvalarının böyle bir nitelik ve eğilim kazanmasına gerek bırakmayan yanıyla siyasal planda Türk burjuvazisinin hareket kabiliyetini artıran bir sonuca ister istemez ulaştı. Kürt halkı ve Kürt milliyeti üzerinde uygulanan gerici şoven baskı, devlet çatısı altında ve siyasal organlarda bütünleşmiş bulunan Kürt hakim sınıflarından elle tutulur bir itiraz görmeksizin gelişip uygulandı ve kurumlaştı. Türk burjuvazisinin çıkarlarının çizdiği alanda ve oranda Türk ve Kürt burjuvalarının --ve sürecin karakteri kapitalistleşme olduğu için kısmen de feodallerin çıkarları öylesine bütünleşti ki, egemen ulus baskısının zulme ve soykırıma dönüştüğü durumda bile bu çıkar kaynaşmasını ve siyasi ittifakı sarsacak her hangi bir çelişki ortaya çıkmadı. Kürt ulusu-

nun ulusal demokratik istemlerine yakın düşen kimi Kürt hakim sınıf unsurları ise, doğal olarak bu çıkar birliğinin ve ekonomik bütünleşmenin dışında kalan Kürt feodalleriyle sınırlıydı ve temelde yatan motif ulusal bağımsızlık olmaktan çok Ortadoğu'daki uluslararası çıkarların şu veya bu çatışmasıydı.

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN ŞEKİLLENMESİ

● Türk burjuvazisinin ele geçirdiği bu gecikmiş tarihsel insiyatifi, kendi bağımsız ulusal devleti aracılığıyla ne denli hırsla kullandığı bilinmektedir. Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'nın bütün kaynakları ve emekçi sınıflarının işgücü ve çalışma kapasitesi son damlasına kadar bu yönde seferber edilmiştir. Kapitalist gelişme için gerekli asgari sermaye birikimini Osmanlı yapısı içinde sağlıyamamış Türk burjuvazisinin ulusal bütün kaynakları, Türkiye ve T.Kürdistanı'nda sermayenin unsuru olabilecek her şeye vahşice saldırdığı ve sahip çıktığı bu dönemin siyasal üstyapısının burjuva demokrasisi olmayacağı ve olmadığı açıktır. Kemalist burjuva diktatörlüğü işte bu sınıfsal ve ekonomik gereklerden dolayı, burjuva demokrasisine kapalı ve son derece gerici, vahşi ve şoven bir diktatörlük olarak daha baştan belirlenmiş, azgın Türk milliyetçiliği, başka hiçbir siyasal çıkara izin vermeyen ve ideolojik oluşuma tahammül göstermeyen katılıkla ve yaygın bir zorbalıkla mutlaklaştırılmıştır. Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'nda "tek bir ulus" varsayan bu egemen burjuva ideolojisi Kürt ulusunu "yok saymak", ve kendi uluslaşmasının siyasal, ideolojik ve kültürel cephesini ırkçı bir temele oturtmak ve siyasi coğrafyası üzerinde "Türklükten" başka milliyet tanımamak esasına dayanmaktadır. Bir yandan şiddetli bir asimilasyon politikasıyla "Kürt" sözcüğünün kullanılmasını dahi tabu haline getiren ve Türk milliyetçiliğini, yeryüzünde yaratılmış ne varsa kendine maledecek kadar "hastalıklı" bir abartmayla teorileştiren ve bütün insanlığı "Türkleştiren" bu burjuva milliyetçiliği Türkiye Cumhuriyeti'nin "temeli" ve varlık şartı sayılmış, buna aykırı herşey yokedilmeye lâyık görülmüştür. Bu bakış açısından Kürtçe şarkı söylemek bile "devletin temeline dinamit yerleştirmekle" eş anlamlıdır. "Türklük" ideolojisinin zor yoluyla ve eğitim aracılığıyla Kürt halkına benimsetilmesi, Kürt halkının dili kültürü ve sanatı üstündeki koyu yasaklamalar, bu halkın demokratik ve ulusal haklarının ve bunun siyasal yollardan ifadesi hakkının elinden alınmasından başka, sürekli ve yoğun bir asimilasyona tabi tutulduğunun göstergesi ve bu baskının aynı genellikte bugün de uygulandığının kanıtıdır.

● Kürt ulusu üzerindeki baskı ve zulüm bundan da ibaret olmamıştır, çünkü demokratik, siyasal ve hertürlü kültürel haklarından bu derece yoksun bırakılmak istenen her halk ve ulus gibi Kürt halkının da ezi-

len ulus tepkileri olmuş, bu tepkiler yeryer ve kimi yaygın fiili başkaldırılara kadar ulaşmıştır. Türk devletinin bu mazlum ulus tepkilerine cevabı toplu katliamlar, yüzlerce siyasal idamlar ve yerel halkın Türk bölgelerine göçe mecbur bırakılması biçiminde gerçekleşmiştir. Bugün mevcudu 500 bini aşan Türk silahlı gücünün üç ordusunun ikisi, biri tümüyle ve biri kısmen, NATO'nun "savunma ve saldırı" amaçlarıyla Kürt ulusunu kontrol ve baskı altında tutma görevini stratejik bir bütünlük içinde yerine getirmekle yükümlü ve donatılmış olarak Türkiye Kürdistanı'nda bulunmaktadır. Türkiye'deki bugünkü faşist rejim Kürt halkı üzerindeki uygulanan baskıları kat kat daha artırmış ve Kürt ulusal sorununun Ortadoğu boyutlarında ve uluslararası planda ifade ettiği öneme uygun bir rolü üstlenerek sorunu daha da güncelleştirmiş bulunmaktadır.

KENDİ KADERİNİ TAYİN İLKESİ

Bütün bunların doğruladığı bir tek objektif tarihi gerçeklik olabilir: Anadolu Kürdistanı'ndaki Kürt milliyetinin özgürce serpilip gelişmesi, üretici güçlerini geliştirmesi, kendi diline kültürüne ve yasal statüsüne sahip, kendi bağımsız devletiyle yönetilmesi, yani kendi kaderini kendi özgür iradesiyle belirleyebilme hakkı, ezen ulus durumundaki Türk burjuvazisi ve onunla işbirliği halindeki Kürt egemen sınıfları tarafından önlenmiştir. Kürtler ezilen ulus durumunda tutulmuş ve onlara en temel insan hak ve özgürlüklerinden hiçbiri tanınmamıştır. Böyle bir ulusal statüden Kürt burjuvazisi tedirgin olmak bir yana çıkarlarını bunda görmüş, her hangi bir ulusal sorun gütmekten ve talep etmekten uzak kalmış ve Türkiye Kürdistanı'ndaki Kürt halkının ezilen bir milliyet olarak yaşamasına yol açan tarihi süreçlerde sorumluluk taşımıştır.

Hangi ülkede böyle bir ulusal ilişki sözkonusu oluyorsa, orada "ulusal sorun" mevcuttur. Ve hangi ulus bir başka ulusu eziyorsa, Marx'ın ünlü deyişiyle "bir başka ulusu ezen ulus özgür olamaz". Bu gerçeklik Türkiye için nettir ve Kürt ulusunu ezen ulus durumundaki Türk ulusu da özgür değildir. Çünkü böyle bir baskının nedeni Türk emekçileri değil, Türk emekçilerini de özgürlüğünden yoksun bırakan Türk burjuvazisidir. Keza Kürt ulusunun ulus olarak ezilmesi ve sömürülmesinde Türk hakim sınıflarına yardımcı olan ve onun ortağı ve işbirlikçisi durumunda bulunan Kürt burjuvalarının ve feodallerinin de rolü vardır. Dolayısıyla her hangi bir ulusu boyunduruk altında tutabilmenin bir koşulu veya doğal bir sonucu da burjuvazi için kendi ulusunun emekçileri üzerinde de baskı uygulamaktır.

Bu objektif çerçeve içinde Türkiye'de ulusal sorunu teşkil eden Kürt ulusal sorunu bugün nasıl belirlenmiştir, hangi nitelikte gelişmelere adaydır ve işçi sınıfı açısından nasıl çözülebilir?

Çok uluslu ülkelerde ulusal soruna çeşitli siyasal eğilimler ve akımlar, kendi sınıfsallıklarına uygun düşen farklı açılardan yaklaşmakta, farklı çözümlerden yana olmaktadırlar. Bunlar arasında gerçek çözümü işçi sınıfı bilimi getirmektedir. Uluslararasındaki zora dayanan bağlara karşı çıkan, ulusların hak eşitliğinin ve serbest rızaya dayanan gönüllü bağlarını öngören biricik bilimsel dünya görüşü, işçi sınıfının enternasyonalist ulusal sorun öğretisidir. İşçi sınıfı bilimi ve politik hareketinin ulusal soruna yaklaşımını belirleyen temel ilkeler dünyanın heryerinde aynıdır. Ulusal soruna Leninist yaklaşımın teorik temeli ve politikaları bu değişmeyen ilkesel temel üzerinde gelişip zenginleşir ve özgül durumun kendi karakterine uygun olarak uygulanabilir.

Türkiye Kürdistanı'nda ulusal sorun Leninist ulusal sorun öğretisinin konuya ilişkin ilkelerine bağlı ve günümüzdeki uluslararası konumuna uygun yaratıcı politikalarla ele alınmak ve Türkiye işçi sınıfı tarafından çözüme götürülmek durumundadır.

Türkiye'de bilimsel sosyalist hareketin başlıca yükümlülüğü bütün sosyal ve siyasal sorunlara olduğu gibi Kürt ulusal sorununa da sınıfsal açıdan bakmaktır. Sözkonusu olan bir ulusal kurtuluş sorunu dahi olsa, bu sorunu kim hangi sınıfın çıkarı doğrultusunda çözmek istemektedir ve bunu yaparken hangi yerli ve yabancı güçlere karşı mücadele etmekte, kimlerle beraber olmaktadır? Önerilen çözüm veya tutulan yol Kürt ulusal sorununu dünya proletaryasının ve uluslararası komünist hareketin ve genel olarak dünyadaki devrimci sürecin çıkarları açısından mı görüyor yoksa meseleyi sınıflardan ve dünya çapındaki sınıf mücadelesinden bağımsız, basit ve pratik bir ulusal devlet kurma düzeyinde mi ele alıyor?.. Kürt ulusal sorununa da bu soruların cevabını arayarak yaklaşmak gerekir. Çünkü, işçi sınıfının direkt sınıfsal kurtuluşu olmayan böyle bir sorunda bile, soyut bir "ulusal talep" değil, tümüyle sınıfsallık gerçeğine bağlı bir hareket sözkonusudur. Kürt ulusal sorunun bu çerçevede ele alınması bizi ister istemez Kürt ulusunun içinde bulunduğu ekonomik duruma ve sınıfsal ayrışımına ve egemen ulusla olan ilişkilerinin karakterine götürecektir.

Kürt ulusal sorunu hakkında yapılması gerekli bir başka önemli tespit, bunun Türkiye çapında bir mesele değil, Ortadoğu düzeyinde bir sorun olduğudur. Başta da belirttiğimiz gibi, esas olarak üç ülkede (İran, Irak, Türkiye) yoğunlaşmış ve ezilen ulus konumlarıyla yaşıyan Kürtler, böylece coğrafi olarak bölünmüş bir milliyet durumundadırlar. Ve bu ülkelerin üçünde de farklı siyasal rejimler bulunmaktadır. Kürt milliyetinin sacede Sovyetler Birliği Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti içindeki bir azınlığı, sosyalist sistem içinde ulusal kurtuluşuna kavuşmuş ve ulusal baskılardan kurtulmuş bulunmaktadır. Bu kürtler için, ulusal sorun çözümlenmiştir. Ama Kürtlerin çoğunluğu sözünü ettiğimiz Ortadoğu ül-

kelerinde ezen ulusların baskıları altında yaşamaktadırlar.

Kürt meselesini Türkiye, İran, Irak'taki Kürt ulusal demokratik hareketlerinin genel bir bütünlük arzettiği açısından da görmek ve meselenin farklı ülkelerde yaşayan geniş bir mill yetin sorunu olduğu gerçeğini görmemek mümkün değildir.

Bu nedenle, Kürt sorunu bir yanıyla, Ortadoğu çapında bir olgudur: değişik koşullara sahip ayrı Kürt ulusal grupları mevcuttur ve bunların her birinin ulusal demokratik mücadelesi, siyasal ve ideolojik ayrışmaları diğerlerini şu veya bu şekilde etkilemektedir. Bir başka deyişle bir milliyetin ulusal sorunu değişik parçalarda değişik yansımalara bürünmektedir. Sorunun bu bölgesel karakterini gözden kaçırmamak gerekir. Ya da başka bir deyişle –aşağıda da yineleyeceğimiz gibi– şayet ileride Ortadoğu'da tek bir bağımsız Kürt devleti talebi gelirse (ki şu anda İran ve Irak Kürdistanı sadece özerklik istemektedir) bu demokratik bir taleptir ve bilimsel sosyalizmin demokratik taleplere ilkesel bakışı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ama Türkiye işçi sınıfı açısından sorun, Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal demokratik hareket üzerinde yoğunlaşır. Türkiye bilimsel sosyalist hareketi Kürt meselesinin Ortadoğu çapındaki boyutlarını gözden uzak tutmamakla birlikte kendisi açısından esas meselesinin Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürt milliyetinin ulusal ve sosyal kurtuluşu olduğunu görmek ve kendini bununla yükümlü saymak durumundadır.

Türkiye'de komünistler Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını savunmakla esasen meseleye enternasyonalist açıdan yaklaşmış olmakta ve sorunun Ortadoğu çapındaki her türlü gelişim eğilimini hesaba katmış olmaktadırlar. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı somutta ayrılma hakkıdır. Ayrılma hakkı ise bağımsız bir devlet kurmayı veya başka bir devlete katılmayı içerir. Komünistlerin bu yaklaşımı Kürt sorununa Türkiye özelinde olduğu gibi, Ortadoğu genelindeki gelişmelerine de herhangi bir önyargı taşımadan bakmak demektir. Bölgedeki bütün Kürtleri tek bir ulus bütünlüğü içinde birleştirecek gelişmeler de, ipotek konmamış bir hak olarak Türkiye işçi sınıfının savunduğu kendi kaderini tayin hakkı enternasyonalist yaklaşımı içinde mevcuttur. Fakat, Türkiye'de işçi sınıfı hareketinin ulusal sorun çözümlemesi, kendini, Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal demokratik hareketle ve ulusal sorunun Türk-Kürt proletaryasının çıkarlarını ve sınıfsal birliği temelinde çözüme kavuşturulmasıyla yükümlü sayar. Türkiye işçi sınıfının devrim hedefiyle öngördüğü ulusal sorun yaklaşımının bölgede yaşayan bütün Kürt topluluklarının ve bunların ulusal meselesinin topyekün çözümünü içermesi beklenemez. Böyle bir çözüm sadece Türkiye proletaryasının değil, fakat aynı zamanda dünya sosyalist sisteminin genel çıkarlarını ve üç ülkedeki proletaryanın politik sınıf hareketlerini ilgilendirir ve bütün

bunların söz sahibi olduğu en genel platformların meselesi olabilir. Türkiye işçi sınıfı politik hareketi meselenin bu boyutunu unutmadan, Türkiye'de kendi sınıfsal mücadelesiyle mazlum Kürt milliyetinin ulusal demokratik hareketi arasındaki bağlar hakkında fikir yürütmek, halen Türkiye genelindeki topyekün bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için mücadele bütünlüğü içinde yeralan bir devrimci-demokratik süreç olarak bu sorunu değerlendirmek ve bunun politik, örgütsel ve ideolojik cephelerindeki görevini sonuna kadar yerine getirmek durumundadır.

Ayrıca bu konuda bir noktanın daha altını çizmek gerekiyor. Ortadoğu'daki Kürt toplulukları aynı milliyet kökenini taşısalar bile tek bir ulus vasfında değildirler: Ortadoğu'da tek bir Kürt ulusal topluluğu yoktur. Koşulları tamamen farklı olan dolayısıyla ayrı ayrı çözümler öngören, ayrı ayrı talepler taşıyan birbirinden farklı Kürt ulusal toplulukları vardır. Bunlar kendi koşulları içinde farklı ekonomik yapıya ve sosyal ve siyasal özelliklere sahip bulunmaktadırlar. Bu topluluklar arasında bir dayanışma dünya devrimci sürecine ters düşmeyen bir gelişme karakterine sahipse olumludur. Ve gene Ortadoğu'da ilerici süreçlerin Irak, İran, Türkiye ve Suriye'de yaşayan Kürtlerin tek bir devlet bütünlüğü içinde birleşmeleri ihtimalini ortaya koyuyorsa, bu da Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürtlerin "kendi kaderini tayin etmesi hakkı" kapsamında bir çözüm olacak demektir. Ama Türkiye işçi sınıfı bu öngörülerle ve spekülatif görüşlerle kendi yaklaşımını belirlemek durumunda hiç mi hiç olmamalıdır. Şayet Irak ve İran Kürdistanı'ndaki Kürt ulusal topluluklarının özerklikten öteye talepleri yoksa, Suriye Kürtleri' nin ise toprak birliği bile bulunmadığından özerklik talepleri bile mevcut değilse, Türkiye Kürdistanı'nda kimilerinin "dört parçada tek devlet" öngörmeleri, kimin adına ve kimin tarafından yapıldığı belli olmayan bir spekülasyondan öte gidemez. Ve Türkiye bilimsel sosyalist hareketi böyle çocuklukları ciddiye alıp politika üretmek ciddiyetsizliğinde olamaz. Bir hayli uzun erimde tümüyle sosyalist bir Ortadoğu gerçekleştiği zaman için tek bir sosyalist Kürt devletini öngörmek ise ulusal sorunun bugünkü çözümü olmadığından, pratikte birşey ifade etmez. Zira Kürt milliyetinin ulusal sorunları her üç parçada ayrı ayrı çözüme kavuşturulma somutluğundadır.

Türkiyeli komünistler olarak "kendi kaderini tayin hakkı" kapsamında Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürtlerin geleceğine ipotek koyamayız. Fakat Türkiye'deki sınıf mücadelesinin gereği, işçi sınıfının çıkarları ve buradan giderek uluslararası komünist hareketin menfaatleri Kürt ulusal hareketi üzerinde elbette ki, bizim açımızdan belirleyici vasıftadır. Esasen meseleyi "ipotek koyup, koymamak" diye ele almamak gerekir. Aslolan mevcut maddi şartlarda sorunun nasıl çözümleneceğidir. Bu da sınıfsallıkla belirlenir.

Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan ve Türk ulusu tarafından ezilmekte olan Kürt milliyetinin sınıfsal ve ulusal yapısına Türkiye'deki genel sınıfsal ilişki ve çelişkiler içindeki yerine kısaca bakacak olursak, yukarıda çerçevesini çizmeye çalıştığımız doğru bilimsel ve ilkesel yaklaşımın hangi maddi koşullar tarafından belirlenip beslendiğini görmemiz mümkün olabilir.

TÜRKİYE KÜRDİSTANI'NIN BAĞIMLI EKONOMİK YAPISI VE GÖRECE GERİ KALMIŞLIĞI

Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan ve ulusal özelliklerini, dilini ve kültürünü tamamen veya kısmen korumakta olan, yani gerçek anlamda asimile olmamış ve toprak birliği temelinde varolan Kürtlerin sayısı Türkiye genel nüfusunun % 20'si dolayındadır. Bu, günümüzde nüfusu 10 milyon dolayında olan bir milliyetin Türkiye'deki varlığı anlamına gelir.

Orta üstü bir kapitalist gelişkinlik düzeyine ulaşmış bulunan Türkiye'de emperyalizmle içiçeliği hayli ileri gitmiş bir tekelci burjuva zümresi bütün ekonomik süreçlere egemendir veya yönvermektedir. Tekelci burjuvazinin bu konumu, yine egemen bulunduğu merkezi siyasi otorite aracılığıyla ona Kürdistan ekonomisini kontrol altında tutma ve kendi çıkarlarına göre biçimlendirme imkanını vermektedir. Bu yapı içinde, bağımsız bir Türkiye Kürdistanı pazarı ve kendine özgü ekonomik karakteri gibi kavramlara yer bulunmamaktadır. Tek fark, o da zaten bu objektif durumun doğal sonucu gereği, Türkiye Kürdistanı'ndaki ekonomik geri kalmışlık ve üretici güçlerin Türkiye geneli içindeki görece gelişmemişliğidir.

Bu bağımlılık ilişkisi nasıl ve ne zaman kurulmuştur ve bugün hangi biçimlerde işlemektedir? vb. gibi ayrıntılı analiz gerektiren konulara kestirme cevaplar vermekten kaçınmak gerekmektedir. Ancak, genel karakteri itibariyle Türkiye Kürtistanı'nın, Türkiye'deki kapitalist pazarın ayırdedilmez bir parçası olduğuna itiraz edebilmek için ekonomi bilimini çiğnemek gerekir. Bu, şüphesiz bir sömürü ve bağımlılık ilişkisidir çünkü başka türlüsü olamaz, bütünleşme olmaksızın bu tarz bir sömürü işleyişi kurulamazdı.

Türk burjuvazisinin Osmanlı İmparatorluğu "çerçevesi" içinde oluşmuş bir ekonomik ilişkiler temelini devralıp geliştirdiği de açıktır. Yani, pazar bütünleşmesi TC'yi de sonraya bırakan bir tarihi süreç sorunudur ve zaten T.Kürdistanı'ndaki uluslaşma sürecini öteki milli hareketlere göre zayıf kılan faktörlerden başlıcası da bu olmuştur. Ancak bu ifade her iki ulus arasındaki ilişkinin aynı zamanda sömürme ve sömürülme ilişkisi olduğunu dışlamaz. Sadece bunun bir kaba "talan", bir "yükleyip götürme" olmayıp, aynı pazar içinde ve "modern tarzda" yo-

ğun bir kaynak aktarımı olarak gerçekleştirmekte olduğu noktasına işaret eder.

Türkiye'deki kapitalist gelişimin ihtiyaçları bakımından T.Kürdistanı'nın önemi daha çok hammadde kaynakları noktasında öne çıkar. Petrol, bakır, krom, demir gibi temel sanayi hammaddelerinin büyük yüzdesi Kürdistan'dan sağlanmaktadır. Aynı şey, kapitalistleşmenin enerji ihtiyacı bakımından da geçerlidir. Kömür yataklarının yanısıra enerji üretimine dönük en büyük yatırımlar Kürdistan'a yapılmaktadır ve elde edilen "ürün" sanayalişmenin yoğun olduğu Batı Anadolu'ya buradan taşınmaktadır.

Aynı ilişki türü hayvancılık ve kısmen de diğer tarımsal faaliyet alanında yürürlüktedir. Kürdistan, Türkiye kapitalist pazarı için mutlak et ambarıdır ve bazı tarım ürünleri yönünden vazgeçilmez kaynak durumundadır.

Bunun aksi de bu olgunun içindedir. Yani Kürdistan Türk burjuvazisi için aynı zamanda 10-12 milyonluk bir pazar değerindedir. Özellikle "iç pazara dönük" yapıda oluşup gelişen bu sanayileşme, T.Kürdistanı'na Türkiye kapitalist pazarının "parçalanmaz" bir parçası özelliğini kazandırmak için planlanır. Türk burjuvazisinin bu planı merkezi bütçeden teşvik ve vergi muafiyetleri biçiminde destekler alarak bir hayli ileri gitmiş ve T.Kürdistanı'nda belli bir sanayi temelinin oluşumuna varmış bulunmaktadır. Tekstil, sigara, içki, çimento fabrikaları ve enerji üretimine dönük yatırımlar daha çok devlet eliyle gerçekleştirilmekte, pazarın kontrolünden başka Kürt işçisinin işgücüne de sahip çıkılmış olmaktadır.

Türk burjuvazisi sadece kendi ürettikleri bakımından değil, tekelinde bulundurduğu ithalat yoluyla dışardan getirttiği malların pazarlaması yönünden de T.Kürdistanı'na büyük önem vermek zorundadır. Böyle bir büyük pazarı gümrük sınırı olmaksızın elinde tutabilmek Türk burjuvazisi için önemli bir imkandır.

Bu, ulusal sömürü biçimini koruyup yoğunlaştırarak gelişen kapitalist pazar bütünleşmesi Kürdistan'ın kaynaklarını ve Kürt halkının ürünlerini Türk burjuvazisine aktarır ve genel olarak Türkiye'nin orta derecede bir kapitalist gelişkinlik düzeyine ulaşmasının belli başlı faktörlerinden biri haline gelirken T.Kürdistanı'nın geri kalmışlığını ve ihmal edilemiyecek feodal kalıntıların da varlığını sürdürmeleri sonucunu getirmiştir.

Türk burjuvazisi bu durumun bilincindedir ve T.Kürdistanı'ndan sağladığı avantajlar olmasa, sözgelimi Türkiye Kürdistanı yine Türk ulusuyla ama demokratik bir federal devlet statüsü içinde bulunsaydı (kendi bağımsız ulusal pazarına ve ekonomisine sahip olsaydı) bu gelişmeyi gösteremiyeceğini bilmektedir. En demokratik siyasal ortamda ve en

"demokrat" görünümlü burjuvalarla birlikte burjuva demokrat düşünceyi savunanların da sorunu böyle tartışmaya asla yanaşmamaları, ulusal sorunu tabu saymaları, üzerinde oturdukları imkanların temelinde bir "ulusal haksızlık" bulunduğunu görmek istememeleri, bunun bilincinde olmadıklarının en bariz göstergesidir. Ancak bu gerçeği çarpıtmak için, tek bir ülke ve ulus içinde "kapitalizmin eşitsiz gelişebileceği" gerçeğini kullanmak isterler. Oysa, Türkiye'de sözkonusu olan, tek bir kapitalist pazar içinde ama, bir ulusal sömürü faktöründen kaynaklanan "eşitsiz" gelişme sözkonusudur.

TÜRKİYE KÜRDİSTANI'NDA EMEKÇİ SINIFLARIN DURUMU

Türkiye Kürdistanı'nın görece ekonomik geriliği, modern anlamda sanayiden yoksun bulunması ve feodal kalıntıların varlıklarını sürdürüyor olması T.Kürdistanı'ndaki sınıf kristalleşmesinin de geriliğine kaynaklık eder. Kürdistan'daki kapitalist sınıfsal ayrışmayı en genel sınırlarıyla veren şu tespitlerimiz konuya yeterince açıklık getirmeye kafi gelecektir sanırız:

● Türkiye Kürdistanı'nda işçi sınıfı sayıca az ve "nitelikçe" çok geri durumdadır. Modern sanayi proletaryasını oluşturacak belli başlı kapitalist sanayileşme alanları olmadığı, sermaye birikiminin yeterince gerçekleşmediği ve Kürt burjuvalarının da yatırımları için Batı Anadolu'yu daha cazip bulmaları sonucu Kürdistan'da işçi sınıfının sayıca gelişimi çok yavaş seyretmiş, daha çok devletin altyapı ve imar yatırımları alanıyla sınırlanmıştır. Mevcut işletmelerin büyük çoğunluğu "küçük işletme" vasfındadır ve istihdam kapasiteleri düşüktür. Mülksüzleşen köylülerin oluşturduğu iş gücü, olabildiğince Batı'da Türk burjuvazisi tarafından istihdam edilmekte, kalan işgücü fazlasının bir bölümü Kürdistan'da ara ve mevsimlik işler içinde yarı proleter unsurlar olarak şekillenirken, büyük çoğunluğu yine Batı'da metropollerde "vasıfsız işçi" niteliğiyle çalışmakta, işportacılık, taşımacılık ve genel hizmetler alanında tutunmaya gayret etmektedir. Gerçek anlamda sanayi proletaryası T.Kürdistanı'nda büyük enerji yatırımlarında, madenlerde ve petrol kuyu ve rafine tesislerinde çalışan bir kaç onbin işçiyle sınırlı kalmaktadır.

Türkiye Kürdistanı'nda, proleterleşmenin bu düzeyi işçi sınıfının "niteliği" bakımından da belirleyici olmuştur. Sanayi proletaryası "niteliklerini" kazanabilmesi için önünde önemli engeller bulunan Kürdistan'da işçi sınıfının sınıf hareketi oldukça cılız kalmış, bu durum Türkiye Kürdistanı'ndaki sendikal hareketin düzeyini de yakından belirlemiştir. Son 25 yıldır sanayileşme yönünde atılmış mevzi adımlara bağlı olarak petrol işkolu sendikalarının yanı sıra madencilik ve enerji işkolundaki sendikal çalışmalar kısmen olumlu sonuçlanmış olsa bile, sen-

dikal hareket daha çok genel hizmetler sektöründe gelişme imkanı bulabilmiştir.

Sanayi proletaryasının oluşumu açısından durumu bu olan T.Kürdistanı'nda tarımda kapitalizmin gelişmiş ve feodalitenin büyük oranda çözülmüş olmasına karşılık, modern tarım işletmelerinin kuruluşuna geçilemediği ve şaşırtıcı ölçüde büyük toprak mülkiyeti üzerinde bile üretim faaliyetinin geleneksel araç ve yöntemlerle yürütüldüğü için tarım proletaryası da sayıca güdük kalmıştır. Ceylanpınar devlet üretme çiftliği dışında tarımsal üretime güçlü feodal geleneklerin ve aşiret ilişkilerinin egemen olduğu, bu sahadaki emekçilerin rençber, ırgat, maraba gibi daha çok prekapitalist ögeler konumunda kaldıkları görülmektedir.

Tarımda kapitalizmin gelişmesine, yani feodalizmin büyük oranda tasfiye olup etkinliğini kaybetmesine rağmen sanayi ve tarım proletaryasının yeterince oluşup gelişememiş olması, üretimin yarı-proleter ve prekapitalist emek unsurlarıyla yürütülüyor bulunması bir paradoks değil, sadece T.Kürdistanı'na ait bir gerçeklik de değil, düpedüz ezilen bağımlı bir ulusun kapitalistleşmesinin gerçeğidir. Türkiye Kürdistanı kapitalistlaşmesinin ölçüleri ve göstergelerini kendi içinde arayacağımız bağımsız bir oluşum değil, Türkiye genel kapitalist pazarının bir parçası ve ulusal kapitalist sömürünün doğal bir sonucu olarak mülkiyet ilişkilerinde yaşadığı köklü değişimin sonuçlarını bağlı bulunduğu genel kapitalist pazarın bütünlüğü içinde sunmaktadır.

T.Kürdistanı'nda nüfusun büyük çoğunluğunu yoksul köylü kategorisi oluşturmaktadır. T.Kürdistanı'nda köylülüğün mülksüzleşme ve yoksullaşması hızında 1960'lı yılları izleyen süreçte olağanüstü bir artış olmuş, yoksullaşmanın aşındırdığı toprak mülkiyeti hacmi küçülerek orta köylülüğü de geniş oranda yoksul köylü haline getirmiştir. T.Kürdistanı'ndaki köylülerin durumunu anlamak bakımından toprak mülkiyeti miktarı kadar tarımsal verimliliği de ölçü olarak kullanmak gerekmektedir çünkü geleneksel usülle yürütülen tarımsal faaliyette birim başına verim, kapitalizmin çok daha gelişkin olduğu Batı Anadolu tarımına göre düşüktür ve köylülerin gelirleri bu bakımdan da Kürdistan'da belirgin biçimde düşüktür. Sahip olunan toprak miktarı ile elde edilen geliri birlikte hesaba katan bir sınıflandırmada T.Kürdistanı'nda yoksul köylülüğün en geniş sosyal kesimi oluşturduğu mutlaka ortaya çıkar.

Kürdistan'da emekçi sınıf kategorisine giren toplumsal katmanlar içinde en dikkate değer olanı kent küçük burjuvazisidir. Şehirlerde ve kasabalarda esnaflık, zanaatkârlık ya da küçük devlet memurluğu ve bunlar gibi işlerde çalışan bu kesim önemli bir ulusal uyanış içindedir. Kürt ulusal demokratik hareketi içinde kent küçük burjuvazisinin etkin bir yeri bulunmakta ve bu giderek daha belirgin hale gelmektedir. Özellikle kent küçük burjuvazisinin aydın kesimleri devrimci-ilerici akımlar-

dan ektileniyorlar, ulusal soruna karşı duyarlılıkları artıyor, öte yandan bunlar ulusal sorunun ancak işçi sınıfı bilimi ve proletarya enternasyonalizmi doğrultusunda gerçek çözümüne kavuşabileceğinin bilinciyle Marksizm-Leninizmi öğrenip savunmaya daha açık hale geliyorlar. Böylece Kürt küçük burjuva aydınlarının önemli bir kesimi küçük burjuva devrimciliğini aşarak artan oranda komünizmi benimsiyor.

Elbette T.Kürdistanı'nda ulusal harekete Kürt komünistlerinin damgası vurulmuş değil. Ulusal burjuva demokratik taleplerden yola çıkarak ulusal soruna hareket veren sözünü ettiğimiz kent orta katmanları ve küçük burjuvazi meseleyi proletaryanın bakış açısından çözmeye henüz yatkın değildirler, fakat günümüzde ulusal sorunu başarıya ulaştırmanın sosyalist sistemin desteği olmaksızın mümkün olamıyacağını görmektedirler. Bu da T.Kürdistanı'nda ulusal harekete devrimci bir muhteva kazandırmaktadır.

Kürt ulusal demokratik hareketinin ana bileşenlerini oluşturan emekçi sınıf ve katmanlar Türk ve Kürt burjuvazisinin bütünleştiği bir mekanizma tarafından sömürülmektedirler. Dolayısıyla Kürt ulusal kurtuluş hareketi daha ilk adımda Türk egemen sınıflarının yanı sıra, sömürücü Kürt egemen sınıflarını da karşısına almakla mükelleftir. Bu bakımdan T.Kürdistanı'ndaki ulusal hareket ağırlıklı karakteri ulusal demokratik olan bir sosyal kurtuluş mücadelesi olarak biçimlenmektedir.

KÜRDİSTAN'DA EGEMEN SINIFLAR

Türkiye'de Kürt ulusal sorununun sınıfsal analizi ve politik değerlendirmesi bakımından emekçi sınıfların durumu kadar önem taşıyan bir diğer faktör Kürt hakim sınıflarının durumu ve konumudur. Özellikle bu Kürt egemen sınıfları içinde bugün "ulusal burjuva" zümresinin bulunup bulunmadığı proletaryanın soruna yaklaşımı açısından değil ama Kürt ulusal hareketinin kendini yanlışlardan koruması bakımından önem taşır.

T.Kürdistanı'nda, Türk tekelci sermayesi ile ortaklık ve işbirliği halindeki Kürt burjuvalarının yanısıra, gene onlarla ortak çıkar ilişkileri içindeki büyük toprak sahipleri, tefeciler, rantiyerler, aracı ve komisyoncular, büyük sürü sahipleri, celepler ve hesaba katılacak kadar yoğun olan kaçakçılık alanını ellerinde tutanlar Kürt egemen sınıflarının tamamını oluşturmaktadırlar. Kürt hakim sınıflarının sömürü alanını ağırlık olarak kırsal sömürü oluşturmaktadır. Bununla birlikte gerek bu sömürünün işleyiş biçimi, gerekse kapitalist ve prekapitalist ilişkilerin kentlerde ve köylerde giderek yaygınlaşmakta olması ve ticaretin Kürdistan ekonomisi içinde giderek daha geniş yer tutması bakımından egemen ekonomik karakter bariz biçimde kapitalizmidir.

Türkiye Kürdistanı'nda feodalizm sistem olarak çözülmüş durumdadır ve giderek büsbütün tasfiye olmaktadır. Ancak bu çözülme, feodal kalıntılarla "yarı feodal" nitelikli ilişkilerin yaşamasına elverecek çapta ve karakterde gelişmektedir. Ağalık, tefecilik, ortakçılık, yarıcılık ve aşiret bağları gibi, demokratik gelişmenin ayak bağı durumundaki ekonomik unsurların tasfiyesi Kürdistan'daki devrimci ve demokratik hareketin anti-feodal görevleri arasındadır.

Türkiye Kürdistanı'ndaki demokratik hareketin anti-feodal görevlerini yoğunluklu hale getiren başlıca sebep, bu gelişmemiş kapitalist ekonominin, feodal ve yarı-feodal unsurların ekonomik gücüyle kıyaslanmayacak etkinlikte bir kapitalizm öncesi üst yapı yoğunluğunu barındırmasıdır. Aşiret bağı (kan bağı) biçiminde süregelen bir feodal yaşama biçimi T.Kürdistanı'nda, kırsal alanda ve kentlerde "belirleyici" önemde varlığını koruyarak ekonomik ilişkilere de katılmaktadır. Az sayıda ailenin mülkiyetle beslenmiş dini otoritesi biçimindeki bu aşiret ilişkileri tarımda ücretli emeğin yaygınlaşmasını engelleyen faktörlerden biridir. Bu faktör kentlerdeki ticaretin de kontrolü imkanını vermektedir. Aşiret egemenliği bu özelliğiyle feodal bir kurumken bu kez kapitalist prekapitalist ilişkilere de yansıyan yozlaşmış bir "bağ" olarak varlığını ve etkinliğini korumuştur. Kürdistan'da burjuvaziyi ve küçük burjuvaziyi bu aşiret bağlarından ayrı düşünmek henüz mümkün gözükmemektedir.

Kürt ulusal hareketinin "ulusallığının" sınıf içeriğini ve kapsamını belirleyen objektif faktörler arasında özellikle Kürdistan burjuvazisinin konumuna dikkatle eğilmek gerekmektedir. Kürt ulusal çıkarlarıyla Kürt burjuvalarının sınıfsal çıkarlarının ne derece bağdaştığı veya bağdaşmadığı Türkiye işçi sınıfı hareketinin ulusal çözümlemesinde olduğu kadar, demokratik ve devrimci Kürt hareketlerinin izleyeceği doğrultu konusunda da temel ölçüt niteliğindedir.

"Kürdistan burjuvazisinin durumu nedir? Yukarıda da belirttiğimiz gibi Kürdistan'da sanayi genel Türkiye ölçülerinin de çok altındadır. Büyük işletmeler, gerek madencilik-petrol vb. biçiminde olsun, gerekse fabrikalar halinde olsun egemen devletin elindedir. Yeni yeni birkaç büyük özel sektör işletmesi kurulmaktadır. Diğer özel sektör üniteleri genellikle küçük ve orta işletmeler şeklindedir. (Un, tuğla fabrikaları vb. gibi...) Türkiye tekelci sermayesinin gelişimi, Kürdistan'da bu gibi işletmelerin kurulmasını ve gelişmesini önlemektedir. Örneğin bisküvit ve meşrubata varıncaya kadar gıda sanayiindeki tekelleşme, Kürdistan'da tarıma dayalı bu gibi küçük işletmeleri silmiştir. Gene tekstil, konfeksiyon, trikotaj dalında, Türkiye burjuvazisi, özellikle İstanbul merkezinden Anadolu ve Kürdistan pazarını kontrol etmektedir. (Türkiye'de orta burjuvazi tekelci sermayenin montajcılık biçiminde sanayileşmesiyle yeni yan üretim dallarını kaparak bir ölçüde palazlanmıştır. Fa-

kat Kürdistan'da böyle bir sanayileşme henüz sözkonusu olmadığından, orta burjuva kategorisine girecek sanayi işletmeleri daha kayda değecek ölçüde yaygınlaşabilmiş değildir. Şayet tarihsel ve ekonomik-sosyal gelişim böyle bir zümrenin oluşmasına olanak verseydi, kendi pazarını kontrol etmek isteyecek bir milli burjuva zümresi doğabilecekti).

Kürdistan'da hızla gelişmekte olan sektörlerden birisi, kentlerdeki inşaat sektörüdür. Kürt müteahhitlerinin bir bölümü devletten ihale aldıklarından Türk egemen sınıflarına doğrudan bağlıdırlar. Ayrıca konut yapımı konusunda kentlerde palazlanmış veya palazlanmakla olan burjuvalar bulunmaktadır. İnşaat sektörü sermaye birikimi ve sanayiye geçiş sürecinde bir aşamayı oluşturmaktadır ve bugün için önemli bir kâr alanıdır.

Kürdistan'da Kürt burjuvazisinin bugünkü belli başlı sömürü alanını kapitalist ticaret teşkil etmektedir. Bir başka deyimle, çok az sayıda sanayici, bir miktar da müteahhit Kürt burjuvaları olmasına karşın —tarım sektörü dışında kalan— Kürt burjuvalarının önemli bir bölümü ticaretle uğraşmaktadırlar. (Ticaretle uğraşan fakat tarımda da sömürüden pay alan, prekapitalist sömürü yollarından da yararlanan, Kürdistan içinde zahire, gıda vb. ticareti yapan sömürücüleri bu kesime dahil etmedik).

Kentlerde salt kapitalist ticaret yapan Kürt burjuvalarını ele alırsak şunu görürüz:

Bu kapitalist tüccarların önemli bir bölümü sanayiye dayalı ürünlerin ticaretini yaparlar. Bunlar arasında son yirmi yıla kadar büyük tuhafiye mağazaları vb. önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanısıra, Türkiye tekelci sermayesinin sanayide ilerlemesi ve Kürdistan pazarına yeni arz'larda bulunmasıyla birlikte, ticaretle iştigal eden Kürt burjuvazisi "bayilik" kurumuyla önemli bir sömürü alanı elde etmiştir. Bu bayiler, bütan gazı, meşrubat, ilaç (ecza deposu) bayilerinden —çabuk tüketilen ürünlerin bayilerinden— dayanıklı tüketim malı dediğimiz ürünlere kadar değişmektedir.

● Kentlerde gelişen kapitalist ticaretin en önemli olanlarından biri dayanıklı tüketim mallarının bayilikleridir. Bilindiği gibi bayilik kurumu belirli bir komisyon alan acentalık kurumundan farklıdır. Belli bir kapitalist ticaret sermayesi biriktiren Kürt burjuvaları teminat karşılığında ve kendi sermaye güçleri ile tekelci sermayenin otomobil, yedek parça buzdolabı, televizyon vb. gibi ürünlerin yerel bayiliklerini kapatmakta ve parasını çoğunlukla peşin ödedikleri bu malları toptancı fiyatına satın alarak, kendi il ve ilçelerinde pazarlamaktadırlar.

Böylelikle bu burjuvalar genel nitelikleriyle komprator acenta burjuvazisi olmayıp, ticaret burjuvazisi durumundadırlar. Ayrıca sermaye birikiminin belli bir aşamasında müteahhitliğe başlamakta, ya da şimdilik örnekleri az da olsa sermayelerini birleştirip büyük sanayi işletmele-

rine yönelmektedirler. Böylelikle bu ticaret erbabı da bağımsız bir iç pazar oluşturmak amacında değildir. Tersine, gümrük duvarı vb. olmadan aynı devlet bütünlüğü içinde kalarak ve tekelci sermayeden toptancı fiyatına aldıkları ürünleri pazarlayarak sermaye biriktirmektedirler. Tekelci sermaye bu burjuvaların velinimeti durumundadır. Bu bakımdan, bu burjuvaların varlığı ulusal bir pazar özlemi içinde olan bir milli burjuva zümresinin teşekkülünü önlemekte şu veya bu yoldan burjuvalaşan unsurlar da bu sömürü kervanına mevcut ilişkiler çerçevesinde katılarak, tekelci sermayenin denetimindeki bütünsel kapitalist sistemde sömürüden pay alma yarışına girişmektedirler.

● Doğu Anadolu'da biriken kapitalist sermayenin küçümsenmeyecek bir bölümü de Batıya, Türk bölgelerine akmaktadır. Gerek ticaret, gerekse müteahhitlik yoluyla sermaye biriktiren Kürt burjuvalarının bir kısmı, sanayi yatırımlarını Batı'da yapmakta ve tekelci sermaye zümresine dahil olmaya çalışmaktadırlar. Bunun nedenlerinden birisi, Batı'da kapitalizmin daha gelişmiş olması, Türk bölgelerinde sanayi için enfrastrüktür tesislerinin ve ulaşım, hammadde ithali vb. olanaklarının daha elverişli bulunmasıdır. Bu özellikle Türk ulusunun ezen ulus olma durumundan kaynaklanmaktadır. Fakat en palazlanmış Kürt burjuvalarının biriktirdikleri sermayeyi götürüp Batı'ya yatırmalarının diğer önemli bir nedeni de Türk pazarının daha geniş olmasıdır. On milyonluk Kürt pazarına karşılık, otuzbeş milyona yakın nüfuslu Türk pazarı daha cazip gelmekte, bu pazara ulaşabilmek için de, Türk bölgelerinde yatırım yapmak daha rantabl olmaktadır. Bu pazar konusunun son tahlilde ulusal baskıyla ilişkisi bulunduğu söylenebilir, fakat ulusal sorun ve Türk ulusunun egemen ulus durumunda bulunması tek faktör değildir. (Örneğin Çarlık Rusyası'nda Ukrayna ve Gürcistan burjuvazisinin gidip egemen Rus ulusu bölgesinde yatırım yapmayıp, kendi bağımsız pazarlarını oluşturmak üzere kendi bölgelerinde yatırım yaptıkları ve ulusal baskı ve ayrıcalığın bunda rol oynadığı hatırlanmalıdır). Buna rağmen, gerek tarihsel gelişim süreci bakımından, Kürt ulusu milli baskı altında tutulduğu, Kürt halkı ulusal fatör nedeniyle daha yoksul bırakıldığı, zaten sayıca fazla olan Türk bölgelerinin nüfusu (Batı'daki kapitalistleşme, buna karşılık Kürdistan'daki yoksullaşma nedeniyle sürekli olarak Kürt emekçilerinin Batı'ya akmalarıyla) daha da arttığı İstanbul başta olmak üzere büyük Batı ve Güney kentleri hızla kalabalıklaştığı ve bu artışta Kürt emekçilerinin önemli yer tuttuğu, gene Türk ulusu, Kürt ulusuna nazaran daha fazla kalkındığı, Türk kentleri, Kürt kentlerine nazaran daha fazla geliştiği, Türk halkının satınalma gücü daha fazla olduğu için... Türk pazarı biriken Kürt sermayesi için daha çekici ve elverişli durumdadır ve gelişen Kürt burjuvazisi sermayesini Batı'ya götürmektedir. Ama temel neden ulusal baskı ve ayrıcalık bile olsa, sözünü

ettiğimiz nokta objektif bir tespittir. Bu gerçeklik ise, Kürdistan'da milli burjuvazinin bir türlü oluşamamasına yol açan önemli nedenlerden birisidir. Ve Türk-Kürt burjuvazisinin organik bağının ve bütünleşmişliğinin kanıtlarından biridir.

● Kürt hakim sanıflarının en belli başlı sömürü alanları tarım ve hayvancılıktır. Ve Kürt tarım kapitalistleri veya büyük sürü sahipleri elde ettikleri ürünleri veya yetiştirdikleri hayvanları sadece Kürt pazarında satmamaktadırlar. Esas olarak çok daha geniş nüfusu içeren Türk pazarı onlar için caziptir. Kendi toprağında büyük mahsül elde eden Kürt feodali veya tarım kapitalisti ya da Kürt köylüsünün ürününü ucuza kapatan Kürt aracı tüccarı yahut da geniş hayvan ticaretini elinde tutan Kürt celepleri, bu ürünleri, hayvanları vb. çoğunlukla Batı'nın kapitalist pazarlarına sevkederek bu alanda, Türkiye'deki genel sömürüden pay almaktadırlar. Egemen sınıfların bütünleşmişliğinde bu sömürücü unsurlar da pay sahibidirler. Hatta devlet taban fiyatlarını tespit ederken çok yıl, Doğu'daki tarım ürünlerine cüzi de olsa fazla rayiç biçmektedir. Bu, Kürt emekçilerini değil, Kürdistan'daki büyük toprak sahiplerini veya tarım ürünleri ticareti yapan Kürt tüccarlarını kollamak içindir.

● Öte yandan, Güneydoğu Anadolu'daki Kürt egemen sınıflarının gelir kaynaklarından birisi de kaçakçılıktır.

Türkiye'deki kaçakçılığın bir bölümünü tekelci sermaye kontrolü altında tutmaktadır. Fakat Kürt egemenlerinin de kaçakçılık yoluyla elde edilen kârlarda küçümsenmeyecek bir payı vardır. Kürt hakim unsurlarının bir bölümü Güneydoğu sınırından dış ülkelere canlı hayvan, altın ve kısmen de narkotik çıkarırlar; bunun karşılığında da silah, çeşitli ev eşyaları, sigara, çay vb. getirirler. Bunların bir kısmı Kürt pazarlarında tüketilir, önemli bir bölümü de Türk pazarlarına aktarılır. Böylece ülkeye kaçak mal sokulmasında da tekelci sömürücülerle işbirliği yapan veya kendi başına çalışan Kürt egemenleri, bir yandan Kürt pazarının ulusallaşmasını (kendi sanayiine ve pazarına sahip bir Kürt ulusal ekonomisinin gelişme istidadını) önleyen faktörlerden birisini oluştururlar, öte yandan kendilerine bu avantajı tanıyan Türk burjuvazisi ile herhangi bir çelişkileri bulunmaz.

Kürt egemen sınıflarının tırmanışı Türkiye tekelci sermayesine, onun banka sanayii kaynaşımı kontrolündeki ekonomik ve sosyal düzenine, siyasal üstyapı aygıtına organik çıkar bağlarıyla bağlıdır. Kürt hakim sınıflarının ve özellikle Kürt burjuvazisinin karakteristiği konusunda tespit etmemiz gereken birinci nokta budur.

Bunun yanısıra, altı çizilmesi gereken diğer nokta da, Kürdistan'da bir milli burjuvazinin oluşmamış bulunmasıdır. Yukarıda sıraladığımız tespitler, aynı zamanda bunun nedenlerini göstermektedir. Gerçi tek tek milli burjuva unsurlar bulunmaktadır, fakat bunlar bir sosyal zümre

olarak kristalleşmiş değillerdir. Hemen şunu da söyleyelim ki, T.Kürdistanı'nda bir milli burjuva zümresinin bugün bulunmaması, gelecekte de milli burjuvazinin hiç olmayacağı anlamına gelmez. Türkiye kapitalizminin bunalımının giderek derinleşmesi ve tekelci sermayenin Kürt burjuvazisi üzerinde özel tedbirler getirmesi, iki ulusun burjuvaları arasında sömürü paylaşımı, pazar çekişmesi gibi çelişkiler doğması durumu ortaya çıkarsa, böyle bir Kürt milli burjuva zümresi oluşabilir. Ama böyle bir durumda dahi, bu zümre, Kürt ulusal demokratik hareketi içinde belirleyici olamaz. Kürt ulusal kurtuluş süreci içinde ne bugünkü tek tek milli burjuva durumundaki –zümre haline gelmemiş– kapitalistlerin, ne de yarın oluşabilecek milli burjuvaların tayin edici bir yeri veya konumu olmayacaktır.

Kürdistan'da, bir milli burjuva zümresinin varolmadığını belirtirken, önemli bir noktanın da altını çizmeliyiz. T.Kürdistanı'nda sosyal zümre olarak bir milli burjuva zümre oluşmamıştır, fakat milli burjuva özlemleri içinde bulunan, milli burjuva programını ve amaçlarını taşıyan küçük burjuva milliyetçileri vardır. Evrensel ve tarihsel bakımdan kategorik olarak milli burjuvazinin görevlerini üstlenmeye hazır olan –ve bir anlamda üstlenmiş bulunan– bu ilerici küçük burjuva kesimin içinde bir kısım esnaf, zanaatkâr ve topraklı köylü (köy küçük burjuvazisi) bulunmaktadır. Yani milli burjuva özlemleri taşıyan bu küçük burjuva unsurların bir kısmı küçük mülkiyete bağlıdır, milli burjuva ideolojisini taşımaktadırlar.

Küçük burjuva milliyetçileri arasında bir başka önemli kesim de, Kürt aydınlarıdır. Kürt aydınlarından milliyetçi olanların bir bölümü milli burjuva amaçlarına sahiptirler. Fakat bu unsurların çoğu, Kürt halkının sınıfsal taleplerinden de ister istemez etkilenmekte, sola doğru açılmaktadırlar.

Kürt halkının ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesi açısından esas üzerinde durulması gereken ve yukarıda belirttiğimiz noktayı vurgulayarak açalım. Bu husus Türk ve Kürt hakim sınıflarının genel olarak bütünleşmişliğidir." (İlke, Ocak 1978).

TÜRK VE KÜRT HALKLARI AÇISINDAN ULUSAL VE SOSYAL KURTULUŞ MÜCADELESİ

Kürt burjuvazisinin "bir avuç işbirlikçi burjuvadan" ibaret bulunmayışı, ekonomik ve siyasal ilişkiler bakımından Türk burjuvazisiyle kaynaşmış bulunması Kürt ulusal sorunu konusunda varacağımız sonuçlar bakımından önemli objektif gerçeklerden biridir. T.Kürdistanı'ndaki hakim sınıflar arasında bir "milli burjuva" zümresinin bulunup bulunmadığı veya ne derecede bulunduğu üzerinde ayrıntıyla durmamızın ne-

deni buradan kaynaklanıyor. Kimi ulusal kurtuluş hareketlerinde olduğu gibi, "niteliği" milli burjuvazinin belirlemesi ile, milli karakterde bir burjuvazinin bulunmadığı durumunda ulusal hareketlerin "emekçi karakter" taşıması, sorunun çözümü ve varacağı sonuçlar bakımından olduğu kadar, işçi sınıfı biliminin pratiğe uygulanması açısından da (örgütlenme, ittifakların seçimi, temel politikalar vb. gibi) önemle ayırdedilmesi gereken nitelik farkıdır.

Türkiye'de bugün Türk emekçilerinin özel olarak faşizme karşı güncel ve sınıfsal kurtuluşu amaçlayan genel bir sosyal mücadelesi bulunmaktadır. Yine Türk emekçilerinin genel mücadelesinin emperyalizme karşı "bağımsızlıkçı" bir karakteri vardır ve bu durum en genelinde "ulusallıkla" bağlantılı bir sorundur. Ama T.Kürdistanı'nda başlı başına bir "ulusal kurtuluş sorunu" vardır. Kürt ulusunun ulusal kurtuluş mücadelesi, emperyalizme bağımlı fakat kendisini de sömüren Türk egemen sınıflarına ve onların ulusal baskılarına karşı bir ulusal mücadeledir. Türk ulusu emperyalizmin tahakkümü altında bulunsa bile kendi siyasal devletine diline ve kültürüne sahip bulunmaktadır. Bütün bunlardan yoksun bulunan Kürt ulusu için bunların elde edilmesi talebi öncelik taşır.

Ancak T.Kürdistanı'ndaki emekçi sınıflar için ulusal boyunduruktan kurtulma isteği ile, Türk egemen sınıflarının bir parçası haline gelmiş ve ulusal talebi bulunmayan Kürt burjuvazisinin sınıfsal boyunduruğundan kurtulma isteği arasında bir öncelik-sonralık ilişkisi bulunmamaktadır. Her iki ulustan emekçilerin, ittifak yapacak milli burjuva aramalarına veya böyle bir muhayyel burjuva varsayıp onun taleplerini sahiplenmelerine gerek ve imkan bulunmamaktadır. Kürt ulusu için ulusal kurtuluş süreci, onun sosyal kurtuluşunu da aynı zamanda içeren bir süreçtir.

Bir başka deyişle, Türkiye'deki Kürt ulusunun ulusal kurtuluşu, Kürt halkının (emekçilerinin) sosyal kurtuluşuyla adeta özdeşleşmiştir. Sosyal kurtuluşu amaçlayan güçler, ulusal demokratik mücadeleyi de verenlerdir. Bu nedenle, T.Kürdistanı'nda Kürtlerin ulusal kurtuluşu ancak ve ancak sosyal kurtuluşçular tarafından belirlenebilir. İşte bu noktada, Kürt halkının sosyal kurtuluşu ile Türk halkının sosyal kurtuluşu tek bir ana devrimci süreçte bütünleşmekte ve tarihsel öncülük görevi Türkiye genelindeki (T.Kürdistanı dahil) İŞÇİ SINIFI'na düşmektedir. Bu durum Türk ve Kürt ulusal emekçilerinin ortak bir sınıf düşmanına karşı, ortak bir sosyal kurtuluş mücadelesi yürütmelerinin objektif koşullarını güçlendirmekte, imkanlarını genişletmekte, Kürt ulusal hareketine ve T.Kürdistanı özelinde ulusal kurtuluş perspektifini bir milli burjuva önderliği olmaksızın, emekçi sınıfların belirlediği bir mücadele süreciyle kazanılmasının yollarını açmaktadır. Mevcut ulusal taleplerin tamamına Kürt emekçi sınıf ve katmanları sahip çıktığına göre, Kürdistan'

daki sosyal kurtuluş mücadelesinin ulusal bağımsızlık hedefi ile içiçe geçtiği veya öncelik taşıyan ulusal taleplerin kazanılması için verilen demokratik mücadele ile sosyal kurtuluş mücadelesinin bir ve aynı süreç olduğu söylenebilir. Özellikle günümüzde "sosyalist ulus" gerçeğinin somut varolması durumu ve pekçok ulusal devrimci mücadelenin emekçi sınıf ve katmanlar eliyle aynı zamanda sosyalizme geçişi hedef alan bir uluslaşma sürecini başardığı realitesi, Kürdistan emekçi sınıf hareketi için yolgösterici nitelik taşır.

Türkiye'de genel sınıflar mevzilenmesinin objektif durumu gereği ulusal mücadelesiyle hem Türk ve hem de Kürt egemen sınıflarına aynı zamanda vurmak durumunda olan Kürt halkının mücadelesi, Türk burjuvazisine karşı sosyalizm için mücadele yürüten Türk proletaryası ve müttefikleriyle tek bir mecrada henüz kaynaşmamışsa bunun bir takım subjektif nedenleri mevcuttur. Türkiye'de sosyalist hareketin ve diğer emekçi sınıfların ulusal taleplerini de kucaklayarak Türkiye genelinde sınıf mücadelesine yön verecek etkinlikten uzak bulunması, Türk ve Kürt bilimsel sosyalistlerinin birleşik politik örgütlenmesi sürecini de olumsuz etkilemektedir.

Yazımızın ikinci bölümünde Türkiye'de Demokratik Halk İktidarı perspektifinde, Türk ve Kürt halkının ulusal ve kurtuluş mücadelesini ve bu mücadelede İŞÇİ SINIFI ÖNCÜLÜĞÜ konusunu işleyeceğiz ve bu bölümün başında değindiğimiz bazı noktaları vurgu amacıyla daha da açarak, Türkiye Kürdistanı'nda ulusal sorunun çözümü somutundaki öngörümüzü yeniden özetleyeceğiz.

Platformumuz Demokratik Alternatiftir

Alvaro Cunhal
Portekiz Komünist Partisi
Genel Sekreteri

Portekiz'deki bugünkü durum, geçen on yıl içinde ülkede gelişen karmaşık ve köklü süreci yansıtıyor. Bilindiği gibi 1974 Nisan Devrimi faşist diktatörlüğün yıkılışını ve demokratik bir düzenin kuruluşunu sağladı. Fakat devrim kendini demokratik özgürlükleri ilan etmekle ve hükümetin genel seçimler temelinde oluştuğu politik bir sistemle sınırlamadı. Tekelci devlet kapitalizmi tasfiye edildi ve toprak reformu aracılığıyla büyük toprak mülkiyetine son verildi. Böylece, güçlü halk hareketi sadece politik değil, aynı zamanda köklü yapısal, sosyal ve ekonomik dönüşümler getirdi. Devrimin oluşturduğu Portekiz demokrasisi bu dönüşümlerle sosyalizm yolunda yürüme imkânını sağladı. Daha sonra da görüldü ki, Portekiz şartlarında siyasi demokrasinin, hak ve özgürlüklerin korunması, tekelci sermayenin ve büyük toprak mülkiyetinin tasfiyesi, bankaların ve önde gelen ekonomi dallarının millileştirilmesi ve toprak reformu gibi önemli kazanımların savunulmasından ayrılmaz.

KARŞI DEVRİMİN SALDIRISI

1975 sonunda devrimci ordu birliklerinin yenilgisinden ve Silahlı Kuvvetler Hareketi'nin lağvedilmesinden sonra, gerici çevrelerin halkın büyük sosyal ve ekonomik kazanımlarını yok etmeği amaçladıkları bir süreç başladı. 1976'dan buyana birbirini izleyen hükümetler, herşeyden önce halkımızı 48 yıl boyunca faşist diktatörlüğün baskısı altında tutan tekelleri canlandırmaya, tekelci büyük burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin politik ve ekonomik egemenliğini yeniden kurmaya çalıştılar.

Bu hükümetlerin niteliği hakkında hüküm verirken, hükümete katılan partilerin söylediklerine değil, onların yürüttüğü politikanın özüne bakıyoruz. Bugün Portekiz'de iki partiden oluşan bir hükümet var: Sosyalist Parti ve Sosyal Demokrat Parti. Onların sadece adına bakarak bir sol veya en azından merkezci bir hükümet nitelemesi yapmak mümkün olabilirdi. Fakat gerçekte sağ bir kabine değil, aksine biz Portekiz komünistlerinin karşı devrimci olarak nitelediği bir hükümet sözkonusudur. Bu, ağır bir suçlamadır, fakat bunun için partimizin önemli nedenleri vardır. Portekiz gerçeğini analiz etmek, bu nedenlerimizin anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bizde tekelci sermayenin hangi yoldan tasfiye edildiği dikkate alınırsa, ülkenin bugünkü durumu daha iyi anlaşılır. Diğer kapitalist ülkelerde de devletleştirilmiş işletmeler mevcuttur. İşçi sınıfı ve halk kitlelerinin mücadelesi veya burjuvazinin verimsiz endüstri dallarının külfetinden kurtulma ve bunları devlete devretme isteği de aynı sonuca götürebilir. Portekiz'de millileştirmeler işçi sınıfı ve devrimci güçler tarafından başarıldı. Onlar kapitalistleri ve banka sahiplerini kapı dışarı ettiler ve bankaları, büyük şirketleri, ekonominin kilit sektörlerini, üzerinde kollektif çiftlik ve kooperatiflerin kurulu olduğu büyük latifundiaları kendi ellerine aldılar. Toprak reformu ve millileştirmelerle ilgili kanunlar ancak bütün bunlar gerçekleştikten sonra kabul edildiler.

Geçmiş yıllarda bu dönüşümler etrafında keskin bir mücadele yükseldi. 1976'dan bu yana peşpeşe gelen hükümetler, öncelikle bu dönüşümleri geriye döndürmeyi, tekelleri ve latifundiaları yeniden yaratmayı amaçladılar. Portekiz emekçileri bu politikaya karşı çıkıyorlar. Nisan Devrimi'nin kazanımlarına karşı girişilmiş ağır saldırılara rağmen, millileştirmeler ve toprak reformu kitlelerin mücadelesi sonucu büyük ölçüde korunabildi.

Gerçekten, istimlak edilen toprak ve arsaların yarıdan fazlası kollektif çiftliklerin ve kooperatiflerin (1 milyon 140 bin dönümden 650 bir dönümü) elinden alındı. 50 bin sığırın da içinde bulunduğu 250 bin baş hayvan, 1750 traktör ve elde edilen mahsülün önemli bir bölümü müsadere edildi. Fakat yaklaşık 500 bin dönüm araziyi işleyen 350 kollektif tarım işletmesi ise mevcutiyetini koruyor. Bu demektir ki, emekçiler karşı devrimden kaynaklanan büyük güçlüklere rağmen üretimi devamlı geliştiriyor, yeni ürünler yaratıyor ve toprağın verimliliğini artırıyorlar.

Gericiler millileştirilen ekonomik sektörleri zorbalıkla çökertmenin peşindeler. Fiyat ve kredi politikası ve diğer müdahale biçimleriyle devlet işletmeleri için mümkün olan bütün engelleri yaratıyorlar. Devlet işletmeleri en kazançlı iş alanlarından, bunları özel sermayeye kazandırmak için uzaklaştırılıyor. Bu işletmeler, dış kredileri, faizi escudonun

sürekli değer kaybetmesi sonucu sürekli yükselen dolar olarak almaya zorlanıyorlar. Başlarına bu işletmeleri çökertecek müdürler atanıyor. Millileştirilmiş işletmeler iflasın eşiğine getiriliyor. Bütün bunlar, bu işletmelerin millileştirmeler nedeniyle "verimsiz" hale geldiğini iddia edebilmek, bankaların ve fabrikaların "onları en iyi yönetme durumunda bulunanlara", yani büyük kapitalistlere, emperyalizmle kaynaşmış tekellerin eski temsilcilerine geri vermeyi talep edebilmek için yapılıyor.

Fakat bu plan öyle kolayca gerçekleştirilemiyor. Bugünkü Soares hükümeti altında daha da yoğunlaşan tüm uygulamalara rağmen, bugüne kadar tek bir banka dahi yeniden özel sektöre devredilemedi. Kapitalistler, ekonomimizin temel sektörlerini kendi mülkiyetlerine geçirmeyi başaramadılar. Bunlar sigorta şirketleri, demir ve çelik endüstrisi, gemi inşası, hava, deniz ve kara taşımacılığı, demiryolları, petro kimya, suni gübre ve çimento üretimi, kimya, cam ve biracılık sektörleridir. Siyasi demokrasi kapsamında halkımız, örgütlenmek, taleplerini açıklamak, düşüncelerini söylemek, grev yapmak ve karşı devrime karşı direnmek imkânları gibi önemli haklarını koruyor. Bu şartlar altında, gericilerin tekellerin egemenliğini yeniden kurmaya güçleri yetmiyor.

Bugünkü hükümet, halk kitlelerinin direncini kırmak için demokratik hakları sınırlandırmayı, baskı tedbirlerini artırmayı ve yeni bir polis devleti yaratmayı istemektedir. Hükümetin saldırıları siyasi demokrasiyi, toplumsal özgürlükleri, yerel yönetimlerin yetkilerini ve mevcut seçim sistemini ortadan kaldırmaya yöneliktir. Dahası, hükümet orduyu denetimi altına almak, güç dengesini kendi lehine değiştirmek ve daha sonra onu halka karşı yöneltebilmek için "Savunma Bakanlığı Yasası" hazırlıyor.

ÜLKENİN BAĞIMSIZLIĞINA YÖNELİK TEHDİT VE BARIŞ İÇİN MÜCADELE

Devrimci kazanımların korunması, demokratik düzenin ve ulusal bağımsızlığımızın korunmasından ayrılmaz. Hükümet içinde yeterli desteği bulamadığı için halka karşı mücadelesinde dışarıdan, özellikle de ABD emperyalizminden yardım almayı hedefliyor. Bedeli ekonomik, parasal, diplomatik ve askeri ödünlerle ödenen bu destekle bağımlılık ilişkisi güçleniyor. Gerçi Portekiz toprakları üzerinde yeni ABD füzeleri yerleştirilmedi, ama Soares hükümeti ile Washington'un askeri alandaki işbirliği giderek yoğunlaşıyor. Bu politika bağımsızlığımızı, egemenliğimizi ve güvenliğimizi tehlikeye sokuyor.

Ortak Pazar'a girmek ülke için gerçek bir felâket olabilir. Partimiz, bu adımın mümkün sonuçlarının tek tek her ekonomik sektör ve her iş-

letme için çok detaylı bir analizini yaptıktan sonra bu sonuca ulaştı. Portekiz ekonomisinin diğer AET ülkelerine kıyasla nisbi geri kalmışlığı nedeniyle, gümrüklerin koruyuculuğunun kaldırılmasından sonra Portekiz bizzat iç pazarda dahi pratik olarak rekabete dayanacak durumda olmayacaktır. Bunlar, ülkemizin Ortak Pazar'a girişine karşı çıkarken partimizin sadece birkaç ekonomik gerekçesidir. Bugünkü hükümetin bütünleşme çabalarının kendinden önceki hükümetler gibi karşı devrimci politik amaçlar güttüğünü belirttik: Portekiz ekonomisinin yapısını tekelci devlet kapitalizminin sözkonusu olduğu diğer AET ülkelerine uyumlulaştırmak bahanesiyle yapılmak istenen, tekelci grupları tekrar canlandırmak ve toprak reformunu geriye döndürmektir.

Ortak Pazar ülkeleri için, neyin yararlı, neyin zararlı olduğu konusunda görüş belirtmek istemiyoruz, ama Portekiz sözkonusu olunca, onun bu topluluğa girmesinin halk için, devrimin kazanımları için son derece olumsuz sonuçlar doğuracağını söylemek hakkına sahibiz.

Portekiz'in bağımlılık durumunun bir başka göstergesi de dış borçlanmadır. Borçlanma günden güne artıyor ve ülke uluslararası finans merkezlerine daha çok bağımlı hale geliyor. Bugün dış borçlar hemen hemen 16 milyar dolara ulaşmıştır. Bizimki gibi çok zayıf bir ekonomi için, bu oldukça yüksek bir meblağdır. Portekiz'in ödediği yıllık borç faizleri 2 milyar dolar civarındadır. Bu, sadece bir yıllık faizleri ödeyebilmek için üç yıllık tüm tahıl ve şarap ihracatı gelirlerinin yetmediği anlamına gelmektedir. Borçlanma ülke ekonomisini mahvediyor ve onun geleceğini tehdit ediyor.

Tecrübelerimiz göstermiştir ki, IMF (Uluslararası Para Fonu) başlangıçta belli bazı imkânlar sunsa bile, kredileri ülkemize daima yeni şartlar dayatmak ve ekonomiyi kıskaca almak amacıyla veriyor. Başlangıçta IMF Portekiz'den Gayri Safi Milli Hasıla artış hızını yıllık % 1,2 oranında düşürmesini istiyordu; şimdi enflasyonun sınırlandırılması için başka hiçbir imkânın olmadığını bahane ederek, üretimi durgunlaştırmaya, hatta azaltmaya zorluyor. IMF % 30'a varan çok yüksek faiz hadleri istiyor. Böylesine yüksek faizli krediler, herşeyden önce küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri borca boğuyor ve bu sadece büyük sermayeye yarıyor. IMF, mali sıkıntı içinde olan işletmelerin işçi sayısını azaltmalarını, sosyal harcamaları kısmalarını, işçi ücretlerini "sınırlamalarını" vb. isteyerek iç işlerimize de müdahele ediyor.

Soares hükümeti bu dayatmacı isteklerle hemen anlaştığını açıkladı; çünkü bu istekler bizzat Soares'in devrimci kazanımları yoketme çizgisiyle ulusal ekonominin mahvolması ve emperyalizme bağlanma pahasına da olsa uyuşuyor.

Demokratik altenatif bir politikanın görevleri arasına devrimin yarattığı toplumsal ve ekonomik yapının güçlendirilmesine yönelik yeni

bir ekonomik çizginin gerçekleşmesi ile, aynı zamanda ülkenin dış borçları konusunda görüşmelerin organize edilmesi de giriyor.

Demokratik düzenin ve ulusal bağımsızlığın savunulması, Portekiz'de barış için mücadeleyle sıkı sıkıya bağlıdır. Komünist Partisi bu mücadeleyi iki yönde yürütüyor.

Birincisi, silahsızlanma ve yumuşama için, öncelikle yeni ABD füzelerinin Avrupa'ya yerleştirilmesine karşı, yine "çevik kuvvetlere" üs sağlanması ve atom denizaltılarının Lizbon limanına girmelerine izin verilmesi gibi Birleşik Devletler'e askeri alanda tanınan tavizlere karşı kitle hareketlerini güçlendiriyoruz. Portekiz'de güçlü bir barış hareketi bulunmaktadır. Gösteri ve toplantılara değişik toplumsal akımların temsilcileri katılıyorlar.

İkincisi, somut şartlarımızda barışı savunmak Soares hükümetinin çekilmesi için verilen mücadeleyle sıkı sıkıya bağlıdır. Başbakanın dış politik çizgisi, diğer ülkelerle ilişkileri ve gezegenimizin "sıcak noktalarındaki" –Orta Amerika, Yakın Doğu, Güney Afrika– duruma karşı tutumu, ABD yönetiminin çıkarları ve ABD emperyalizminin stratejisiyle uyum içindedir.

Bu yüzden Portekiz'de barış mücadelesi, demokratik düzenin ve ulusal bağımsızlığın savunulmasından, bugünkü hükümetin çekilmesi ve demokratik bir alternatif için verilen mücadeleden ayrılmaz.

KOMÜNİSTLER VE KİTLELERİN MÜCADELESİ

Sadece emekçilerin devrimci sürecin tüm gelişimi içinde gösterdikleri aktiflik, köklü dönüşümlerin gerçekleşmesinde ve onların savunulmasında tayin edici oldu. Partimiz, başında işçi sınıfının bulunduğu halk kitlelerinin gücünü, Portekiz'de bugünkü durumun gelişmesinde belirleyici faktör olarak değerlendiriyor.

İşçi hareketinin gelişiminin birincil önemi vardır. Ülkede sadece tek bir gerçek sendikal merkez bulunuyor: CGTP-Intersindical (Portekiz Emekçileri Genel Konfederasyonu). İşverenler, hükümet, sağ partiler ve emperyalizm tarafından doğrudan desteklenen ve bol bol finanse edilen bölücü ve provokatör grup, bazıları tarafından öyle görülseler bile, gerçek bir sendikal merkez olamadı. 2 milyon sendika üyesinden 1,6 milyonu CGTP-Intersindical'ın üyesidir. Bu işçi örgütü kendini güncel taleplerle sınırlamıyor. Onun millileştirme, toprak reformu ve diğer devrimci kazanımları savunma amacı ve hükümetin çekilmesi talebi var.

Öte yandan geniş kitle hareketinde, köylü birlikleri, küçük ve orta tüccarlar, aydınlar, kadınlar ve gençler, yani en büyük yükü taşıyanlar,

emekliler, malüller temsil ediyorlar. Hükümet bu halk kesimleri tarafından desteklenmiyor.

Portekiz'de kırsal nüfusun politik yönelimi ülkenin değişik bölgelerinde oldukça farklıdır. Kelimenin geleneksel anlamında karakteristik küçük burjuva bilinci taşıyan köylülüğün olmadığı güneydeki latifundialar bölgesinde, esas olarak eski devrimci geleneklere sahip tarım proletaryası yoğunlaşmıştır. Buradaki tarım reformu da, köylü değil, tersine proleter bir nitelik taşıyordu: Latifundiaların yerine kooperatiflerden farklı özel bir üretim örgütlenmesi biçimi olan kollektif çiftlikler kuruldu. Bu bölgelerde partimizin güçlü etkisi bulunmaktadır. Bir istisna dışında bu bölgedeki bütün belediyelerde çoğunluğa sahibiz. Şehirlerde ve kırlardaki orta sınıf temsilcileri de dahil, nüfusun büyük çoğunluğu komünistlerin yanında yer alıyor.

Kuzeyde durum tamamen başkadır. Buralar küçük köylü ekonomisinin tipik bölgeleridir. Kuzeyde kilisenin ve gerici çevrelerin büyük etkisi vardır ve seçimlerde sağ partiler önemli destek alırlar. Fakat seçim sonuçlarının, sosyal ve politik mücadeleye katılan güçlerin durumuyla çakışmaması dikkat çekicidir. Sağ partilere oy vermeye alışmış birçok köylü, hükümetin politikasına karşı bugün bizimle ortak mücadele veriyor. Biz onları kitle hareketlerine çekmeye çalışıyoruz ve yankı buluyoruz. Ama bu etkinin seçim sonuçlarına yansıması oldukça zordur. Seçimler, köylülere baskı uygulamak için birçok imkanı elinde bulunduran devlet organları ve zengin köylüler tarafından yönlendiriliyor. Günlük mücadeleye katılarak çıkarlarını savunmak başka birşeydir, seçimlerde oy kullanmak başka.

Buna rağmen köylüler giderek hareketlenen bir sosyal mücadele yürütüyorlar. 400'ün üzerinde değişik köylü örgütünün desteğiyle, sendikal nitelikli ve köylülerin en temsili birliği olan Ulusal Ziraatçılar Konfederasyonu kuruldu.

Kadınların birlik örgütleri, öncelikle de onların sosyal kurtuluşu ve temel çıkarları için mücadelede etkin bir örgüt olan Portekiz Kadınlarının Demokratik Hareketi (MDM), önemli bir rol oynuyor. Kadın hareketi sendikalar içinde de etkinlik gösteriyor. Bundan başka, Kadınların Birlik Komisyonları adlı örgütler de var. 45 bin kadın partimize üyedir.

Dinamik gençlik hareketinin Portekiz halkının barış ve toplumsal ilerleme mücadelesine önemli katkısı vardır. Portekiz Komünist Gençlik Birliği'nin (JPC) 30 bin üyesi bulunuyor. Gençlik örgütü girişimlerde bulunuyor ve kitle örgütlerinde, öğrenci, spor ve kültür birliklerinde, boş zamanların değerlendirildiği alanlarda aktif olarak etkinlik gösteriyor. Gençlik örgütleri emperyalizmin film, televizyon ve müzik aracılı-

ğıyla gerçekleştirdiği karmaşık ideolojik sorunlarla mücadele ediyorlar. Birçok genç insan alkol ve uyuşturucu madde müptelasıdır; bazı bölgelerde bu durum ürkütücü boyutlara ulaşmıştır. 200 binin üzerinde okulunu bitirmiş genç bir iş bulamamıştır. Bunların durumu genellikle umutsuzdur ve gerici güçler bunu, bu gençleri ideolojik ve politik olarak etkisi altına almak için demagogca kullanıyorlar.

Portekiz işçi hareketinin sınanmış müfrezesi partimiz güçlenmeye devam ediyor. Karşı devrimin saldırdığı yıllarda partimizin gücünü yitirmemesi, ülkedeki durumun karakteristik yönlerinden birisidir. 25 Nisan'ın hemen ertesinde PKP'nin 15 bin üyesi bulunuyordu. 1983 Aralığında son parti kongremiz yapılırken 200 binin üzerinde üyemiz vardı. Ve bu sayı artmaya devam etmektedir. Bunlar, cebinde üyelik kartı taşıyan sıradan kişiler değil, aktif birer parti militanlarıdır. Partimizin işçi sınıfı içinde, köylüler, aydınlar ve gençler arasında büyük etkinliği vardır. PKP kitle örgütlerinde sağlam konumlara sahiptir. Taban örgütlerinden merkeze kadar her düzeydeki sendika yöneticilerinin büyük çoğunluğunun komünist partisi üyesi olduğu bir sır değildir.

Diğer birçok toplumsal örgütlerde de benzeri bir durum vardır. Son parlamento seçimlerinde partimiz tüm ülkede oyların % 20'sini aldı. 50 şehir meclisinde komünistler çoğunluktadır. Ülkenin hemen üçte biri komünistlerin çoğunlukta olduğu yerel iktidar organları tarafından yönetilmektedir. Ülkede yönetim sisteminin güçlü ademi merkeziyetçi özelliği ve yerel iktidar organlarının geniş yetkilere sahip bulunduğu dikkate alınırsa haklı olarak söylenebilir ki; Partimiz toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel hayatının tüm alanlarında önemli bir etkinliğe sahiptir. Partimizin demokratik bir alternatif mücadelesine katkısı sadece gerekli değil, aynı zamanda zorunludur da.

YAKIN PERSPEKTİFLER

Bugünkü durumun olağanüstü karmaşıklığı ve istikrarsızlığı, gelecekte Portekiz'de olumlu veya olumsuz değişikliklerin kaçınılmaz olduğunun kanıtıdır.

Eğer bugünkü hükümet işbaşında kalırsa millileştirme, toprak reformu, emekçilerin hakları, demokratik düzen ve bağımsızlık gibi Nisan Devrimi'nin demokratik kazanımlarının yokedilmesi gerçek tehlikesi varlığını korumaya devam edecektir. Şu ya da bu biçimde yeni bir diktatörlüğün kurulması tehlikesi mevcuttur.

Ancak, halkın mücadelesiyle Soares hükümetini çekilmeye zorlamak ve Sosyalist-Sosyal Demokrat partiler koalisyonunu yenilgiye uğratmak mümkün olursa, demokratik bir alternatifi oluşturmak, Nisan

Devrimi'nin yolunda ilerlemek ve ulusal sorunları çözmek olanakları doğacaktır.

Kimi demokratlar böyle bir alternatifin 1985 Aralığında yapılacak başkanlık seçimlerinin sonucuna bağlı olduğunu düşünüyorlar.

Bizim görüşümüze göre halk o günü bekleyecek durumda değildir. Bu oldukça tehlikeli olabilir. Mücadele, bugünkü hükümetin mümkün olduğunca en kısa zamanda değiştirilmesi için veriliyor.

Peki, sonrası ne olacak? Ulusal kurtuluşun demokratik bir hükümetini oluşturmak, en acil sorunların çözümü için bir hükümet kurmak, parlamentoyu feshedip erken bir genel seçime gitmek mümkündür.

Portekiz'de demokratik düzen krizden çıkabilmek için yeterli potansiyeli barındırıyor. Mücadele süreci içinde böyle bir çözümün bulunacağından kuşku duymuyoruz.

Probleme des Friedens und des Sozialismus
Şubat 1985

Öneminden Birşey Kaybetmeyen Kararlar

A. Akatamzyan

Anti-faşist koalisyonun güçleri tarihi Kırım Konferansı'nı yapalıberi kırk yıl geçti. 1943 sonlarında yapılan Tahran toplantısından sonra üç müttefikin hükümet başkanlarının ikinci toplantısıydı bu. Kırım Konferansı, Sovyet ordusunun İkinci Dünya Savaşı'nın kaderini değiştiren Moskova, Leningrad ve Kursk ile birlikte 1944'ün büyük savaşlarında kazanılan zaferler sayesinde Sovyet topraklarını Nazi işgalcilerinden kurtardığı ve diğer kesimleri kurtarma görevini sürdürdüğü koşullarda sahnelendi.

Kırım Konferansı sadece İkinci Dünya Savaşı tarihinde değil, çağdaş uluslararası ilişkiler tarihinde de önemli bir yer tutar. Ne de olsa, 1945 Şubat'ında yapılan bu Konferansta SSCB, ABD ve Büyük Britanya gibi üç gücün başkanları kırk yıldır insanoğlunun içinde yaşadığı barış sarayının temellerini attılar. Savaş.sonrası düzenlemelerin temel destekleri burada planlanmış, Alman Nazizmi ve militarizmini ebediyen ortadan kaldırmak ve Alman topraklarından artık bir daha saldırı çıkmamasını sağlamak amacını taşıyan bir barış anlaşmasının programı burada koordine edilmiştir.

Gerçi o sırada alınan kararlar savaş sonrası kuşakların barış içinde yaşaması için önemli önkoşulları yaratmıştı, ama müttefik kuvvetlerin Kırım Konferansı'nda benimsedikleri anlaşmaların hayata geçirilmesi için 40 yıldır şiddetli bir siyasi ve ideolojik mücadele sürüyor.

Hemen belirtelim ki bu şaşırtıcı değil. Savaş sırasında, müttefikler ne pahasına olursa olsun Nazi saldırganlığını altetmek gibi ortak bir görevle yüzyüze olduklarında bile, aralarında sosyal sistem ve dünyaya ba-

kışlar arasındaki farklılıkların koşullandırdığı ayrımlar ve çelişkiler ortaya çıkmıştı. Ancak bu, müttefik anlaşmalarının sonuçlarını ve karşılıklı yararlar sağlayan işbirliğini engellemedi.

Fakat tarihin en tahripkâr savaşının sonucu belli olduğunda, antifaşist ittifakta yeralanlar arasındaki ideolojik ve siyasi çelişkiler daha çok ortaya çıkmaya başladı. Ayrıca, eski düşman devletlerdeki siyasi çevreleri içeren, örneğin Yalta ittifakında yer almayan ülkelerde bu çelişkiler belirginleşti.

Yine de Yalta ve Potsdam'da resmileştirilen uluslararası siyasi yapı ve bölgesel siyasi gerçeklikler, müttefikler arası anlaşmaların en önemli maddelerine açıkça ya da üstü kapalı biçimde soru işareti koyma çabalarına rağmen, canlılıklarını ve meşruluklarını ispat ettiler.

Peki ama kim meydan okuyor bu gerçeklere?

Bir şey çok kesin: Federal Almanya'daki Nazi İmparatorluğu mirasçıları bunlara karşı çıkıyor. Müttefiklerin Yalta'da aldıkları kararların "Avrupa'nın bölünmesi" anlamına geldiğini bazı Batı ülkelerinde kitle iletişim araçlarıyla günümüz kuşaklarına yanlış bir kavram olarak yutturma çabaları son sıralarda oldukça hızlandı. Öne çıkarılanlardan biri de o zaman, Batı'nın istediği şekilde değil, Polonya ulusunun çıkarları doğrultusunda çözümlenen "Polonya sorunu". Bununla da bitmiyor.

Yalta kararları ve anlaşmalarının özünü çarpıtma çabaları genel olarak bazı Batı çevrelerinin tipik özelliğidir. Savaş sonrasının ilk yıllarında, soğuk savaş sürerken, Amerikan temsilcileri, müttefiklerinin anlaşmaları ve taahhütleri konusunda hile yapmaya başladılar; Başkan Roosevelt'in hastalığını ve dünya çapında bir güvenlik örgütü kurma fikrisabitine atıf yaparak Kırım Konferansı'nın nedenlerini çarpıttılar.

Anglo-Amerikan tarihçileri, Kırım Konferansı'nın hazırlanması ve yapılması koşullarını anlatırken daima maksatlı hareket etmişlerdir; çünkü koalisyon ortaklarının savaştıkları alanı ve operasyon sonuçlarını karşılaştırmak işlerine gelmiyordu. Nitekim, "Öyle bir Barış. Yalta'nın Kökleri ve Külleri" gibi parlak isimli bir kitabı kısa süre önce yayınlanan ünlü Amerikan makale yazarı C.L. Sulzberger, Yalta Konferansı'nın önemini küçümsemeye ve bu konferansı, başlıca içeriği "Almanya'nın bölünmesi", Polonyalılara "ihanet" vs. olan bir "efsane" ya da bir "mitos" olarak tanıtmaya çalışıyor. Savaşın bitirilme safhasındaki ana kararların "savaş alanında" hazırlandığını kabul etmek zorunda kalınmasına rağmen bu onun Yalta'da Avrupa'nın "birbirlerine ideolojik ve askeri açıdan büyük bir kızgınlıkla bakan NATO ittifakı ve Varşova Paktı tarafından temsil edilen iki başlıca nüfuz alanına"(1) bölündüğü iddiasını savunmasını engellemiyor.

Burada şunu kesinlikle söylemeliyiz: Yalta'da alınan kararlara, anlaşmalara katılanların hepsi kesintisiz uysaydı Yalta yolu bloklara ayrıl-

mazdı. Bu yüzden, sadece burjuva basını değil, Batı ülkelerinin yüksek dereceli memurlarının da sık sık başvurduğu spekülasyonu ortadan kaldırmak amacıyla Konferans'ın arkasındaki gerçek olayları ve Konferans'ta erişilen siyasi uzlaşmaların içeriğini hatırlatmanın zamanı geldiği inancındayız.

Herşeyden önce Kırım Konferansı'nın, Normandiya'ya 1944 Temmuz'unda yapılan müttefik çıkartmasından sonra başkan Roosevelt'in, üç büyüklerin hükümet başkanlarının katılacağı yeni bir toplantı önermesi ve bunun başını çekmesiyle başladığını hatırlamalıyız.

Joseph Stalin, Roosevelt'in 19 Temmuz 1944 tarihli mektubuna hemen üç gün sonra cevap verdi. Başkanın bir konferans toplama önerisine katılıyordu. Geriye yeri ve zamanı ayarlamak kalıyordu. Cephedeki büyük saldırı operasyonlarının hazırlık ve uygulamalarında işbaşında bulunmak ihtiyacı içinde olan Sovyet Hükümet Başkanı ve Başkomutanı, ülkeden ayrılmak istemiyordu. Konferans'ın yeri hakkındaki görüşmeler epey zaman aldı. 1944 Ekim ayının ortasında başkan Roosevelt, o sırada SSCB'nin ABD Büyükelçisi olan Andre Gromiko'ya, Konferans'ın kısa zamanda yapılmasını istediğini ve "Karadeniz'de herhangi bir yerde" toplantı yapmaya hazır olduğunu bildirdi. Sovyet diplomasisi Başkanın isteğine cevap verdi. Toplantı yerinin seçimi Churchill ve Roosevelt'in Karadeniz sahillerine yapacakları seyahate sembolik bir isim olan "Argonot" adını koymalarına yol açtı (daha sonra misyona "Magneto" adı verildi).

Konferansın toplanması Amerikan tarafının önerdiği ancak Sovyet delegasyonu tarafından kabul edilmeyen yeni yer ve zaman önerileri yüzünden sürüncemede kaldı. Ancak Konferans'ın gerekçesiz bir şekilde gecikebileceği açıkça belli olunca ABD Başkanı karara varabildi: Aralık sonunda ABD'nin Sovyetler Birliği Büyükelçisi Averell Harriman, Sovyet Hükümetine Başkanın 1945 Şubatında Kırım'a gelmeyi kabul ettiğini bildirdi.

1944'ün sonlarına doğru askeri-stratejik durum, tüm yıl boyunca Sovyet ordusunun sürekli yürüttüğü başarılı hücum operasyonlarının sonucu ile belirlenmişti. Dünya savaşı son safhasına gelmişti. İşte o zaman Nazi komutanlığı, Batı cephesinde İngiliz-Amerikan birliklerini durdurmak için, onları ayrı bir barış görüşmesine çekebilmek amacıyla umutsuz bir çabaya girişti.

1944 sonlarında Nazi birlikleri Belçika'da Ardenler bölgesinde takriben 100 km'lik bir cephede saldırıya geçti. Henüz stratejik noktaları ellerine geçirememiş olan İngiliz-Amerikan güçleri geri püskürtüldü ve zor durumda kaldılar. Müttefikler Sovyet hükümetinden Doğu cephesinde birşeyler yapmasını rica etmek zorunda kaldılar. Müttefiklerin işini kolaylaştırmak için Sovyet hükümeti, önceden kabul edilmiş, resmi ta-

ahhütleri olmamasına rağmen, geciktirmeden bu ricaya karşılık verdi. 1945 Ocağının ortasında Sovyet ordusu, kötü hava şartlarına rağmen önceden tespit edilen zamandan önce Neman'dan Karpatlar'a kadar uzanan 700 kilometrelik bir cephede geniş çapta bir saldırıya geçti. Alman komutanlığı birliklerini acele Doğu cephesine kaydırmaya başladı. Böylece müttefikler Ardenler'deki cepten çıkabildiler.

Sovyet ordusu hücum operasyonlarında 1 Şubat'a kadar 500 km. batıya ilerlemiş, Polonya'nın hemen her yanını ve başkent Varşova'yı kurtarmış, Doğu Prusya'daki Nazi birliklerinin merkez bölgelerle ilişkisini kesmişti. Çeşitli yerlerden Oder Nehri'ni zorlayan Sovyet birlikleri Nazi Almanyası'nın başkentinin 60 km. yakınında bir köprübaşını ele geçirip yayılmaya başladılar.

* * *

Kırım Konferansı 4-11 Şubat 1945 arasında yapıldı. Katı bir gündemi yoktu, her delegasyon kendisini ilgilendiren her konuyu gündeme getirebiliyordu. Doğal olarak, Mihver devletlerinin tamamen bozguna uğratılması ve Almanya ile Japonya'nın şartsız teslimi ile savaşın sona erdirilmesine öncelik verilmişti. Savaşın son aşamasındaki askeri-stratejik işler Konferans'ta tartışıldı ve herhangi bir anlaşmazlığa ya da tartışmaya yol açmadı. Bunun nedeni de Nazi ordusuna karşı savaşın tüm yükünü taşımaya devam eden Sovyetler Birliği'nin, müttefiklerin çıkarlarını da gözeterek, sürekli olarak ve bilerek stratejik görevlerle uğraşmasıydı.

Savaşta, Mihver güçlerine karşı çıkarların ortak olmasına rağmen, tabii Konferans'a katılanların ayrı siyasi amaçları vardı. Sovyetler Birliği, kendisi ve ABD arasındaki uzun vadeli ve karşılıklı yarar sağlayan bir temele dayanan genel ilişkileri gözeten bir savaş sonrası işbirliği programını ortaya çıkarmak için, dürüstlük ve içtenlikle müttefiklerle beraber çalışmaya gayret ediyordu. Bu program 3 Ocak 1945'te ABD hükümetine verilen Sovyet muhtırasında ayrıntılı olarak belirtilmişti.

Amerikan tarafına gelince, kaynaklara göre Kırım'a gelirken Başkan Roosevelt'in kafasında hem Stalin ile karşılıklı anlayışa dayalı ilişkileri güçlendirmek gibi oldukça berrak bir amaç, hem de somut siyasi bir program vardı: Sovyet hükümeti ile olası bir dünya güvenlik örgütü koordine etmek ve daha da önemlisi, Avrupa'da çarpışmalar sona erdikten sonra Japonya'ya karşı SSCB'nin savaşa girmesini sağlamak üzere bir anlaşma sonuçlandırmak. Uzman çevreler ABD'nin tek başına Uzakdoğu'da erken bir zafer kazanma imkânı olmadığına inanıyorlardı. Moskova'daki ABD elçiliğinde danışman olan George F.Kennan, Konferans'taki Amerikan delegelerine gönderdiği bir notta, böylesi bir savaşın tüm

gerçekliğini kavradığını ve aynı zamanda Rusya'nın işbirliği olmadan ABD'nin bu savaşı kazanmak için çok zayıf olduğunu yazıyordu.

İngiliz diplomasisinin bu sıradaki amaçlarına gelince, İngiltere, İmparatorluğun sömürgelerini korumak ve biraz da genişletmekten başka Avrupa'daki etkinliğini güçlendirmek umudundaydı. Churchill, biraz da kaba şekilde "etkinlik payı"nın hesabını yapıyor, tipik müdahele dilinde bunu yüzde olarak ifade ediyordu. Roosevelt, İngiliz müttefikinin bu çeşit talepleri hakkında oldukça iyi fikir sahibiydi. Sovyet delegasyonunun başı ile yaptığı ilk konuşmalardan birinde Başkan biraz da istihza ile şöyle demişti: "İngilizler garip insanlardır. Ne yârdan vazgeçerler, ne de serden".

Konferans'ın odak noktası, doğal olarak egemenliklerini sadece Avrupa ve Asya'da değil, dünyanın her yanında kurmak için bir dünya savaşı çıkartan Nazi Almanyası ve militarist Japonya'nın tamamen bozguna uğratılması için yapılan planların koordinasyonuydu. Konferansa katılanlar amaçlarını sadece ortak düşmanlarının bozguna uğratılması için yapılan planların uyumlu kılınması değil, aynı zamanda sürekli bir barış için sağlam bir temelin atılması olarak da ilan ediyorlardı. Ortak bir politika ve Nazi Almanyası'nın kayıtsız şartsız teslimi koşullarının etraflı bir şekilde görüşülmesi sonunda, üç devletin hükümet başkanları şunu belirttiler: "Alman militarizmini ve Nazizmi yoketmek ve Almanya'nın dünya barışını bir daha asla bozmamasını sağlamak sarsılmaz amacımızdır".[2] İmzalanan belgelerin metnine göre, Avrupa'da barışçı bir düzen hakkında en yüksek görevlilerin imzalarıyla gerçekliği tespit edilen açık taahhütler, belirsiz bir zamana kadar yürürlüğe sokularak uzun vadeye göre ayarlanmıştı.

Almanya'nın geleceği sorunu ile ilgili olarak Konferans'a katılanlar sadece bölgenin işgali ve kontrolü değil, gelecekteki düzenlemeler üzerinde de duruyorlardı. Alman sanayi potansiyelinin zayıflamasını isteyen Batılı güçler, Almanya'nın parçalanmasını başlatıyor, iki, üç hatta beş Alman devleti kurulmasını öngörüyorlardı. Sovyetlerin düşünceleri ise, silahsızlanma ve komşu ülkelerin güvenliğinin garantiye alınması koşulu altında Alman birliğinin korunması gereğiydi. Tazminatlar sorunu oldukça ayrıntılı görüşmelere konu olmuştu. Buna ilişkin bir müttefik komisyonu ne miktarda zarar ziyan ödeneceği ve nasıl ödeneceğini belirlemekle görevlendirilmişti.

Tarihi belgelerden açıkça anlaşıldığı gibi, Müttefik kuvvetler Almanya'nın geleceği konusunu ciddi biçimde tartışmışlardı; bu konuda SSCB'nin tavrı son derece açıktı. Churchill'in Almanya'nın "herhangi bir geleceği" olup olmayacağı konusundaki kuşkularına karşılık olarak Stalin, kesin bir tavırla Almanya'nın bir geleceği olacağını söyledi.

Nazi devleti yokedilecekti ve yokedildi. Kayıtsız şartsız teslimi bertaraf edilişinin ifadesiydi. Aynı zamanda müttefikler, Nazi rejimi ile Alman halkı arasında ayrım yaptılar. Kırım Konferansı'nın sonucu olarak yaklaşımlarını samimice şöyle formüle ettiler: "Amacımız Alman halkını yok etmek değildir, ancak Nazizmin ve militarizmin kökü kazınınca Almanlar için iyi bir hayat, hukuk ve adaletlerine, uluslar arasında riayet umudu olacaktır."

Nazi Almanyası, İkinci Dünya Savaşı'nın alevlerinden yandı gitti; artık tarih oldu. Sosyal-siyasi hudutlar sonucu, Nazi imparatorluğunun harabeleri içinde iki Alman devleti çıktı. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve gelişimi, Alman halkı içindeki ilerici güçlerin Yalta ve Potsdam kararlarını azimle uygulamalarının sonucuydu. Sosyalist Alman devleti, Alman tekelleri ve büyük sermayenin saldırgan politikası ve militarizm ile bağlarını ebediyen kopardı. Sosyalist ülkelerin arasına katıldı ve tam Yalta ve Potsdam'da öngörüldüğü gibi, 35 yılı aşkın süredir tüm uluslararası dostluk ve barış yolunu güvenle izliyor.

Nazizmin tam olarak yokedilmesi ve Alman militarizmine gem vurulması, savaş sonrası Avrupa ve dünya politikasının bir önceliği olarak belirlenmişti. Ne var ki, Batılı güçler, Batı Almanya'nın gelişmesini başka kanala aktardılar. Alman askeri gücünü sınırlandıracaklarını ve kontrol edeceklerini iddia ederek, F.Almanya'yı bir askeri bloka dahil ettiler. Resmi olarak, Batı Avrupa Birliği'nin kurulmasıyla birlikte özel bir organ –Silahlanma Kontrol Teşkilatı– bile öngörüldü ve F.Almanya'nın bazı silahları imal etmesi yasaklandı. Oysa aslında bu kısıtlamalar parça parça kaldırılmıştır. 1980'lerin başında, BAB aldığı bir kararla, FAC' nin stratejik bombardıman uçakları ve uzun menzilli füzeler gibi saldırı silahlarının "konvansiyonel tiplerine" sahip olmasına izin verdi. Bu FAC'de militarizmin teşvik edilmesi değil miydi?

Eğer bugün, Nazi Almanyası'nın tamamen yenilgiye uğratılmasından 40 yıl sonra FAC'de militarist çevreler Almanya'nın "1937 sınırları içinde varolmaya devam ettiğini" iddia ediyor ve başka ülkelerden toprak talep ediyorsa, o zaman buna hayasız bir rövanşizm ve maceracılıktan başka birşey denemez.

İki Alman devletinin varlığı, Nazi imparatorluğunun yıkılışı kadar önemini koruyan ve dünyanın bütün ülkeleri tarafından hakikaten kavranan bir gerçekliktir. Her iki Alman devleti de, sadece bu kıtanın insanlarıyla sınırlı olmayan barışçı yaşamı garantileyen mevcut Avrupa düzeninin, ayrılmaz iki parçasıdır. 1984 Kasım sonlarında Merkez Komite yıllık toplantısında Genel Sekreter Erich Honecker'in vurguladığı gibi: "FAC'nin eylemleri Alman topraklarında çıkabilecek muhtemel herhangi bir savaşı önlemek ana ilkesiyle belirlenmiştir".(3)

SSCB, Polonya, Çekoslovakya ve DAC'nin, F.Almanya ile 1970'lerde sonuçlanan görüşmeleri mevcut sınırların dokunulmazlığının tanınması ve devletlerarası ilişkilerde kuvvet kullanılmamasının, politik iklimi ve gelişmekte olan ekonomik bağları normale döndürmeyi sağladığı gerçeğini ortaya koydu. İki Alman devletinin Birleşmiş Milletler'e kendiliğinden kabulü bu baz üzerinde mümkün olabilmiştir. Bu, günümüzün tartışılmaz bir gerçeğidir.

Bununla birlikte biz yine Kırım Konferansı'nı izleyen günlere geri dönelim. Sovyet hükümeti, bilhassa ABD başta olmak üzere Batılı güçlerce belirtilen, özel koşullar altında, belli zaman sınırları içinde Uzakdoğu'daki bir savaşın sonuçlandırılmasında, SSCB'nin silahlı kuvvetleriyle yeralması isteğine karşı kesin bir tavır aldı. Amerikan delegasyonunun Kırım'a gitmeden önceki talimatlarına bakılırsa, çok açıktı ki bu katılım olmadan ABD komutanlığı Uzakdoğu'daki savaşı Avrupa'daki savaş sona erdikten çok sonra bitirebilecekti. Bunun içindir ki Amerikan diplomasisi SSCB'nin sonuçtaki etkisini böylesine önemsiyordu.

11 Şubat 1945'deki müzakerelerin sonucu olarak, SSCB, ABD ve Büyük Britanya ile anlaşmaya vardı ve buna göre müttefik kuvvetlerinin başkanlarının da kabul ettiği ölçülere göre Almanya'nın kayıtsız şartsız teslimiyetinden iki ya da üç ay sonra Japonya'ya karşı bir savaşa girmeye –Moğolistan'ın statüsü gözönüne alınarak ve Japonya'nın 1904 Rusya saldırısı sırasında ihlal edilen haklarının düzeltilmesi koşuluyla– söz veriyordu. Bu, Sakhalin Adası'nın güney kısmının çevresindeki adacıkların SSCB'ne geri dönmesi ve Kuril Adaları'nın terk edilmesi anlamına geliyordu. Bu anlaşma aynı zamanda başka koşulları da birlikte getiriyordu.

Sovyetler Birliği taahhütlerine sonuna kadar uydu. SSCB'nin Japonya savaşına bulaştırılması şükür ki Avrupa'daki çatışmalar sona erdikten sonra 4 ay içinde sonuçlandı. Milyonluk Kwantung ordusu Sovyetler Birliği'nin özgürlük kampanyası sonucu esir edildi; ki bu, techizat açısından Uzakdoğu'daki savaşın bir kazancı oldu. Sovyet birlikleri Çin'in Kuzeydoğusunu ve Kore'nin Kuzeyini özgürlüğe kavuşturdular. Uzakdoğu'daki savaş sonrası düzenlemelerin bazını özellikle SSCB ile Japonya ilişkilerini düzenlemeyi sağlayan, Yalta Kararları olmuştur.

Müttefikler konferansının en önemli noktası savaş sonrası dünyasının temellerinin ayrıntılarıyla atılmasıydı, ki bu aslında Tahran Konferansı'nda başlamıştı. Başkan Roosevelt'in insiyatifiyle, bir dünya güvenlik örgütü kurma tasarısı öncelik kazandı. Sovyet diplomasisi, uluslararası bir örgütün temellerini atmada, yapı ve amaçlarını tanımlamada aktif davranıyordu. Birleşmiş Milletler Bildirgesi'nin hazırlandığı Dumbarton Oaks Konferansı'ndan ve sorunlar diplomatik kanallardan akıtılmaya başlandıktan sonra bile, Birleşmiş Milletler'in bileşimi, üyeleri, Güven-

Nazi devleti yokedilecekti ve yokedildi. Kayıtsız şartsız teslimi bertaraf edilişinin ifadesiydi. Aynı zamanda müttefikler, Nazi rejimi ile Alman halkı arasında ayrım yaptılar. Kırım Konferansı'nın sonucu olarak yaklaşımlarını samimice şöyle formüle ettiler: "Amacımız Alman halkını yok etmek değildir, ancak Nazizmin ve militarizmin kökü kazınınca Almanlar için iyi bir hayat, hukuk ve adaletlerine, uluslar arasında riayet umudu olacaktır."

Nazi Almanyası, İkinci Dünya Savaşı'nın alevlerinden yandı gitti; artık tarih oldu. Sosyal-siyasi hudutlar sonucu, Nazi imparatorluğunun harabeleri içinde iki Alman devleti çıktı. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve gelişimi, Alman halkı içindeki ilerici güçlerin Yalta ve Potsdam kararlarını azimle uygulamalarının sonucuydu. Sosyalist Alman devleti, Alman tekelleri ve büyük sermayenin saldırgan politikası ve militarizm ile bağlarını ebediyen kopardı. Sosyalist ülkelerin arasına katıldı ve tam Yalta ve Potsdam'da öngörüldüğü gibi, 35 yılı aşkın süredir tüm uluslararası dostluk ve barış yolunu güvenle izliyor.

Nazizmin tam olarak yokedilmesi ve Alman militarizmine gem vurulması, savaş sonrası Avrupa ve dünya politikasının bir önceliği olarak belirlenmişti. Ne var ki, Batılı güçler, Batı Almanya'nın gelişmesini başka kanala aktardılar. Alman askeri gücünü sınırlandıracaklarını ve kontrol edeceklerini iddia ederek, F.Almanya'yı bir askeri bloka dahil ettiler. Resmi olarak, Batı Avrupa Birliği'nin kurulmasıyla birlikte özel bir organ –Silahlanma Kontrol Teşkilatı– bile öngörüldü ve F.Almanya'nın bazı silahları imal etmesi yasaklandı. Oysa aslında bu kısıtlamalar parça parça kaldırılmıştır. 1980'lerin başında, BAB aldığı bir kararla, FAC'nin stratejik bombardıman uçakları ve uzun menzilli füzeler gibi saldırı silahlarının "konvansiyonel tiplerine" sahip olmasına izin verdi. Bu FAC'de militarizmin teşvik edilmesi değil miydi?

Eğer bugün, Nazi Almanyası'nın tamamen yenilgiye uğratılmasından 40 yıl sonra FAC'de militarist çevreler Almanya'nın "1937 sınırları içinde varolmaya devam ettiğini" iddia ediyor ve başka ülkelerden toprak talep ediyorsa, o zaman buna hayasız bir rövanşizm ve maceracılıktan başka birşey denemez.

İki Alman devletinin varlığı, Nazi imparatorluğunun yıkılışı kadar önemini koruyan ve dünyanın bütün ülkeleri tarafından hakikaten kavranan bir gerçekliktir. Her iki Alman devleti de, sadece bu kıtanın insanlarıyla sınırlı olmayan barışçı yaşamı garantileyen mevcut Avrupa düzeninin, ayrılmaz iki parçasıdır. 1984 Kasım sonlarında Merkez Komite yıllık toplantısında Genel Sekreter Erich Honecker'in vurguladığı gibi: "FAC'nin eylemleri Alman topraklarında çıkabilecek muhtemel herhangi bir savaşı önlemek ana ilkesiyle belirlenmiştir".[3]

SSCB, Polonya, Çekoslovakya ve DAC'nin, F.Almanya ile 1970'lerde sonuçlanan görüşmeleri mevcut sınırların dokunulmazlığının tanınması ve devletlerarası ilişkilerde kuvvet kullanılmamasının, politik iklimi ve gelişmekte olan ekonomik bağları normale döndürmeyi sağladığı gerçeğini ortaya koydu. İki Alman devletinin Birleşmiş Milletler'e kendiliğinden kabulü bu baz üzerinde mümkün olabilmiştir. Bu, günümüzün tartışılmaz bir gerçeğidir.

Bununla birlikte biz yine Kırım Konferansı'nı izleyen günlere geri dönelim. Sovyet hükümeti, bilhassa ABD başta olmak üzere Batılı güçlerce belirtilen, özel koşullar altında, belli zaman sınırları içinde Uzakdoğu'daki bir savaşın sonuçlandırılmasında, SSCB'nin silahlı kuvvetleriyle yeralması isteğine karşı kesin bir tavır aldı. Amerikan delegasyonunun Kırım'a gitmeden önceki talimatlarına bakılırsa, çok açıktı ki bu katılım olmadan ABD komutanlığı Uzakdoğu'daki savaşı Avrupa'daki savaş sona erdikten çok sonra bitirebilecekti. Bunun içindir ki Amerikan diplomasisi SSCB'nin sonuçtaki etkisini böylesine önemsiyordu.

11 Şubat 1945'deki müzakerelerin sonucu olarak, SSCB, ABD ve Büyük Britanya ile anlaşmaya vardı ve buna göre müttefik kuvvetlerinin başkanlarının da kabul ettiği ölçülere göre Almanya'nın kayıtsız şartsız teslimiyetinden iki ya da üç ay sonra Japonya'ya karşı bir savaşa girmeye –Moğolistan'ın statüsü gözönüne alınarak ve Japonya'nın 1904 Rusya saldırısı sırasında ihlal edilen haklarının düzeltilmesi koşuluyla– söz veriyordu. Bu, Sakhalin Adası'nın güney kısmının çevresindeki adacıkların SSCB'ne geri dönmesi ve Kuril Adaları'nın terk edilmesi anlamına geliyordu. Bu anlaşma aynı zamanda başka koşulları da birlikte getiriyordu.

Sovyetler Birliği taahhütlerine sonuna kadar uydu. SSCB'nin Japonya savaşına bulaştırılması şükür ki Avrupa'daki çatışmalar sona erdikten sonra 4 ay içinde sonuçlandı. Milyonluk Kwantung ordusu Sovyetler Birliği'nin özgürlük kampanyası sonucu esir edildi; ki bu, techizat açısından Uzakdoğu'daki savaşın bir kazancı oldu. Sovyet birlikleri Çin'in Kuzeydoğusunu ve Kore'nin Kuzeyini özgürlüğe kavuşturdular. Uzakdoğu'daki savaş sonrası düzenlemelerin bazını özellikle SSCB ile Japonya ilişkilerini düzenlemeyi sağlayan, Yalta Kararları olmuştur.

Müttefikler konferansının en önemli noktası savaş sonrası dünyasının temellerinin ayrıntılarıyla atılmasıydı, ki bu aslında Tahran Konferansı'nda başlamıştı. Başkan Roosevelt'in insiyatifiyle, bir dünya güvenlik örgütü kurma tasarısı öncelik kazandı. Sovyet diplomasisi, uluslararası bir örgütün temellerini atmada, yapı ve amaçlarını tanımlamada aktif davranıyordu. Birleşmiş Milletler Bildirgesi'nin hazırlandığı Dumbarton Oaks Konferansı'ndan ve sorunlar diplomatik kanallardan akıtılmaya başlandıktan sonra bile, Birleşmiş Milletler'in bileşimi, üyeleri, Güven-

lik Konseyi daimi üyelerinin oybirliği prensibi gibi çözülmemiş sorunlar kalmıştı.

Birleşmiş Milletler'e katılan hükümet başkanları, Konferans'ın sonuç bildirgesinde şöyle dediler: "Bizler uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için müttefiklerimizle birlikte genel bir uluslararası örgütlenmeyi en kısa zamanda gerçekleştireceğiz. Bunun hem savaşın politik, ekonomik ve sosyal sonuçlarının bütün barışsever insanlara zarar vermesini, hem de saldırganlığı önlemek için gerekli olduğuna inanıyoruz."

Daha uzak görüşlü politikacılar sömürge ve bağımlı halklar için kendi kaderini tayin ve ülkenin bağımsızlığının kazanılması tutkusunun savaşın kaçınılmaz sonucu olacağını farkettiler. Milletler Cemiyeti'nin mandacı sömürge tahakküm sistemlerinin artık modası geçiyordu. Çağ bir sömürgeci yönetimin diğerleriyle yer değiştirmesini değil, tümüyle sömürgeciliğin yokedilmesini gerektiriyordu. Yeni uluslararası örgütün taslağıyla birlikte eski sömürgeleri bağımsız devlet olarak varolmaya hazır hale getirmenin yollarını bulmak gerekiyordu. Konferans'ta güvenilir bir sistem inşası için anlaşmaya varıldı.

Bir dünya güvenlik örgütü –Birleşmiş Milletler– kurma ortak kararı ve onun kurucu konferansı Kırım Konferansı'nın tarihi kazanımıdır. Yalta'daki konferansta üç ayrı gücün hükümet başkanlarının fikir alışverişi sonucunda tarihi önemini asla kaybetmeyen anlaşmalara varıldı; ki bunlar, uluslararası örgütü kurmakla kalmadı, aynı zamanda savaştan sonraki yıllarda bu örgütün eylemlerini garantileyecek kararlara uymayı da getirdi.

Kırım Konferans'ının kararları gereğince, 25 Nisan 1945'de San Fransisco'da Birleşmiş Milletler Bildirgesi'ni sonuçlandırmak ve bir dünya güvenlik örgütü oluşturmanın hazırlıklarını yapmak üzere bir konferans toplandı. San Fransisco'daki bu kurucu konferansa 50 ülke katılmışken, 40 yıl sonra bu topyekün barış ve güvenlik örgütünde 159 ülke yeralıyordu. Bu, Yalta'da örgütlenen ilkelerin bir sonucudur ve BM, artık dünyadaki bütün gerçek bağımsız devletlerin yeraldığı evrensel bir örgüt haline gelmiştir.

Her ne kadar bağımsız ülkelere olduğu kadar Polonya ve Yugoslavya ile ilişkilere dikkat gösteriliyorsa da, Polonya sorunu Batılı propagandacıların dedikleri gibi Kırım Konferansı'nın kanayan yarası değildir. Polonya hükümetine tavır sorunu İngiliz diplomatlarının insiyatiflerinde detaylarına kadar tartışıldı ve "Polonya sorunları" konuşulurken 18 bin kelime sarfedildi. Delegeler Polonya'ya tavır sorununu iki açıdan tartıştılar: a) Polonya'nın savaş sonrası coğrafi örgütlenmesi; b) Polonya hükümetinin müttefik güçlerince tanınması.

Konferansın toplandığı sıralarda Wojsko Polsko'yla birlikte Sovyet ordusu Polonya topraklarının hemen hemen tamamını çoktan özgürlü-

ğe kavuşturmuştu. Bu topraklar üzerinde Sovyet hükümetince tanınan Polonya Geçici Hükümeti kuruldu. Sovyetler Birliği, güvenli ve adil sınırlarla acilen kurulması gereken güçlü bir Polonya devletini, böyle bir devletin Sovyetler Birliği'nin iftihar kaynağı olduğu kadar, geçmişte ülkemize Polonya üzerinde tezgahlanan saldırılara karşı bir güvence de olacağını vurgulayarak, ısrarla savunmuştur.

Ayrıntılara kadar inen görüşmelerin sonunda konferansa katılanlar Polonya'nın Kuzey'de Baltık Denizi'ne kadar ve batıda Oder Nehri boyunca toprak artırması gerektiğinde anlaştılar. Polonya'nın coğrafi-politik örgütlenmesi konusunda, daha sonra Postdam'daki müttefiklerin konferansında şekillenecek, çok net bir görüş elde edilmişti. Batılı güçler, özellikle İngiliz diplomasisi, ülkeyi, acımasız savaş yıllarında ülkeden kaçan, Polonya'yı Nazi işgalinden kurtarmak için elle tutulur birşey yapmamış, Sovyet aleyhtarı politika izleyen göçmenler ülkesine dönüştürmeyi, Polonyalılara yutturmaya çalışıldı.

Bağımsız Polonya yönetimini tanımak konusunda ise, durumu gerçekçi şekilde tayin etmiş Batılı diplomatlar, Polonya topraklarında, "Polonya'nın içindekiler" ve "dışardaki Polonyalılar"dan elverişli koşullarda oluşacak "geniş demokratik tabanlı" bir yönetimi anladılar. Fikir teatilerinin sonunda şu ortaya çıktı ki, Batılı güçler bir ulusal birlik yönetimi tanımak eğilimindeler. Bu, Londra kaynaklı göçmen yönetimini bertaraf etmek anlamına geliyordu. Böylece, Polonya sorunu, Yugoslavya yönetimine alınan tavır gibi ortak çabalarla çözülüyordu.

Devletlerin iç örgütlenmeleri sorunu ve devlet otoritesi organlarının uygun formasyonu, bu ülkelerin kendi tarihi gelişmelerinin ve sosyal ve politik mücadelenin sonuçlarının objektif seyriyle çözüldü. Polonya'nın ve diğer Avrupa ülkelerinin Kırım Konferansı'nda tanımlanan sınırları Postdam çözümleriyle formüle edildi, bilahere yapılan görüşmeler ve 1970'lerde imzalanan anlaşmalarla son şeklini aldı. Şurası açık ki, F.Almanya'da Avrupa'da oluşturulan sınırların "belirsiz" yapısı sorununu ortaya sürme girişimleri politik ve kanuni dayanaktan yoksundur. Batı Alman toprakları üzerinde bu konuda imalar tamamiyle mantık dışıdır. Bunlar uluslararası hukuktan kaynaklanmıyorlar ve herhangi bir kanuni geçerlilikleri olamaz.

* * *

Bugün savaş ve barış sorunları hakkında gözler önüne serilmekte olan şiddetli politik ve ideolojik mücadelede, İkinci Dünyü Savaşı'nın sonuçlarına ve üç gücün Postdam ve Kırım'daki tarihi konferanslarının kararlarına sık sık değinildiği oluyor. Birkaç yıldan beri F.Almanya'da rövanşist gruplar konferans kararlarına karşı dozu gitgide şiddetlen-

dirilen bir kampanyaya giriştiler. Sözde "barışçıl bir yolla", aslında artan militarizasyon temellerinde, tarihteki en büyük bağımsızlık savaşının sonuçlarını tersyüz etmeye çabalıyorlar. Kendini "1937 sınırlarıyla" Alman Reich'ının kanuni varisi varsayan devletin politik amacı görünüşe bakılırsa pek basitti: Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarının revizyonunun mümkün olabileceği "bir barış devresi" yaratmaya çabalamak. "Alman birliği" veya "bütün Almanların temsili" doktrinleri tek taraflı ileri sürülmüş deklerasyonlar olarak uluslararası hukukta hiçbir zaman geçerlilik kazanamayacaklardır. Çünkü Yalta ve Postdam'da SSCB, ABD ve Büyük Britanya tarafından uyulan ve daha sonra Fransa tarafından onaylanan çözümlere açıkça ters düşüyorlar.

Yalta kararlarının ve anlaşmalarının önemini tahrip etme çabaları bugün başka Batılı ülkelerde de görülüyor. Burjuva ideologlarının kaynaklarının Yalta anlaşmalarını "Avrupa'nın paylaşılması", "demir perde"nin indirilmesi, "Sovyet tehditi", bir gücün "tahakküm"ü vb. olarak tefsirlerinin özü Nazi propagandasının karanlık sularından geliyor. Bu basmakalıp lâflar Kırım Konferansı'nın hemen ardından Nazi tahakkümcüleri tarafından ortaya sürülmüştü.

Kırım Konferansı'nın üye güçleri eğilimlerini açıkça dile getirmişlerdi. Alman halkını ne köleleştirmek ne de onlara zarar vermek amacında olmadıklarını vurguladılar. İşgal kayıtsız şartsız teslim olma koşullarının onayı ile birlikte Nazizm ve militarizmin tamamiyle silineceği düşüncesiyle bir garanti olarak tahayyül edilmişti. Buna rağmen Batılı güçler vermiş oldukları taahhaütleri yerine getirmede ısrarlı olmadılar. Aksine, Konferans'tan sonra yalnızca bir ay geçmişti ki, birliklerine gönderdiği gizli bir emirle Churchill, Nazilerin bıraktıkları silahların toplanmasını ve saklanmasını istedi. Böylece onları tekrar "Sovyet Birliklerinin ilerlemesine" karşı kullanmak mümkün olacaktı. Bir yıl sonra Churchill Goebbels'in "demir perde" deyimini kullanarak SSCB'ne karşı soğuk savaşı başlatmış oluyordu.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun daha ilk oturumunda, John Poster Dulles, Tahran, Yalta ve Postdam Kararları'ndan geri çekilinilemiyeceğine dair kayıt düşürdü. Sonra Sovyet temsilcisi Andrei Gromiko, ABD temsilcisinin bu konuşmasının, ABD'nin Tahran, Kırım ve Postdam Konferansları döneminin üzerinde anlaşmaya varılmış politikasından ayrılmasının bir kanıtı olduğuna işaret ederken, Dulles'ın konuşmasına doğru bir teşhis koyuyordu. "O dönemin uluslararası işbirliğinde gerçekten en verimli dönem olduğunu" belirten Gromiko "Yalta ve Tahran'da formüle edilen politikanın semeresini ortak düşmana karşı zaferi yaklaştırarak verdiğini ispatlamaya gerek var mı?" diye soruyor.

Yalta Kararları ve anlaşmaları sadece konferansta yeralan güçlerin değil, aynı zamanda diğer ülkeler arasında da uzun süreli işbirliğini sağ-

ladı. İnsanların bu hususta umutlarının kırılması ise Sovyetler Birliği'nin hatası değildi. Bu konudaki tüm hata, Batı'daki güçlerin "demir perde" ayrımıyla düşüncesizce kendilerini sosyalist ülkelerden ayırmaları ve soğuk savaşı kışkırtmalarıydı. Dünya tahakkümü için Amerikan emperyalizminin iddiaları müttefik anlaşmalarıyla resmen başlayan işbirliği ruhunu yoketmişti.

Bununla birlikte 1970'lerdeki detant dönemi, bu ruhun yeniden doğmasının mümkün olduğunu göstermiştir. Çok karışık uluslararası sorunların çözümü, her iki tarafın çıkarlarına saygılı olmak ve içişlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı güvenlik ilkelerinin duyarlıca araştırılması temelleri üzerinde, aranabilir ve aranmalıdır da.

Açıktır ki, böylesi bir yaklaşım, hegemonyacılığın, diktatörlüğün ve askeri üstünlüğün reddi olduğu kadar, sadece sözde değil, tüm eylemlerde savaş sonrasının coğrafi ve politik gerçeklerinin tanınması anlamına da geliyor. Başka bir deyişle, Avrupa ülkelerinin ve sosyalist sistemin sınırları bizzat bu ülkelerin günlük gerçekleri yaşayan kendi halkları tarafından belirlenmiştir ve Batı'daki belli politikacıların bunu beğenip beğenmemesi umurlarında değildir.

Bu noktadan yola çıkarsak, sadece 1984 Amerikalı yetkililer tarafından yapılan "Avrupa'nın suni olarak dayatılan bölünmesi" şeklinde dile gelen pişmanlık ve hatta uyuşmazlığın açığa çıktığı konuşmalar karşısında insan şaşırmıyor ama kafası karışıyor. Gerçekte şurasını vurgulamak gerekir ki bu açıklamanın hemen ardından bu konudaki canalıcı noktanın sınırlar konusu olmadığı, birçok Avrupa ülkesinin sosyal örgütlenmesi olduğu geliyor. Bu anlamdaki beyanlar, Helsinki Nihai Senedine ve ruhuna açıkça ters düşüyor, nesnel olarak F.Almahya'daki rövanşist grupların değirmenine su taşıyor ve onların küstah taleplerde bulunmalarını cesaretlendiriyor.

Bu küçük gruplar Yalta anlaşmalarına meydan okuyarak uzun vadede çözülecek "Polonya sorununu" hortlatmak için ellerinden ne gelirse yapıyorlar. Polonya'ya kalleşçe saldırarak dünya savaşının yayılmasında sorumlu olan politik güçlerin varisleri şimdi Polonya'nın dostuymuş gibi davranıyorlar ve farklı bir Polonya devletinin doğmasını sağlayacak ön hazırlıkları yaratan Kırım Konferansı kararlarını "tarihin garip bir dönümü" olarak sunmaya çalışıyorlar. En ufak bir olayda bile Batı Alman dergisi Der Spiegel'in [5] kullandığı sözler bunlar. Hayır, bu tarihin garip değil ama tamamiyle kaçınılmaz tekerrürüdür! Sovyet ordusu kardeş Polonya halkını zulümden, Polanyalıların malum düşmanı Alman militarizminden ve onun en vahşi şekli Nazizmden kurtarmıştır. İşte tarihte ilk defa bu anda Polonya'ya yönelik, o zamana dek süren Alman tehdidi tamamiyle kuvvet yoluyla ortadan kaldırılmıştır.

Batı Alman rövanşistleri 1945'deki geri dönüşe ve onu takiben Alman Wehrmacht'ının (*) saldırılarını ve Sovyet topraklarını, Polonya ve diğer Avrupa ülkelerinde Nazilerin 5 yıl süresince sürdürdükleri terörü hatırlamak istemiyorlar. Ve tabii Yalta'daki geri dönüşün ana nedenlerinin Alman askeri teçhizatının çöküşü ve Alman militarizminin tamamiyle yenilgisi olduğunu da. Yalta kararları 1939 Eylül'ündeki trajedinin bir daha olmasını önleyecek başlangıçla donanmıştır.

Kırım Konferansı aynı zamanda, Batı'da olduğu kadar Doğu Avrupa'da da bağımsız ülkelerin doğumunun ayrılma noktası olmuştur. Örneğin,. bağımsız Fransa'nın –ABD'nin tam vetolarına karşın– Avrupa ve dünya politika sahnesine yeniden girişi, yani Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olması Yalta'da Sovyet insiyatifi altında ilke kararları alınmasıyla olmuştur. Avrupa'nın "böbürlenmesine gelince, bunun sosyalist ülkelere karşı ayrı bir baş çeken içine kapalı askeri bir grup olan NATO'nun kurulmasıyla başladığı biliniyor.

Bağımsız Avrupa'nın demokratik örgütlenme ilkeleri Yalta kararlarında formüle edildi. Bağımsız Avrupa Deklerasyonu bu uzlaşılmış perspektifi şöyle tanımlıyor: "Avrupa'da düzenin kurulması ve ulusal ekonomik hayatın yeniden kuruluşu ancak bağımsız halkların Nazizm ve faşizmin son kırıntılarına kadar ortadan kaldırmaları ve kendi seçimleriyle yaratacakları demokratik örgütlenmelerin süreciyle elde edilebilir." 1975'deki Helsinki Konferansı'nda yeniden kurulmuş ve savaş sonrası sınırlarla yeniden şekillenmiş Avrupalı devletler artı ABD ve Kanada devletlerarası ilişkilerin ilkelerini Yalta ve Postdam ruhuna ve bildirgelerine ve Birleşmiş Milletlerin ilke ve amaçlarına tamamiyle uyacak şekilde formüle ettiler ve ayrıntılarıyla oluşturdular. Şunu burada hatırlatmak uygun olur: Devletlerarası ilişkilerin önemli ilkelerinin yanısıra, Helsinki Konferansı İkinci Dünya Savaşı sonunda elde edilen devlet sınırlarının dokunulmazlığını da formüle etmiştir.

Batı'daki aklı başında insanlar, "Pan-Almanizm"in, rövanşizmin teşvikinin ve Avrupa'daki coğrafi ve politik gerçekliklerin hakkındaki kuşkuların yeniden ortaya sürülmesinin ne anlama geldiğini biliyorlar. 1984 Eylül'ünde İtalya Dışişleri Bakanı Giulio Andreotti Avrupa politik çevrelerindeki yaygın anlayışın yankısı olan şu görüşünü dile getirdi: Eğer Yalta Kararları'ndan şüphe ediliyorsa, bu atom depolarından daha büyük bir tehlike demektir.[6] İtalyan bakanının bu sözleri F.Almanya'da huzursuzlukla karşılanmakla kalmadı, Bonn'un resmi protestosuna da sebep oldu. Avrupa ülkelerindeki kamuoyu doğal olarak şu soruyu soruyor: F.Alman yetkilileri sınırları değiştirme iddialarını, "tüm Almanları" temsil ederek sınırların dokunulmazlığının tanınması ve tüm Avrupa devletlerinin bütünlüğü konusundaki anlaşma taahhaütleriyle

–ki bu taahhaütlere bağlılıklarını ısrarla belirtmişlerdi– nasıl oluyor da bağdaştırıyorlar?

Bazı Batılı politikacılar Yalta "yengisi"ni hazmedemeyerek Yalta anlaşmalarının her zaman için yapılmamış olduğunu ileri sürüyorlar. Ama bu sadece Avrupa'da kurulmuş olan barış ortamının tamamiyle mahvı anlamına geliyor. Andre Gromiko'nun Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin 67. yıldönümünde vurguladığı gibi: "Sadece dargörüşlü kişiler Avrupa'da ve dünyada 40 seneden beri barış öncüsü olarak hizmet eden şeylere ve Yalta ve Postdam anlaşmalarına dil uzatmaya cesaret edebilirler".

Yalta ve Postdam kararlarının ve anlaşmalarının nihai amaçlarına doğru geçirdikleri 40. sene oldu bu. Onlar günümüz dünyasında uluslararası kanuni normların hukukunun ve geçmiş yıllarda çıkan sayısız kanunların kaynağıdırlar. Onlar rövanşizmin her dalı dahil, saldırgan askeri güçlere mani teşkil ediyorlar. Onlar sadece Avrupa'da değil, dünyanın geri kalan kısımlarında da devletlerarası ilişkilerin maddi temelidirler ve olmaya devam edecekler.

International Affairs
Mart 1985

(1) C.L.Sulzberger, Such a Paace the Roots and Ashes of Yalta, New York, 1982, IX.

(2) Büyük Yurtsever Savaş sırasındaki Uluslararası Konferanslarda Sovyetler Birliği, 1944-1945 cilt IV; Üçlü Birlik başkanlarının –SSCB, ABD ve Büyük Britanya– Kırım Konferansı (Şubat 4-11 1945) Toplu Belgeler, Politizadat Moskova, 1979, s. 266 (Rusça)

(3) Pravda, 24 Kasım 1984

(4) Büyük Yurtsever Savaş sırasındaki Uluslararası Konferanslarda Sovyetler Birliği, cilt 4, s. 267 (Rusça)

(5) Der Spiegel, 11 Ocak, 1982, s. 77.

(6) Bak: La Repubblica, 15 Eylül, 1984.

Batı Alman rövanşistleri 1945'deki geri dönüşe ve onu takiben Alman Wehrmacht'ının [*] saldırılarını ve Sovyet topraklarını, Polonya ve diğer Avrupa ülkelerinde Nazilerin 5 yıl süresince sürdürdükleri terörü hatırlamak istemiyorlar. Ve tabii Yalta'daki geri dönüşün ana nedenlerinin Alman askeri teçhizatının çöküşü ve Alman militarizminin tamamiyle yenilgisi olduğunu da. Yalta kararları 1939 Eylül'ündeki trajedinin bir daha olmasını önleyecek başlangıçla donanmıştır.

Kırım Konferansı aynı zamanda, Batı'da olduğu kadar Doğu Avrupa'da da bağımsız ülkelerin doğumunun ayrılma noktası olmuştur. Örneğin,. bağımsız Fransa'nın –ABD'nin tam vetolarına karşın– Avrupa ve dünya politika sahnesine yeniden girişi, yani Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olması Yalta'da Sovyet insiyatifi altında ilke kararları alınmasıyla olmuştur. Avrupa'nın "böbürlenmesine gelince, bunun sosyalist ülkelere karşı ayrı bir baş çeken içine kapalı askeri bir grup olan NATO'nun kurulmasıyla başladığı biliniyor.

Bağımsız Avrupa'nın demokratik örgütlenme ilkeleri Yalta kararlarında formüle edildi. Bağımsız Avrupa Deklerasyonu bu uzlaşılmış perspektifi şöyle tanımlıyor: "Avrupa'da düzenin kurulması ve ulusal ekonomik hayatın yeniden kuruluşu ancak bağımsız halkların Nazizm ve faşizmin son kırıntılarına kadar ortadan kaldırmaları ve kendi seçimleriyle yaratacakları demokratik örgütlenmelerin süreciyle elde edilebilir." 1975'deki Helsinki Konferansı'nda yeniden kurulmuş ve savaş sonrası sınırlarla yeniden şekillenmiş Avrupalı devletler artı ABD ve Kanada devletlerarası ilişkilerin ilkelerini Yalta ve Postdam ruhuna ve bildirgelerine ve Birleşmiş Milletlerin ilke ve amaçlarına tamamiyle uyacak şekilde formüle ettiler ve ayrıntılarıyla oluşturdular. Şunu burada hatırlatmak uygun olur: Devletlerarası ilişkilerin önemli ilkelerinin yanısıra, Helsinki Konferansı İkinci Dünya Savaşı sonunda elde edilen devlet sınırlarının dokunulmazlığını da formüle etmiştir.

Batı'daki aklı başında insanlar, "Pan-Almanizm"in, rövanşizmin teşvikinin ve Avrupa'daki coğrafi ve politik gerçekliklerin hakkındaki kuşkuların yeniden ortaya sürülmesinin ne anlama geldiğini biliyorlar. 1984 Eylül'ünde İtalya Dışişleri Bakanı Giulio Andreotti Avrupa politik çevrelerindeki yaygın anlayışın yankısı olan şu görüşünü dile getirdi: Eğer Yalta Kararları'ndan şüphe ediliyorsa, bu atom depolarından daha büyük bir tehlike demektir.[6] İtalyan bakanının bu sözleri F.Almanya'da huzursuzlukla karşılanmakla kalmadı, Bonn'un resmi protestosuna da sebep oldu. Avrupa ülkelerindeki kamuoyu doğal olarak şu soruyu soruyor: F.Alman yetkilileri sınırları değiştirme iddialarını, "tüm Almanları" temsil ederek sınırların dokunulmazlığının tanınması ve tüm Avrupa devletlerinin bütünlüğü konusundaki anlaşma taahhaütleriyle

–ki bu taahhaütlere bağlılıklarını ısrarla belirtmişlerdi– nasıl oluyor da bağdaştırıyorlar?

Bazı Batılı politikacılar Yalta "yengisi"ni hazmedemeyerek Yalta anlaşmalarının her zaman için yapılmamış olduğunu ileri sürüyorlar. Ama bu sadece Avrupa'da kurulmuş olan barış ortamının tamamiyle mahvı anlamına geliyor. Andre Gromiko'nun Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin 67. yıldönümünde vurguladığı gibi: "Sadece dargörüşlü kişiler Avrupa'da ve dünyada 40 seneden beri barış öncüsü olarak hizmet eden şeylere ve Yalta ve Postdam anlaşmalarına dil uzatmaya cesaret edebilirler".

Yalta ve Postdam kararlarının ve anlaşmalarının nihai amaçlarına doğru geçirdikleri 40. sene oldu bu. Onlar günümüz dünyasında uluslararası kanuni normların hukukunun ve geçmiş yıllarda çıkan sayısız kanunların kaynağıdırlar. Onlar rövanşizmin her dalı dahil, saldırgan askeri güçlere mani teşkil ediyorlar. Onlar sadece Avrupa'da değil, dünyanın geri kalan kısımlarında da devletlerarası ilişkilerin maddi temelidirler ve olmaya devam edecekler.

International Affairs
Mart 1985

(1) C.L.Sulzberger, Such a Paace the Roots and Ashes of Yalta, New York, 1982, IX.

(2) Büyük Yurtsever Savaş sırasındaki Uluslararası Konferanslarda Sovyetler Birliği, 1944-1945 cilt IV; Üçlü Birlik başkanlarının –SSCB, ABD ve Büyük Britanya– Kırım Konferansı (Şubat 4-11 1945) Toplu Belgeler, Politizadat Moskova, 1979, s. 266 (Rusça)

(3) Pravda, 24 Kasım 1984

(4) Büyük Yurtsever Savaş sırasındaki Uluslararası Konferanslarda Sovyetler Birliği, cilt 4, s. 267 (Rusça)

(5) Der Spiegel, 11 Ocak, 1982, s. 77.

(6) Bak: La Repubblica, 15 Eylül, 1984.

İrlanda'da Ulusal Soruna Toplumsal İçerik Kazandırmak

Micheal Morrissey

İrlanda Komünist Partisi
Merkez Yürütme Komitesi Üyesi

İrlanda Komünist Partisi'nin en genel tavrı İrlanda ile emperyalizm, özellikle Britanya emperyalizmi arasındaki ilişkiye değgindir. Parti'nin tahliline göre İrlanda'da toplumsal devrim imkânları, böyle birşeyde çıkarları bozulacak olan Britanya emperyalizmince sistemli bir şekilde bastırılmıştır. Bu bakımdan, İrlanda için, ulusal kurtuluş süreci sosyalist devrim perspektifine sımsıkı bağlıdır. Emperyalizme muhalefet hem ulusal, hem de toplumsal boyutlar taşıyor. Bu tavır ilk kez James Conall, [1] tarafından ortaya konulmuştu. Biz de ondan şaşmıyoruz. Bunlarla birlikte İrlanda'da ulusal sorunun sosyalistçe dile getirilmesi Komünist Parti'nin ülkeyi yeniden birleştirmeye çalışan diğer güçlere bağımlı olması demek değildir.

Biz komünistler için ulusal kurtuluş sürecinin toplumsal içeriği, sadece, İrlanda'yı ikiye bölen sınırın ortadan kaldırılmasıyla gerçekleşemez. Çünkü İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen yeni emperyalist evrede ortaya çıkan durumda bazı yeniden birleşme koşulları doğrudan emperyalizmin işine yarayabilir. İrlanda'da bundan sadece habersiz olmakla kalmayıp, böyle birşeyi aktif olarak desteklemeye hazır güçler vardır.

Meselâ Sosyal Demokrat İşçi Partisi (SDLP). Bu parti, Sinn Fein partisinin seçim başarılarının baskısı altında olmakla birlikte, Katolik oyların çoğunluğuna daha hâlâ hâkimdir. Ve esas hedefi de İrlanda'nın yeniden birleştirilmesidir. SDLP bu hedefe iki yoldan ulaşmayı öngörüyor. Birincisi, Kuzey İrlanda'daki Protestan topluluğunu kendisinin (SDLP'nin) Protestan çıkarları ve mirasının teminatı olabileceğine ikna etmeyi amaçlıyor. Bunun için de Unionism'in [2] çağdaş dünyanın sorunlarıyla başetmekten âciz olduğunu göstererek Protestanları kendi

yanına çekmeye çabalıyor. İkincisi, Britanya ve İrlanda Cumhuriyeti hükümetlerini duruma birlikte müdaheleye ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu da Kuzey İrlanda'daki krize çözüm bulmada aktif rol oynamaya çağırarak sorunu uluslararasılaştırmaya bel bağlıyor.

Protestan çıkarlarının teminatı olmayı önermekle SDLP mevcut hâkim ideolojiyi sürdürmeye çalışmaktadır. Bu durum işçi sınıfının birliğine helal getirmekten, ve uzun vadede, devlet iktidarını ele geçirmesini zorlaştırmaktan başka sonuç vermez. Sorunu uluslararasılaştırmak da bütün İrlanda'yı bir Avrupa ekonomik ve –potansiyel olarak– askeri blokuna sımsıkı bağlama tehlikesine yol açar. İrlanda ve Britanya hükümetleri arasındaki ikili görüşmelerden kesinlikle anlaşılan odur ki, İrlanda'nın NATO'ya girmesini sağlamak için ülkeyi yeniden birleştirme havucu ortaya sürülmüştür. Uluslararası emperyalizmin Sovyetler Birliği'ne düşman soğuk savaş tehditlerini yoğunlaştırdığı bir dönemde İrlanda'yı bu sürece bulaştırmak gerçekten çok tehlikelidir.

Sinn Fein –Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun [3] siyasi kanadı– da İrlanda'da ulusal sorunun çözümüne angajedir. Bununla birlikte neredeyse yüz yıllık bir geleneğin sürdürücüsü olarak, ve hem Kuzey İrlanda devletinin hiçbir biçimde düzelmeyeceğine, hem de Britanya emperyalizminin kesin kararlılığına inandığı için, İrlanda Cumhuriyet Ordusu (İRA) Kuzey İrlanda'da Britanya'nın varlığına karşı aynı zamanda hem siyasi hem de askeri mücadeleye angajedir. Dolayısıyla İRA için Britanya'nın varlığı sadece Britanya devletinin siyasi ve askeri aygıtlarını değil, aynı zamanda Kuzey İrlanda devletinin Royal Ulsetr Constabulary (Ulster Kraliyet Jandarma Örgütü) gibi eskiden kalma aygıtlarını da kapsamaktadır.

Sinn Fein'in tutumu subjektif olarak anti-emperyalisttir ve Sinn Fein cumhuriyetçiliğinin "mülksüz" insanlarla özdeştirilmesi tarzında bir dizi sloganda sığ bir ilericilikle dile getirilmektedir. Bu tür sloganlar, 18. yüzyılda Britanya aleyhtarı cumhuriyetçi burjuvazinin Fransız Devrimi modeli bir siyasi yansıması olan Birleşik İrlandalılar (United Irishmen) tarafından da vaktiyle kullanılmış oldukları için harekete belli bir tarihi süreklilik havası veriyor.

1984 yılında Sinn Fein Cumhuriyetçi akımı hememonyacı siyasetin birçok özelliklerini taşıyordu. Açlık Grevinde [4] sonra ardındaki Katolik desteğin hatırı sayılır bir kesimini oya dönüştürmeyi başardı. 1982 Temsilciler Meclisi seçimlerinde ilk tercih oylarının % 10'undan fazlasını toplayarak beş üyelik elde etti, fakat bu üyeler Mecliste yerlerini almadılar. 1983'de Britanya Avam Kamarası seçiminde oy yüzdesini 13,4'e yükselterek, boykotçu listede [5] yeralan bir adayının seçilmesini sağladı.

Sinn Fein İrlanda'da Britanya hâkimiyetine tarihi muhalefetten kaynaklanan, fakat o muhalefeti Belfast ve Derry'nin aşırı yoksul Katolik kentsel alanları ile Fermangh ve Tyone kırsal kesimlerinde modern bir biçime büründüren bir politika geliştirmiştir. Siyasi tavrı hegemonyacıdır: ideolojik, politik ve hatta ekonomik bir muhalefet çizgisi üzerinde farklı sınıf kesimlerinin oluşturduğu bir bloka dayanmaktadır.

Cumhuriyetçi harekete yöneltilen eleştiri esas olarak iki noktada yoğunlaşıyor: işçi sınıfı içinde ayrılıkları derinleştirdiği için askeri mücadelenin ters tepmesi; ve hareketin işçi sınıfının sadece bir tek kesimine, yani Katolik milliyetçi kesime hitap etmesi. Cumhuriyetçiler bu eleştiriyi şöyle karşılıyorlar: Zimbabwe, Güney Afrika ve daha başka yerlerde görüldüğü gibi, emperyalizmin düşmanca tavrıyla karşılaşan ulusal kurtuluş hareketi her yerde şiddete dayanır. İşçi sınıfı içindeki bölünmeler ise Britanya emperyalist hâkimiyetinin asli yapısal tezahürleridir. İşçi sınıfının bir kesimi, Protestanlar, kendilerini o hâkimiyetle özdeşleştirmektedirler. Onların ulusal kurtuluş sürecine ayak bağı olmalarına müsade edilemez.

Komünist ve cumhuriyetçi siyasetlerin karşılıklı kıyaslanması, cumhuriyetçi stratejiye yöneltilen bu eleştirilerin ve cumhuriyetçilerin bu eleştiriye verdikleri cevapların değerlendirilmesine bağlıdır.

Burada bizim görüşümüz, cumhuriyetçi stratejinin böylesi bir politikayı -zaman zaman kitlelere cazip de gelse- verimsiz kılan yanlışlıklar içerdiği merkezindedir. Herşeyden önce bu strateji İrlanda ulusal kurtuluş sürecinin İkinci Dünya Savaşı ertesinde geri kalmış ülkelerdeki kurtuluş hareketleriyle aynı karakteri paylaştığını varsayıyor. Oysa İrlanda'da ulusal sorun daha önceki bir tarihi döneme atıfla daha iyi anlaşılabilir ve ulusal sorunların Avrupa'da büründükleri biçimlere daha yakındır. Britanya ile İrlanda arasındaki tarihi ilişki öylesine uzun vadeli olmuştur ki, bu ilişkinin farklı tarihi dönemlerde değişik biçimlere girdiğini görürüz. Dolayısıyla İrlanda'da tarihi sürekliliği olan tek bir ulusal sorundan çok, farklı sınıf çıkarlarını temsil eden, değişik devrimci anlamlar taşıyan birçok ulusal sorun varolmuştur. 18. yüzyılda devrimci Fransa modeli bir İrlanda Cumhuriyetçiliği vardı; 19. yüzyıl ortalarında Genç İrlandalılar [6] hareketi 1948 devrimci atılımını yansıtıyordu; 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında hareket Balkanlar ve Macaristan'da olduğu gibi devrimci milliyetçi karakterliydi.

Şimdiki dönem çağımızın sınıf güçleri temelinde, ve az gelişkin ve çevre ülkeler olarak alınarak değil, gelişkin kapitalist dünya çerçevesinde ele alınmalıdır. Kuzey İrlanda Britanya tekelci kapitalizmiyle sıkı sıkıya bütünleşmiştir. Sosyal refah devletinde kriz ve sermaye kaçışı Britanya içindeki durgun bölgelerdekine son derece yakın benzerlikler göstermektedir. Bunların etkisi emek pazarında Katoliklerle Protestanlar

arasında ulusal ve toplumsal baskıdan doğan eşitsizlikleri arttırıyor. Bu durum gelişkin kapitalist ülkelerin tipik özelliğidir.

Ulusal sorun ulusal kurtuluşla ilgili keyfi benzetmelere dayanılarak değil, Kuzey İrlanda'nın somut gerçekleri gözetilerek incelenmelidir. Kuzey İrlanda ile meselâ Zimbabwe arasında kıyaslamalar tarihi gerçeklere değil, ulusal kurtuluş sürecine romantik bir bakışa dayanıyor. Avrupalı göçmen ve yerlinin toprak ve sanayi sermayesiyle nitelde farklı ilişkileri –emperyalist hâkimiyetin karakteristik özelliği– Kuzey İrlanda' da mevcut değildir. Dolayısıyla ulusal sorun Cumhuriyetçi hareketin kaba kurtuluşçu sloganlarından farklı terimlerle ifade edilmelidir.

Cumhuriyetçi siyasetin içerdiği, devrimci süreçte Protestan işçi sınıfının yeriyle ilgili ikinci yanılgı işte burda öne çıkıyor. İşçi sınıfının bu kesiminin cumhuriyetçiliği benimsemeyi ısrarla reddetmesi cumhuriyetçilerin ona "adam olmaz" yaftasını takmasına neden olmuştur. Bu kesimle ilgili iki senaryo ortaya atılmıştır. Birincisine göre işçi sınıfının bu kesimi tarihi olarak çürümüştür, fazlalıktır, onunla hiçbir uzlaşmaya varılamaz, Ulusal kurtuluş eylemi önünde bir engeldir, ya da en azından o eylemde esamesi okunacak bir güç değildir. Yeniden birleşme mücadelesi, işçi sınıfının bu kesimi için ne gibi sonuçlar doğuracağına bakılmaksızın sürdürülmelidir. Eğer onlar için büyük çapta dış göç sözkonusu olacaksa o da göze alınmalıdır.

İkinci senaryoya göre, işçi sınıfının Protestan kesimine ancak ulusal kurtuluş gerçekleştikten sonra devrimci siyasette yer alabilecek bir kesim gözüyle bakılmalıdır; çünkü Britanya devleti içinde kaldıkça ve o devletin garantisi altında emperyalizmle bağı sürdükçe, hâlen etkisi altında olduğu yanlış bilinçlenmeden kurtulamaz. Ulusal sorun açısından bu kesimin ancak birleşik bir İrlanda'da herhangi bir rol oynaması sözkonusu olabilir. Sinn Fein bir ara "Eire Nua" (Yeni İrlanda) programını öne sürdüğünde bu görüşü benimsemiş gibiydi. Programda, dokuz vilayetli bir Ulster'e oldukça geniş yetkiler veren bir yapı vaadediliyordu. Ama sonradan bundan da vazgeçildi, olanca çıplaklığıyla eski tutuma geri dönüldü.

İşçi sınıfının sendikal mücadelede sıkı militan davranış örneklerini vermiş, Kuzey İrlanda'da Komünist Partisi yöneticilerinin büyük bölümünü içinden çıkarmış ve İkinci Dünya Savaşı'ndan beri katılınan bütün seçimlerde Komünist adayların aldıkları oylara en azından eşit katkıda bulunmuş bir kesimini öyle "adam olmaz" diye yaftalamak kolay değildir. İrlanda'da parlamentonun en yoğun kesimini tarih sahnesinden sürüp çıkarmaya çalışmanın yaratacağı sorunlar vardır.

Komünist Partisi Geçici İRA'nın tahlil ve görüşlerine kesinlikle karşıdır. Komünist Partisi için ulusal kurtuluş sürecinin gerektirdiği siyaset iki temel soruya cevap bulmaya bağlı: İrlanda'nın birliği yolunda bir ha-

reket sınıf güçlerinin iç dengesini nasıl etkileyecek? İşçi sınıfının devlet iktidarını ele geçirmesini kolaylaştıracak mı, güçlendirecek mi? İkincisi: uluslararası planda güç dengeleri ne yönde etkilenecek?

Birleşik bir işçi sınıfının varlığı zorunludur. Yoksa birleşik bir İrlanda'nın gelecekteki yönelimi burjuvalar tarafından kendi çıkarları doğrultusunda belirlenecektir. Kaldı ki, Sinn Fein'in planı uygulamaya konulsa bile, büyük bir ihtimalle bugünkü "güvenlik" sorunları ve topluluklar-arası çatışmalar birleşmiş bir İrlanda'da yeniden gündeme gelecektir. Bu nedenle Komünist Partisi'nin görüşü şudur: eğer İrlanda'nın yeniden birleşmesi ve kendi kaderini tayin etmesi amaçlarımıza ulaşacaksak, bunun için "İrlanda halkının Protestan kesiminin belli bir bölümü Britanya emperyalizmi ve Unionism'i desteklemekten vazgeçmeye ikna edilmelidir" (İKP 18. Genel Kongresi Belgeleri).

Bununla birlikte, ortada pratik bir sorun da yok değil: İşçi sınıfının Protestan kesimi içinde bir ulusal sorun siyaseti nasıl geliştirilebilir? Milliyetçi ideolojinin tarihi rolü, çekilen zorlukların eşitsiz dağılımı ve Britanya emperyaliziminin uygulayageldiği baskı, işçi sınıfının Katolik kesimi için böyle bir sorunun sorulmasını gerekli kılıyor. Bunca yıldır Kuzey İrlanda ile Britanya arasında gelişen bağlar Birleşik Krallık içinde kalmayı Protestan kesim için görece avantajlı kılmaktadır. Bu kesim Kuzey İrlanda içinde kaynakların eşitsiz dağılımından belli bir ölçüde yararlanmıştır. Çok az baskı görmüştür ve hiç şüphe yok ki kendini Geçici İRA ve INLA'nın [7] doğrudan tehditi altında görmektedir.

Bir yaklaşım, işçileri, krize saplanmış bir ekonomi ve refah devletinin sorunlarına çözüm aramaya seferber etmek ve bu çözümü ulusal kurtuluş perspektifine bağlamak olabilir. Kuzey İrlanda ekonomisinin tarihi, ötedenberi, halkın büyük çoğunluğuna tam istihdam ya da görece refah sağlayamamanın tarihi olmuştur.

Bugünkü ekonomik krizin kökü 1960'lardadır. O dönemde geleneksel gemi yapımı, makine ve tekstil sanayilerinde çok sayıda işçiye toptan yol verildi. Bunların yerine yeni istihdam yaratmak için oynak dış sermayeye dayalı yeni sanayiler geliştirildi. Başlangıçta, bu siyasetin pek başarılı olduğu söylendi durdu. Yüksek teşviklere dayanarak, ve işgücünün ucuz ve işçi-işveren ilişkilerinin görece sakin olması nedeniyle, Kuzey İrlanda'da özellikle suni elyaf ve telekomünikasyon alanlarında yeni sanayiler belirdi.

1970'lere gelindiğinde durum vahimleşmeye başladı. 1973-79 arasında gerek geleneksel, gerekse yeni kurulan endüstrilerde üretim düştü. Düşüş Britanya'da olduğundan daha hızlıydı. Bu gelişme bir yandan gelişkin kapitalist ülkelerdeki genel durgunluğun Kuzey İrlanda'yı daha beter etkilediğini gösterirken, bir yandan da, sermaye oluşumu süreci-

nin tarihi istikrarsızlığını bir kere daha gözler önüne serdi: yeni endüstrilerde kârlılık azalmaya yüztutunca yeni yatırımlar başka yerlere yönelmişti. 1979'dan sonra bazı sektörlerde işlerin durması hızlandı. Çöküş öylesine hızlı ve sonuçları da öylesine şiddetli oldu ki, iktisatçılar bugün artık ekonominin yeniden toparlanmasının imkânsızlığından sözediyorlar.

Bunalım nüfusun her iki kesimini, Katolikleri de, Protestanları da olumsuz etkilemiştir. İşsizlik oranı çalışan nüfus içinde % 22'dir ve önümüzdeki yıllarda işçiye talepte hemen hiç artma beklenmemektedir. 1990'larda 150 bin ila 180 bin arasında işsiz olacağı hesaplanıyor. Bu oran Katolikler arasında daha da yüksek. Ekonomi kötüye gittiği zaman da, iyileşmeye yüztuttuğu zaman da Katoliklere iş ve konut bulmada türlü zorluklar çıkartılıyor. Bu olgu işçi sınıfının Protestan kesiminde, hayat düzeyleri Britanya'daki işçilerden çok düşük olduğu halde, hernasılsa refah içinde olduğu zehabını uyandırmıştır. Oysa bu kesim 1960' larda kurulan çok-uluslu işletmelerin birçoğunun faaliyetine son vermesinden –özellikle bu fabrikalar Protestan nüfusun çoğunlukta olduğu yörelerde yoğunlaştığı için– çok zarar görmüştür.

Daha önceleri kamu sektörü hizmetlerinde gelişme kitlesel işsizliğe karşı önemli bir emniyet süpabı işlevi görmekteydi. İşgücünün değişen bileşiminde de yansıyor bu. Meselâ 1970 yılında işgücünün % 32'si imalât ve % 47'si hizmet sektöründe istihdam ediliyordu. 1980'de ise imalâtta istihdam % 22 azalırken hizmetlerde % 60 artmıştı.

Muhafazakâr Parti siyasetleri Kuzey İrlanda'yı ekonomik bir çorak ülkeye çevirmekle kalmamıştır; kamu harcamalarında gerçekleştirilen kısıntılar ayrıca iki gelişmeye yol açmıştır: kamu sektöründe iş alanları hemen hemen yok olmuş, refah devleti sistemi de büyük bir krizin içine itilmiştir. Kuzey İrlanda Thatcher'in refah devleti düşmanı politikalarından ziyadesiyle etkilendi; oysa, sosyal sorunlarının yaygınlığı ve şiddeti nedeniyle, nasibine düşen harcamalardan daha da fazlasına ihtiyacı var. Hastalık ve ölüm oranları Birleşik Krallığın bütün diğer bölgelerinden daha yüksektir. Her bir boş iş alanına karşılık 77 kişi işsiz. Ondan sonraki en yüksek oran 49'a 1'dir. İçinde oturulmaz evlerin sayısı Britanya ortalamasının yaklaşık iki buçuk katıdır. Toplumsal sefalet ve yoksulluk üzerine araştırmaların hemen hepsinde Kuzey İrlanda bütün Birleşik Krallıkta ilk sırayı alır. İrlanda'nın Kuzeyinde hayatın gerçekleri bunlar. Katolikler için de bunlar, Protestanlar için de.

Böyle bir durumda bu tür saldırılara maruz kalan bir halkın tam bir yozlaşmaya sürüklenme tehlikesi her zaman mevcuttur. Oysa, onun yerine, saldırılara direnişin başlangıç belirtilerine tanık olmaktayız. Sosyal yardım ve işsizlik eylem grupları kurulup örgütlenmeye başlanmıştır. Ana-babalar çocuklarının gidecekleri ilkokulların kapatılmasını protesto

ediyorlar. Kiracılar makro siyasetlerin kendi durumlarını ne yönde etkilediğinin farkındalar. Böylesi direnişe yatkın koşullarda dini bölünmenin her iki yanında birden ekonomik ve toplumsal karşı çıkışın politikleştirilmesi, dolayısıyla ortak eylemler için imkânlar artmaktadır. Sendikalarda da politizasyonun gelişmesi toplumsal ve ulusal sorunları birleştirmeye yarayacak bir süreci içerecektir.

Bunlarla ilgili olarak Komünist Partisi, ekonomik ve sosyal çürümeye karşı çıkmak ve Muhafazakâr siyasetlerine karşı birleşik bir muhalefeti harekete geçirmek amacıyla bir toplumsal-ekonomik program geliştirmiştir. Programın ana noktalarından biri, ekonomik çöküşü tersine çevirip binlerce yeni iş alanı yaratmak için kamu harcamalarında büyük bir tabana oturtmayı öngörüyor. Program, Kuzey İrlanda ekonomisinin sosyalist gelişmesini esas alan, Muhafazakâr hükümetin monaterist siyasetlerine alternatif bir siyaset yaratma girişimini temsil ediyor.

Nitekim İrlanda İşçi Sendikaları Kongresi'nin Kuzey Irlanda Komitesi İKP'nin belgesindeki başlıca noktaları benimseyerek kendi "Felakete Karşı" kampanyasına dahil etmiştir. İrlanda Cumhuriyeti ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi gibi talepler de burada yer almaktadır. Bu sendikal kampanyaya yaygın destek sağlamak Kuzey İrlanda'da süregiden durum açısından önemli siyasi sonuçlar doğuracaktır. Katolikleri ve Protestanları biraraya getirerek daha ilk baştan dini sekterliğe karşı bir cephe oluşturacaktır. Ayrıca bu kampanya, doğası gereği, ulusal sorunu da gündeme getiriyor, çünkü Britanya'nın Kuzey İrlanda'yı, özellikle ekonomisini, yönetme tarzını tartışmaya açıyor. İKP Programı İrlanda Cumhuriyeti ile ekonomik bağlar kurulmasını salık vererek, resmi makamların Kuzeyde Protestan işçiler arasında körükledikleri yerleşik nefret duygularını ülkenin güneyinde yumuşatmayı üstleniyor. Meselâ Kuzey İrlanda doğal gaz sanayiinde çalışan işçiler Güneyle ekonomik bağ kurulmaksızın onlar için bunun somutu bir doğal gaz boru hattıdır— sanayilerinin ve işlerinin yok olacağını görüyorlar.[8]

Bunlar, bizim alternatif toplumsal ve ekonomik programımızı ulusal sorunun demokratik çözümüne, İrlanda siyasetinin bu ana sorununu da işçi sınıfının Protestan kesimine bağlayan noktalardan bazıları.

Ne ki bir toplumsal ve ekonomik programın, tek başına, Protestanların ulusal soruna katı yaklaşımlarına son vermeye yeteceğini sanmak hayalcilik olur. Unionism'in başlıca güç kaynaklarından birisi, emperyalizmin ona bahşettiği, bir başka deyişle, politik ilerlemeyi veto etme "hak"kıdır.

Bunun içindir ki Komünist Partisi siyasetinin bir diğer unsuru, Britanya'nın İrlanda'da çekilme niyetini ilân etmesi talebidir. Bu çağrının

ardındaki mantık, Unionism'in gücünü ve etkisini ciddiyetle göğüsleme gereğinde yatıyor. 18. Kongremiz bunu şöyle vurguladı: "Çekilme niyetinin ilânını sağlamak son derece önemlidir, çünkü böyle bir şey Kuzey' de işçi sınıfının bölünmüşlüğünü sürdürmek için kullandığı silahtan, yani Britanya ile birlik garantisinden, Unionist burjuvaziyi yoksun bırakacaktır. Unionism'in ideolojik temeline indirilecek böyle bir darbe, tüm İrlanda işçi sınıfının politik birliğini geliştirmeye çok yardımcı olacaktır. İrlanda halkının kendi kaderini tayin ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin başarıyla sonuçlanması için işçi sınıfının politik birliği şarttır." Emperyalizm Kuzey İrlanda'da Unionism sayesinde hâkimiyetini sürdürüyor, dolayısıyla en önde gelen hedeflerden biri onu yıkmak olmalıdır.

Ne var ki böyle bir niyet açıklamasına demokratik yasaların uygulamaya konulması eşlik etmelidir. Çünkü Kuzey İrlanda'daki kitlesel baskı ve demokratik hakların genelde eksikliği dini bölünmeleri körükleyebilmiş, İRA'nın, İNLA'nın, çeşitli Protestan terörist çetelerinin paramiliter şiddet eylemlerini beslemiştir. Partimizin Kuzey İrlanda'da baskı aygıtlarının dağıtılmasını ve Kuzey toplumunu demokratikleştirecek tedbirlerin uygulamaya konulmasını istemesi bundandır. Bu ise Unionist iktidarın dayandığı baskı ve farklı muamele pratiklerinin son bulmasını sağlamak üzere bir Haklar Yasası'nın çıkarılmasını ve bir temsilciler meclisinin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Otuz yılı aşkın süredir Kuzey İrlanda'yı pençesinde kıvrandıran kanlı siyasi çıkmazın aşılabilmesi için Partimizin stratejisi hayati önem taşıyor. İşçi sınıfı içinde anlaşmaya varmak mümkündür. Ancak bu yalnız ülkemizin Kuzeyinde değil, İrlanda Cumhuriyetinde de sosyal adalet ve demokratikleşme için esaslı bir seferberliğe girişmeyi gerektirir. Güneydeki çalışmalar yukarıda belirtilen noktalardan başka, oradaki çeşitli yasaların dine dayalı ve demokrasiye aykırı yanlarının yürürlülükten kaldırılması talebini de içermelidir. Zira bunlar hem Kuzey halkının Protestan kesimini birleşik bir İrlanda davasına kazanmaya engeldir, hem de 26 Güney vilayetinde yaşayan halka karşı hakkaniyetsizliktir. Tabii, Britanya hükümetinin İrlanda'da emperyalist siyasetinden vazgeçmeye zorlanması için Britanya işçi hareketine ve kardeş parti Büyük Britanya Komünist Partisi'ne de büyük sorumluluk düşüyor.

İşçi sınıfı dini ya da başka nedenlerle bölündüğü sürece siyaset sahnesinde sömürücü sınıflar hâkim olacaktır ve İrlanda emperyalizme bağımlı kalacaktır. İrlanda Komünist Partisi, bu ileri atılım stratejisiyle, James Connolly geleneğini sürdürerek ulusal kurtuluşun toplumsal ve

ulusal veçhesini birleştiriyor, başarıya doğru yürümenin tek güvenilir yolunun Katolik ve Protestan işçi sınıfımızın birliğinden geçtiğini belirtiyor.

World Marxist Review
Ocak 1985

1 – İrlanda bağımsızlığı için savaşan ünlü devrimci. İrlanda'da Marksizmin ilk yayıcılarından. 1916 İrlanda Ayaklanmasının liderlerindendi. Ayaklanma bastırıldıktan sonra Britanya makamlarınca kurşuna dizildi.

2 - Britanya ile birlikten yana siyasi akım. Britanya Muhafazakâr Partisi'ne yakın burjuva Unionist (Birlikçi) Parti tarafından temsil edilmektedir.

3– Britanya'ya karşı silahlı mücadele yoluyla İrlanda'yı yeniden birleştirmeyi amaçlayan illegal paramileter örgüt.

4 Kuzey İrlanda'da İRA siyasi mahpuslarının açlık grevi. Avam Kamarasına seçilen Robert Sands öncülüğünde 10 kişi grevde can verdi (1981)

5 Avam Kamarası seçimlerine katılan, fakat seçildikleri takdirde yerlerini almayacaklarını ilân eden siyasi grup.

6– Bağımsızlık için devrimci mücadeleyi savunan burjuva entellektüeller.

7– İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu. İRA'dan daha aşırı illegal paramiliter örgüt.

8– Daha geçende Britanya hükümeti Güneyden Kuzeye doğal gaz pompalama konusunda İrlanda Cumhuriyetiyle imzaladığı anlaşmayı "masraf" gerekçesiyle iptale karar verdi. Bu yüzden binlerce işçi açıkta kalacak.

Latin Amerika'da Emperyalist Yayılma

L. Kloçkovski

Birçok Latin Amerika ülkesinin ekonomik ve politik hayatında 1950'ler-70'ler döneminde devlet sektörünün ortaya çıkışı, ekonomide devletin düzenleyici rolünün artması, ulusal sermayenin durumunun belli bir ölçüde güçlenmesi ve dış ticaretin çeşitlenmesi gibi belli başlı süreçlerin gittikçe önem kazandığı görüldü. Bu süreçler Latin Amerika'nın dünya ekonomik ilişkiler sistemi içindeki yerini ve uluslararası tekelci sermayenin denetimsiz faaliyetine karşı bölgede muhalefeti güçlendirdi, bölge ülkeleriyle dünyanın (sosyalist ülkeler dahil) diğer ülkeleri arasında sosyal ve politik sistem farklılıklarına bakılmaksızın işbirliğini geliştirdi. Latin Amerika devletlerinin ilerleme ve bağımsızlık yolundaki gayretlerini yansıtan bu gelişmeler son zamanlarda emperyalizmin ve mahalli gericiliğin saldırılarına hedef oluyor.

1980'lerde Latin Amerika bir yanda köklü sosyo-ekonomik dönüşümler, toplum hayatının demokratikleştirilmesi, ekonomik ve politik alanlarda bağımsız gelişme yönünde baskı yapan yurtsever, ilerici güçlerle, öbür yandan imtiyazlarını her ne bahasına olursa olsun korumaya kararlı, emperyalist güdümlü mahalli oligarşiler arasında şiddetlenen bir çatışmaya sahne oldu.

Latin Amerika emperyalizmin durmadan baskısı altındadır. Kapitalist "Büyük Yediler"in Mayıs 1984 Londra zirve toplantısı, ekonomik yardım konusunda "dostça" vaadlere rağmen emperyalist ülke yöneticilerinin Latin Amerika'ya hâlâ salt bir hammadde kaynağı eklenti ve önemli bir stratejik ve askeri bir alan gözüyle baktıklarını ortaya koymuştur.

1982 Haziran'ında İngiltere'nin Arjantin'e karşı giriştiği yeni kolonyalist saldırı ve Grenada'ya ABD saldırısı, bölge ülkeleriyle ilişkilerinde Batı'nın daha hâlâ askeri güce bel bağladığını Latin Amerika halklarına bir kere daha göstermiştir. Latin Amerika'da gitgide saldırganlaşan

ABD politikası, egemen devletlere karşı sürdürülen geniş kapsamlı yıkıcı faaliyetler, gizlisiz saklısız askeri müdahele hazırlıkları ve ABD'nin Nikaragua ve El Salvador ve Guatemala'da başkaldıran güçlere karşı fiili savaşlarına harcadığı yüz milyonlarca dolar hep bunun açık kanıtlarıdır. Sonuç, bütünüyle Latin Amerika'da, ve özel olarak da ABD yönetimince Batı Yarıküresinde "uluslararası komünizm"e karşı mücadelenin "esas alanı" ilan edilen Karayibler'de, gerginliğin artmasıdır. En son ABD askeri eylemlerinden ve iddialarından görülen amaç sadece ulusal kurtuluş hareketlerini ezmek değil, aynı zamanda ABD sermayesinin Yarıküredeki yeni çıkarlarını takviye etmektir. ABD bu çıkarları bölge ülkelerinin ulusal çıkarlarını yok sayma pahasına koruyup geliştirmeyi planlıyor.

* * *

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Latin Amerika'nın ekonomik gelişimi baştan sona çelişkilerle doluydu. Bir yanda, savaş sonu dönem boyunca ekonomide daha hızlı ileri adımlar atılabilmesinin bazı önşartları belirdi: sanayileşme, ekonomide yapısal yenilenme ve uluslararası işbölümünde bölgenin rolünün bir ölçüde iyiye gitmesi. 1950-80 arasında otuz yılda Latin Amerika'nın ekonomik potansiyeli bir hayli büyüdü (gayri safi milli hasıla beş katına çıktı), bütün kıtada sanayi hatırı sayılır bir ilerleme kaydetti. Öte yanda, ekonomik gelişmenin iç (ülke) tabanı güdük kaldı. Köklü sosyo-ekonomik dönüşümlerin gerçekleştirilmemesi iç pazarın büyümesini yavaşlattı, sermaye birikimini kısıtladı, Latin Amerika ülkelerini sürekli mali kaynak sıkıntısına mahkum etti, birçok sektörlerde (en başta tarım olmak üzere) modernleşmeyi sınırladı ve çeşitli ekonomik dengesizlikler yarattı.

Bütün bu gelişmeler emperyalizm tarafından Latin Amerika'da kendi sermaye yayılımını güçlendirmek için kullanıldı. Bunun bir göstergesi, Latin Amerika'da yabancı doğrudan yatırımların aralıksız artmasıdır. Bu yatırımlar 1950 ile 1981 arasında 13 kat artarak yaklaşık 80 milyar dolara ulaşmıştır.[1] Madencilik, petrol çıkarma ve büyük çapta çiftçilik alanlarında konumlarını bazı millileştirmeler sonucu yer yer terke zorlanan uluslararası tekeller faaliyetlerini daha dinamik yeni sektörlere kaydırmışlardır.

Bugün imalat endüstrisinin toplam kapasitesinin % 40'ını onlar denetliyor. Kimya, otomotiv, elektro-teknik ve makina sanayilerinde üretimin % 80-100 kadarı onların elinde.

Latin Amerika, çok-uluslu şirketlerin (ÇUŞ) başlıca faaliyet alanlarından biri olmuştur. 1970'lerin ortalarında Kuzey Amerika merkezli

ÇUŞ'lar Latin Amerika'daki toplam ABD özel sermaye yatırımlarının dörtte üçüne sahipti. Meksika'da 10 ABD şirketi Kuzey Amerikan doğrudan yatırımlarının % 50'den fazlasını denetlemektedir. Bu oran Brezilya'da % 60'tır.

ÇUŞ'lar Latin Amerika'nın dış ticaretinde olduğu gibi iç pazarlarında da büyük rol oynamaktadır. İç pazarlarda ABD çok-uluslu şirketlerinin her yıl sattıkları ürünlerin değeri 100 milyar doların üzerindedir. Latin Amerika'daki yabancı şirketlerin toplam satışları yılda 180-200 milyar doları buluyor. Bu rakam bölgenin tümünde elde edilen gayri safi milli hasılanın % 40-45'ine eşittir.[2]

Uluslararası tekelci sermaye Latin Amerika'yı devasa bir talan alanına dönüştürmüştür. Meselâ yabancı yatırımların bu ülkelerden geri aldıkları temettü ve faiz biçiminde sermaye 1961-65 arasında 1 milyar 300 bin dolardan 1981 yılında 24 milyar 400 milyon dolara çıkmıştır.[3] Bu sermaye dönüşü sadece aysbergin su üstünde görünen tepesidir; yabancı tekeller dışarı sermaye aktarımının daha başka birçok gizli yollarını da kullanıyorlar. Bu suretle uluslararası tekelci sermaye, bölgedeki ülkeler üzerinde sömürüsünü habire arttırıyor, ekonomilerini soyup soğana çeviriyor.

* * *

Uluslararası tekelci sermayenin çıkarcı uygulamaları kadar egemen yerli oligarşinin de çıkarlarına hizmete koşulan bu sınıf–yönelimli ekonomik siyaset, bölgede önemli ekonomik bozukluklara yol açmıştır. Kalkınmanın finansmanı sorunu özellikle vahim boyutlar kazanmıştır. Ülke içinde yetersiz sermaye birikimi ve yabancı yatırımcıların dışarı büyük çapta sermaye aktarmaları nedeniyle gittikçe artan para sıkıntısı, dış ticaret kayıplarına ve ulusal sermayenin dışarı kaçışına eklenince, Latin Amerika ülkelerini gitgide daha çok dış finansman kaynaklarına başvurmaya zorlamıştır. Latin Amerika'da yatırım finansmanlarında dış kaynakların payı durmaksızın artıyor: 1960 yılında % 5,7'den 1970' de % 11,9'a; 1975 yılında % 24'den 1980' de % 26,3'e bir artış görülüyor.[4] Buna paralel bir gelişme de dış borçların hızla büyümesi ve bu borçların ödenmesinde karşılaşılan güçlüklerin gittikçe artmasıdır.

Dış finansman alanında Latin Amerika ülkeleri muazzam sorunlarla karşı karşıyalar. Uluslararası tekeller bölge ülkelerine açtıkları kredilerde büyük kesinti yapmaya karar verdiler. Bunun bir nedeni Latin Amerika'nın 1984 yılında 350 milyar dolara ulaşan dış borçlarının sürekli artmasıdır. Çeşitli hesaplara göre Latin Amerika 1983 yılında borç temizleme uğruna 65 milyar dolar harcadı. Bölgedeki ülkelerin çoğunun dış

borç ödeme yükümlülüklerini yerine getirmemeleri ağır bir mali krize yol açtı.

Latin Amerika'nın kriz yılları boyunca dış ticarette ve dış finansman alanında uğradığı "net" kayıpların en az 25 milyar dolar olduğu hesaplanıyor. Bu durumda, Latin Amerika üzerinde artan sömürünün kapitalizmin merkezlerindeki krizi daha kolay atlatmak için özellikle gündeme alındığı görüşüne katılmamak imkânsızdır. Birleşmiş Milletler Latin Amerika Ekonomik Komisyonu (ECLA) Yürütme Sekreteri Endrique Iglesias ve Latin Amerika Ekonomik Sistemi (LAES) Daimi Sekreteri Carlos Alzamora'ya göre "Latin Amerika, ihracat fiyatlarını düşürerek ve alınan kredilere daha yüksek faiz ödemeyi kabul ederek, sanayileşmiş ülkelerin ekonomik sorunlarının çözümüne katkıda bulunmuştur."[5]

Bu arada Latin Amerika'nın dış borçlar sorununun yapay niteliğini vurgulamak gerekir. Bu sorun, Latin Amerikalı borçlularına nerdeyse dayanılmaz maddi şartları dayatan emperyalist ülkeler ve onların banka tekellerinin uzun vadeli politikalarının bir ürünüdür. Bölgenin dış borçlarının büyük bölümü kısa vadeli özel tediye ve kredilerden oluşmaktadır ve tefeci faizlerine bağlanmıştır.

Meselâ Arjantin Ekonomi Bakanı Bernardo Grinspun'un söylediğine göre Arjantin'in 31 Aralık 1983 itibariyle toplam 41 milyar 100 milyon dolar dış borcunun sadece 10 milyardan biraz fazlası gerçek anlamda borçtur. Gerisi, tefeci faizleri ve Batılı bankalar ve tekellerin çeşitli mali manüpülasyonları sonucu ortaya çıkan ödeme yükümlülüklerinden oluşmaktadır. Arjantin Başkanı Raul Alfonsin, dış borçları yeni bir sömürgecilik biçimi olarak tanımlamış ve Latin Amerika ülkelerini bunun tezahürlerine karşı mücadelede birleşmeye çağırmıştır. Arjantin, dış borç ödemelerinin ertelenmesiyle ilgili bir anlaşmayı bir daha gözden geçirmek ve ödemelerin 1990 yılından sonraya yeniden ertelenmesi, faiz hadlerinin de düşürülmesi için yeni bir anlaşmaya varmak istediğini açıklamıştır. Brezilya Başkan adayı, Temsilciler Meclisi üyesi P.Maluf, ABD'nin gelişmekte olan ülkeleri talan politikasını şiddetle suçlayarak bunun araçlarından birinin yüksek faiz hadleri olduğunu belirtmiş, "Brezilya Amerikan bankalarına böylesi şişirilmiş faiz ödemeleri yapamaz," demiştir.

Uluslararası Para Fonu aracılığıyla imzalanan anlaşmalar Latin Amerika ülkelerine belli bir borç ödeme dönemi tanıdı. Oysa Batılı alacaklılar Latin Amerikalı borçlularının sırtına ek mali yükler bindirdiler (daha yüksek faiz hadleri gibi) ve ayrıca, bu ülkeleri iç ekonomi siyasetlerini ciddi biçimde yeniden düzenlemeye zorladılar. Bir çok ülke devlet sektörlerini büyük ölçüde sınırlamaya, sosyal harcamalarını kısmaya, ya-

bancı özel sermayeye yeni yeni imtiyazlar ve tavizler vermeye zorla razı edildi.

Buna rağmen uluslararası tekelci sermaye mali baskısını yine de arttırıyor. LAES uzmanlarının hesaplarına göre, 1979-82 arasında bölge ülkeleri Batılı bankalara sadece faiz olarak 114 milyar dolar ödediler.[6] 1984 yılı ortasında ABD'de faiz hadleri yeniden yükselmeye başladı. Faiz hadlerinde her % 1 artış Latin Amerikalı borçlu ülkelere 1 milyar 350 milyon dolara mal oluyor.[7]

Bu artan baskının bölgede genellikle ters tepkiler ve yaygın bir öfke doğurması, Latin Amerika ile emperyalist ülkeler arasında gittikçe vahimleşen çelişkilere yol açması hiç de şaşılacak şey değildir. Brezilya Maliye Bakanı Ernane Galveas bir konuşmasında, ABD faiz hadlerini daha da yükseltmenin "ateşle oynamak" olduğunu söylemiştir.[8]

Bu sürecin yeni bir evreye girmiş olduğu da bu arada anlaşılıyor. 1984 yılı Haziran ayında Latin Amerika ülkeleri arasında ilk olarak Bolivya, uluslararası bankalara olan borçlarını ödemeyi ülkenin ekonomik krizi atlatıncaya kadar askıya almayı kararlaştırdı. Bu olay önemli bir teamül oluşturması bakımından Latin Amerika'da ve dünyanın başka yerlerinde ardarda benzer gelişmelere neden olabilecektir. Latin Amerika, dış borçlar sorununun çözümünde sorumluluğu Batıyla paylaşma fikrini ilk ortaya atan ve hararetle destekleyen bölgedir. ECLA'nın Yirminci Oturumunda kabul edilen bir karar suretinde mevcut dış borçlar krizinin borçlu ülkelerin iradesi dışında etkenlerden (meselâ yüksek faiz hadleri, azalan yabancı kaynak girdileri gibi) kaynaklandığı belirtilmektedir. Öte yandan LAES sekretaryası da dış borç faiz ödemelerinin ihraç gelirlerinin % 20'siyle sınırlandırılması, anaparanın ödeme vadesinin 15 yıldan az olamayacağı ve gerektiğinde 7 yıllık erteleme süresi tanınacağı üzerinde anlaşmaya varılmasını önermiştir.

ECLA uzmanlarının hesaplarına göre bölgede 1980'lerde ekonomik büyüme hızı önceki 10 yıla kıyasla çok daha düşük olacaktır. 1990 yılına kadar Latin Amerika ülkelerinin dış borçları toplam 450 milyar dolara ulaşabilecektir. Borçların anapara ve faiz ödemeleri ülkelerin ihracat kazançlarının % 100'ünü götürecektir. ECLA uzmanları işsizliğin ve çalışan halkın yaşama koşullarının daha da kötüye gideceğini öngörüyorlar. Yapılan hesaplara göre çalışma yaşına yeni erişen insanların % 90'ı işsiz kalacaktır.

* * *

Latin Amerika, sanayisinin gelişmesinde de güçlü sorunlarla yüzyüzedir. Bölge ülkelerin başlattıkları sanayileşme, mamul tüketim mallarının içerde üretilmesiyle bu tür malların ithalinin asgariye indirilmesini

öngörüyordu. Ne ki uluslararası tekelci sermayenin Latin Amerika'yı büyük bir pazar olarak elde tutmayı amaçlayan çıkarcı stratejileri bu süreç önünde bir engeldi. Latin Amerika ülkelerinin yeni ekonomik girişimlerinin normal işleyişi için dışardan makine, hammadde ve yedek parça ithal etmek zorunda kalmaları yeni ekonomik bağımlılık biçimleri doğurdu. İthalatta en küçük gelişmeler sanayide verimliliği aksatarak üretimin düşmesine, kapasite israfına, düşük kârlara ve Latin Amerika ürünlerinin rekabet gücünün azalmasına neden oldu.

Latin Amerika'nın dışardan ithal edilen sıvı yakıta bağımlılığı da giderek artmıştır. Bu bağımlılık özellikle petrol fiyatlarının hızla olağanüstü yükselmesi sırasında bölgede büyük zorluklar yaratmıştır. 1973-80 yılları arasında Latin Amerika ülkelerinin petrol ithal harcamaları hemen hemen 9 kat artmıştır.[9] Petrol birçok ülkede ithal listelerinin en başında yer almıştır. Meselâ Brezilya'da 1970'ler sonunda ve 1980'lerin başında toplam ithalat harcamalarının üçte biri, Arjantin'de ise % 20'ye kadarı petrole gidiyordu.

Tarım üretiminin yavaş gelişmesi besin maddesi sıkıntısına neden olur, o da ithalatın artması sonucunu getirir. Latin Amerika'nın besin ithalatına ayırdığı harcamalar besin fiyatlarında aşırı tırmanmaya paralel olarak sürekli artmıştır. 1970-79 arasında bu artış neredeyse beş katını bulmuştur.

Dünya pazarlarında az çok uygun koşullar (uluslararası ticarette oldukça yüksek büyüme hadleri ve büyük kredi kaynaklarından yararlanabilme imkânı) bir süre için Latin Amerika egemen çevrelerine manevra serbestisi sağladı. Fakat, genel olarak, Latin Amerika'da kaydedilen ilerleme bölgenin dünya kapitalist pazarına, uluslararası kredi sistemine, teknoloji ithaline bağımlılığını giderme sonucunu vermedi. 1980'ler başında kapitalizmin belli başlı merkezlerinde başgösteren ekonomik kriz çoğu Latin Amerika ülkesine de yansıdı, onların ekonomik ve sosyal sorunlarını büsbütün ağırlaştırdı.

Ekonomik durgunluk bölgeyi kapitalizmin merkezlerinden çok daha fazla etkiledi. ECLA uzmanlarına göre 1983 yılında Latin Amerika'nın adam başına gayri safi milli hasılası 1980 yılına kıyasla % 10 düşüş göstermektedir. Buna dış ticaret kayıpları da eklenirse % 17'e çıkar.[10]

Kıta hâlen yaygın bir krizin etkisi altındadır. Ekonomide sermaye yatırımları çok düşmüştür. Hep birlikte bölgenin tüm gayri safi milli hasılasının % 90'ını üreten 15 Latin Amerika ülkesinde üretim gerilemektedir. Durgunluk sanayii (bazı dallarda % 20'yi bulan üretim düşüşü görülmektedir), tarımı, ticareti ve mali durumu etkilemiştir. Meksika'nın *Comercio exterior* dergisine göre, sanayide yaygın iflaslar yüzünden "bazı ülkelerde sanayi kapasitesinde gerileme görülmektedir; üretim aygıtının bir bölümü çalışamaz hale gelmiştir." [11]

Bu süreçlerin doğrudan bir sonucu da geniş emekçi kitlelerin daha da yoksullaşması, yaşama koşullarının feci surette gerilemesidir. ECLA Yürütme Sekreteri Enrique Iglesias diyor ki: "Bugün ekonomik durumun sosyal sonuçları da bir o kadar olumsuzdur. Artan işsizlik ve gerçek ücretlerde düşüş Büyük Kriz (1929) günlerinden beri görülmemiş boyutlara vardı. Bazı hallerde toplumsal tahammül sınırını aştığı oluyor." [12]

Latin Amerika'da bugünkü kriz büyük ölçüde, kendi problemlerini daha güçsüz ülkelerin çıkarları bahasına çözmeyi yeğleyen ileri kapitalist ülkeler ve onların tekellerinin saldırgan politikalarına bağlıdır. Latin Amerika ve Karayipler Ocak 1984 Ekonomik Konferansı'nda kabul edilen büyük Quito Bildirisi'nde bu konuda şöyle deniliyor: "Sanayileşmiş ülkelerin ekonomik politikaları özellikle bu bölgenin gelişmekte olan ülkelerini son derece olumsuz etkilemiştir. Bu politikalar ticaret hadlerinde gerileme ve ticaret hacminde azalmaya yol açmış, aşırı yüksek faiz oranlarıyla dışarı büyük sermaye akımına neden olmuştur."[13]

Emperyalist ülkeler, her zamanki gibi, krizlerin yükünü Asya, Afrika ve Latin Amerika halklarının sırtına yıkmaya çalışıyorlar. Ne ki bu son kriz boyunca işledikleri ekonomik yıkım politikalarında özellikle saldırgan bir tutum içine girmişler, Latin Amerika dahil olmak üzere tüm gelişmekte olan dünyaya büyük zarar vermişlerdir.

Hiç şüphe yok ki emperyalist yayılma Latin Amerika'nın dış ekonomik ilişkiler alanında karşılaştığı sorunları dayanılmaz boyutlarda ağırlaştırmıştır. Şu kadarını söylemek yeter: 1983 yılında ithalat 1981 yılına kıyasla yarı yarıya azalarak Latin Amerika ülkelerinde birçok ekonomik sektörde yıkıma neden olmuştur.

Uluslararası tekelci sermaye Latin Amerika'nın besin maddesi ve maden ihraç fiyatlarını düşürmek için çok çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. 1980-83 arasında bu alanlarda ihraç fiyatları % 15 dolayında düşüş göstermiştir. besin fiyatlarında % 33,5, tarımsal hammadde fiyatlarında % 12, madenlerde % 21.

Bazı metaların fiyatlarında düşüş daha da fazladır. Meselâ şeker fiyatları 3,5'te 1'e inmiş, kurşunda 2,2 katı, kerestede % 45 düşüş kaydedilmiştir.[14] Bazı hesaplara göre birçok malların cari piyasa fiyatları üretim maliyetinin altında kalmıştır. Buna şunu da eklemek gerekir: tekeller, Latin Amerika ülkeleri tarafından ithal edilen malların (makine, techizat, yarı mamül mal ve sanayi hammaddeleri) fiyatlarını yüksek tutmayı başarmışlardır. Sonuç: bölgenin çoğu ülkesinde ihraç-ithal fiyatları bağıntısı sürekli kötüye gitmiş ve petrol ihraç etmeyen ülkelerde ticaret hadleri endeksi 1979-83 arasında % 31 düşüş göstermiştir.

Bütün bunlara paralel olarak emperyalist ülkeler Latin Amerika ihracatçılarına karşı korumacı tedbirlerini daha da sertleştirmişlerdir. Özellikle en dinamik ithalat kalemlerinde, mamul mallar ve yarı mamul mallarda etkin kısıtlamalar getirilmiştir. Meselâ ABD yönetimi Latin Amerikadan çelik, deri giysiler, ayakkabı, portakal suyu ve birçok başka ürün ithalatına ek kısıtlamalar koymuştur. Durmadan yükselen korumacı engeller mamul ve yarı mamul mal pazarlarına girme imkânlarını ciddi suretle daraltmıştır.

Bu durumda, Latin Amerika ülkelerinin, hayati ulusal çıkarlarına hizmet edecek ve ekonomik, sosyal ilerlemelerini sürekli sağlayacak kalkınma yollarını seçmeleri gittikçe daha zorunlu olmaktadır.

* * *

Kriz, birçok Latin Amerika ülkesinde benimsenen kalkınma stratejisinde önemli çelişkiler ortaya çıkarmıştır. Ekvator Cumhurbaşkanı Osvaldo Hurtado'nun dediği gibi, "Yeni bir ekonomik yaklaşım gerektiren misli görülmemiş bir fenomenle karşı karşıyayız."[15] Krizden çıkmak için yeni bir yol arayışı ve iç ve dış siyasette yeni yönelimler bölgenin en önemli ve en tartışmalı sorununu oluşturmaktadır.

Egemen oligarşiler ekonomik sorunların olumsuz etkilerini emekçi halkı daha da çok sömürerek, yaşama düzeyini daha da düşürerek, küçük ve orta burjuva katmanların ekonomik çıkarlarına saldırarak, emperyalist güçlerle her türlü uzlaşma ve anlaşma yollarına başvurarak yumuşatmayı yeğlemektedirler. Bu siyaset, özünde, ilerici toplumsal güçlerin gelişmesini engelleme amacıyla emperyalizmin desteğini sağlamak için onunla yakın ittifakı her ne bahasına olursa olsun sürdürme siyasetidir. Egemen çevreler bu uğurda çeşitli manevralara başvuruyorlar. Sık sık, ülkelerinin sosyo-ekonomik siyasetini yeniden gözden geçirmeyi ve hatta dış ekonomik ilişkilerde bazı sorunlarla ilgili olarak emperyalizmle çatışmayı göze almaktan söz açıyorlar, ama bunların hepsi aslında demagoji. Çünkü genellikle bundan ileri gitmiyor. *Newsweek* boşuna yazmıyor: "Latin Amerika hükümetlerinin daha cesur davranmaktan kaçınmalarının başka önemli nedenleri var. Kendileri, Batılı bankerlerin çıkarlarıyla eskisinden daha çok içiçedirler. Belki daha da önemlisi, bir uluslararası hesaplaşmada içerden (yani oligarşiden – L.Kloçkovski) ne ölçüde destek bulabileceklerinden emin değiller."[16]

Latin Amerika'nın ilerici ve yurtsever güçleri bir çıkış yolunun ancak kapsamlı bir iç ve dış tedbirler programı temelinde bulunabileceği inancındalar. Meselâ bölgesel ekonomik işbirliği alanında son birkaç yıldır önemli olumsuz eğilimler ortaya çıkmıştır. Çeşitli nedenlerle (en

başta emperyalist tekellerin dal budak salması yüzünden) bölgede ticaretin gelişme oranı yavaşlamış (1980'li yılların başında bölgesel ticarette gerileme bile görülmüştür), bütünleşme süreçleri hız yitirmiştir. Oysa daha çok bölgesel işbirliği, teçhizat, besin ve yakıtta artan karşılıklı ticaret bölgenin dış ticaret açığını azaltmaya, ödemeler dengesi durumunu iyileştirmeye yarayabilirdi. Bu süreçte devlet sektörü önemli bir rol oynayabilirdi. Bir hesaba göre 1980'ler başında devlet eliyle ithalat bölgenin toplam ithalatının % 40'ını oluşturmuştur. Ne ki devlet kurumları bu ithalatı, en çok, gelişmiş kapitalist ülkelerden yapmışlardır. Bölgenin devlet sektörü eliyle gerçekleştirilen ithalat işlemlerinde Latin Amerika'nın payı sadece % 4'dür. Devlet alımlarında Latin Amerika pazarına yönelmek suretiyle büyük döviz tasarrufu ve bölge ticaretinde önemli büyüme sağlanabilir. ECLA uzmanlarına göre devlet kurumlarının gerçekleştirdiği ithalatta Latin Amerika'nın payının % 30'a çıkarılabilmesi bile bölge ticaretini iki kat arttıracaktır.

Bu durumda Latin Amerika ülkeleri ekonomik krizle başedebilmek için gittikçe daha çok birlikte davranmaya yöneliyorlar. Latin Amerika Devlet ve Hükümet Başkanları Konferansında bu açıkça ortaya çıktı. Konferansta kabul edilen Quito Bildirisi, kıtanın karmaşık ekonomik sorunlarının yapıcı bir çözümünü sağlama yolunda Latin Amerika ülkelerinin kararlılığını dile getiriyordu. Bu zirve toplantısının sonuçlarını yorumlayan Meksika'nın *Comercio exterior* dergisinin yazdığına göre, "Quito Konferansı ve Konferans belgelerinin içeriğine bakılırsa, Latin Amerika, uluslararası forumlarda ortak bir cephe sunabilir; ilk adım olarak da, kendi görüşünün gelişmekte olan ülkeler topluluğunca tartışılmasını ve belki de benimsenmesini önerebilir..."[17]

Batılı propaganda ise, bunun tam tersi yönde, gelişmiş kapitalist ülkelerin gelişmekte olan dünyaya bugünkü sorunlarını aşmakta yardımcı olmaya "hazır" olduğunu yaymakta, kapitalizmin merkezlerinde ufuktaki "ekonomik iyiye gitme"nin gelişen ülkelerin ekonomilerini de krizden "kurtaracağı"na Asya, Afrika ve Latin Amerika'yı iknâya çalışmaktadır. Oysa emperyalist ülke siyasetlerinin sömürücü niteliği nedeniyle, gelişmiş kapitalist ülkelerde ekonomik canlanma gelişmekte olan ülkelerin koşullarını hiç de olumlu etkilememiştir. ECLA uzmanlarının belirttikleri gibi, "faiz hadleri yüksek kaldığı, ABD'ye sermaye akımı sürüp gittiği ve korumacılık yayıldığı sürece ABD'de başlayan ekonomik canlanmanın gelişmekte olan ülkeleri olumlu etkilemesi beklenemez."

Mali krizi "düzene koyma" planları arasında biri, "global bankacılık sorunları"nın çözümü için bir "global çözümleyici sistem" oluşturma önerisi, dikkati çekiyor. Bu öneri, 1980-82 yıllarında mali ve ekonomik görüşmelere ABD Dışişleri Bakanlığı adına katılan Chemical Bank Baş-

kan Yardımcısı Ch.Meissner tarafından ortaya sürüldü. Meissner'in düşüncesi, yeni global bir sistemin merkezine bir Uluslararası Merkez Bankası yerleştirmek, bu banka aracılığıyla, gelişmekte olan ülkelerin tüm mali merkezleri üzerinde hakimiyet kurmak.[18] Planı öneren kişi, sistemin Washington'dan denetleneceğini inkâr dahi etmiyor. Bütün bunlar, besbelli, gelişen ülkeleri daha da esir almak için yeni yöntemler arayan Amerikan bankacılarının reçeteleridir.

* * *

Emperyalist ülkeler bölgenin artan ekonomik zorluklarından yararlanmaya bakıyorlar. Stratejileri, birçok Latin Amerika ülkesinde beliren ekonomik ve politik bağımlılık eğilimlerini engellemek, emperyalizme bağımlılığın yeni biçimlerini oluşturup güçlendirmek ve Latin Amerika'nın ekonomik sömürüsünü hızlandırma yolunda onlardan yararlanmaktır. Latin Amerika'ya sözde dostluk ve yardım propagandası ardında emperyalist ülkeler bölgede ekonomik kirizi sürdürüyor, bölge ülkelerinin ekonomik ve özellikle mali sorunlarını kalıcılaştırıyorlar. Emperyalizm böylece Latin Amerika ülkelerinin hareket serbestliğini sınırlayıp dış ve iç politikalarında insiyatiflerini keserek bölgede kendi siyasi ve ekonomik konumunu takviye etmeyi tasarlıyor. Bu tehlikeli planların Latin Amerika halklarının hayati çıkarlarına ters düştüğü muhakkaktır.

Latin Amerika bu emperyalist talan ve yayılma siyasetinden gittikçe tedirgin olmaktadır. Kıtada genel kamuoyu ve siyasi çevreler, tekelci sömürüyü durdurup Latin Amerika halklarının ekonomik ve toplumsal ilerlemesini sağlayacak kararlı ve tutarlı bir anti-emperyalist politika istiyorlar.

Ne ki, aynı zamanda, son yılların olayları, özellikle Malvinas (Falkand) Adaları üzerinde İngiliz-Arjantin çatışması ile Grenada'ya ABD saldırısı ve Orta Amerika'da ve Karayipler'de gittikçe tırmanan ABD askeri müdahelesi, Latin Amerika ülkelerine açıkça göstermiştir ki ekonomik bağımsızlık ancak siyasi bağımsızlıklarının ve güvenliklerinin güçlendirilmesiyle kazanılabilir. Latin Amerika'da emperyalizmin yayılma stratejisine karşı kapsamlı mücadele sosyalist ülkeler topluluğu ve tüm barışsever güçler tarafından sempatiyle karşılanmakta ve desteklenmektedir.

International Affairs
Ocak 1985

Dipnotlar:

1) U.S. Investments in Foreign Countries 1960, Washington, 1961; CEPAL. Estudio Economico de America Latina 1977, E/CEPAL/1050,

p. 1211; Transnational Corporations in World Development: A Reexamination, New York, 1978, p. 236, 238; Survey of Current Business, Agust 1983.

2) Survey of Current Business, May 1976, March 1978, Agust 1983.

3) ECLA. Indicators of Economic and Social Development in Latin America, E/CEPAL/981, Add. 3, Port of Spain, 1975, p. 194; Inter-American Development Bank. Economic and Social Progress in Latin America. 1983 Report, Washington, 1983, pp. 373, 384.

4) Inter-American Development Bank. Economic and Social Progress in Latin America, 1980-1981 Report, Washington, 1981, pp. 401, 402.

5) Revista de la CEPAL, No. 20, 1983, p. 13.

6) CEMLA boletin (Mexico), No. 6, 1983, p. 296.

7) The Economist, Apr. 14-20, 1984, p. 71.

8) Aynısı.

9) Inter-American Develeopoment Bank. Economic and Social Progress in Latin America 1980-1981 Report, p.34.

10) The Crisis in Latin America: Present Stiuation and Future Outlook, E/CEPAL/G. 1295, Feb.10, 1984, p.15.

11) Comerica ekterior, February 1984, p. 186.

12) Aynısı.

13) Aynısı, p. 117.

14) The International Economic Relation and Regional Co-operation of Latin America, E/CEPAL/SES. 20/G. 18, March 23, 1984, p. 12.

15) Revista de la CEPAL, No. 20, 1983, p. 9.

16) Newsweek, March 19, 1984, p. 4.

17) Comercio exterior, February 1984, p. 171.

18) Foreign Policy, No. 56, Fall 1984, pp. 91-92.

Emperyalist Merkezler Arası Çelişkilerin Ekonomik Yanları

Prof. Vladimir Shenayev
Prof. Yefim Khesin
Prof. Yuri Yudanov

(SSCB Bilimler Akademisi Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü)

Emperyalist güçlar arası ilişkileri belirleyen çok sayıda etken arasından başlıcalarını ayırmak zor değildir. Bunların başında ABD'nin öncülük hakkını kendinde görerek saldırgan politikasını artırması ve ana rakiplerini ekonomik açıdan zayıflatma çabası gelmektedir. Diğer etken ise, Batı Avrupa ve Japonya'nın aktif direnişleridir. Emperyalist merkezlerin "güç hatları"nın çatışması nedeniyle kapitalist dünya ekonomisinin içinde yer alan ülkelerin eşitsiz gelişmelerinden kaynaklanan iç çelişkileri artırıyor. Pazar ve hammadde kaynakları için mücadele gittikçe çatışmaya yolaçabilecek konuma geliyor, para ve maliye politikası, sermaye ihracı ve diğer alanlardaki "ticaret savaşları" ve "karşılıklı top atışları" daha da sıklaşmaktadır.

Veriler ve sayılar çerçevesinde, çağdaş emperyalizmin üç merkezi arasındaki rekabeti inceleyelim.

EKONOMİK ÇOK–MERKEZCİLİĞE DOĞRU

Emperyalistler arası rekabet Batı Avrupa ve Japonya'nın 60'lı yıllarda ve 70'li yılların başında ABD'nin hegemonyasına karşı mücadeleye başlamalarıyla yeni bir döneme girdi.

Bu gelişmenin temelini ekonomik büyüme hızındaki önemli değişiklikler oluşturdu. 1961-1973 yıllarında ortalama olarak Batı Avrupa ve Japonya ekonomileri % 4,8 ve % 9,6 büyürken, ABD % 4'te kalmıştı. Aynı zaman diliminde endüstri üretimi ABD'de yıllık ortalamayla % 4,2 artarken bu değer Batı Avrupa'da % 5,5, Japonya'da ise % 12,8'idi. Batı Avrupa ve Japonya iş üretkenliği açısından ABD'ye yetişmişlerdi. ABD'

yi ekonomik büyüme hızında ve endüstri üretiminde geçen Batı Avrupa uluslararası ticaretin merkezi oldu: Kapitalist dünyanın ihracatındaki payı ABD'ninkinden üç misli daha fazla olan Avrupa Ortak Pazar'ı kapitalist dünya döviz kaynaklarının neredeyse yarısını elinde bulundurarak, bu alanda ABD'yi on kat geçmektedir. 70'li yılların ortalarında merkezci eğilimlerin ayırımcı faktörler üzerinde ağırlık kazanmasıyla Batı Avrupa Ortak Pazar'ı iç çelişkilerini bir ölçüde hafifletti. Mamul mallar ticaretinde bir ortak gümrük sağlandı ve ortak bir tarım politikası benimsendi. Üye ülkelerin sayısı altıdan dokuza ve sonra ona yükseldi. Batı Avrupa'nın iktisadi etki alanı sınırlarının çok ötesine yayılarak 80'e yakın gelişmekte olan ülkeyi kapsadı.

Bu arada Japonya endüstriyel kapasite ve ekonomik potansiyel bakımından ABD ile farkını azaltarak kapitalist ülkeler arasında ikinci sıraya yerleşti. Bazı umut verici bilimsel ve teknolojik yeniliklerde ABD'yi geçti: Optik maddeler, özel çelik, sentetik boya maddeleri, seramik ve polivinilklorid üretimde lider olan Japonya, gemi, motorlu taşıt, buzdolabı, televizyon ve video cihazı üretiminde ABD'den ileridir, yarı iletken maddeler ve ecza ürünleri pazarlarındaki konumunu da hızla güçlendiren Japonya ekonomik etkinliğini sürekli yaygınlaştırmaktadır. Güney Doğu Asya Japon ekonomisinin adeta "devamı" haline gelmiştir. Üç emperyalist merkezin güçler dengesindeki değişiklikler yurtdışı direkt yatırımları gibi anahtar nitelikteki bir iktisadi rekabet alanında da görülmektedir. 60'lı yıllarda Batı Avrupa'ya büyük miktarlarda ABD sermayesi akarken 70'li yılların ikinci yarısından itibaren Batı Avrupa tekellerinin ABD'deki direkt yatırımlarının artışı hemen göze çarpmaktadır. 80'li yılların başında "şimdi yabancı çok uluslu tekelci sermayenin işgalinden yakınma sırası Amerikalılardadır" demek doğru olur.[1] Emperyalist rekabetin bu iki merkezi arasındaki karşılıklı direkt yatırımların hacmindeki korelasyon oldukça değişmiştir. 1973'de ABD'nin Batı Avrupa'da iki direkt sermaye yatırımları 38,3 milyar dolarken ABD'deki Batı Avrupa yatırımları 12,5 milyar dolar (ABD'ninkilerin % 32.6'sı) civarındaydı. 1981'e kadar Amerikan yatırımları 101.3 milyar dolara çıkarken, Batı Avrupa'nınkiler 57.7 milyar dolara erişti (ABD toplamının % 47'si).

Aynı yıl, 2. Dünya Savaşı'nın sonundan beri ilk kez, ABD'ye, Batı Avrupa'ya akan ABD sermayesinden (4,8 milyar dolar) daha fazla Batı Avrupa sermayesi aktı (12 milyar dolar).[2]

ABD ve Japonya arasındaki karşılıklı doğrudan yatırımların hacmindeki değişiklikler daha göze çarpıcıdır. 1974'te Japonya'daki ABD yatırımları 3,337 milyar dolarken, ABD'deki Japon yatırımları 480 mil-

yon dolardı (ABD'dekilerin % 14.4'ü) Japonya'nın doğrudan yatırımları 1981'de ABD'de 6.9 milyara ulaştı. Bu miktar ABD'nin Japonya'daki 6.8 milyarlık aktiflerinden biraz daha fazladır. Üç emperyalist merkezdeki güçlerin tekrar gruplaşması sonucunda 1980'lerin başında Batı Avrupa'daki çokuluslu tekeller Amerikalı rakiplerine –yurtdışı aktiflerinin hacmi açısından– iyice yaklaşmışlardır. (Tablo 1)

TABLO 1

YURTDIŞI DİREKT SERMAYE YATIRIMLARI

	ABD		Batı Avrupa		Japonya	
Yıl	Milyar.Dol.	%	Milyar Dol.	%	Milyar. Dol.	%
1960	31.9	54.5	21.5	36.8	0.3	0.5
1973	111.3	48.9	84.8	41.0	10.3	5.0
1980	213.5	45.4	197.2	41.9	36.5	7.8
1981	227.3	43.3	224.1	42.7	46.4	8.8

Kaynak: Salient Features and Trends in Foreign Direct Investment, BM, New York, 1980, s. 29; Transnational Corparations in World Development, BM, New York, 1983, s. 19; Survey of Current Business, Ağustos 1983, s. 45; Oriental Economist, Ağustos 1983, s. 34.

Uluslararası kredi alanında gergin bir durum ortaya çıkmıştır. 1975' te ABD'nin en büyük on bankası aktiflerinin hacimleri açısından Batı Avrupa'nın en büyük 10 bankasına birinci sırayı bıraktılar. Japonya'nın en büyük 10 bankasınca da 1978'de geçildiler.

ABD'nin zayıflayan durumu ve emperyalistler arası rekabetin artması para dünyasında da kendini göstermektedir. ABD'ce 2. Dünya Savaşı sonrasında kapitalist dünyaya kabul ettirilen ve Amerikan dolarının tekelci statüsünü yansıtan Bretton-Woods sistemi 1970'lerde çöktü. Bu sistemin özelliklerinden biri ABD'den sermaye ihracını hızlandırmaktı.

Bu amaçla ABD dolarının değeri olduğundan fazla, diğer ülke paralarının (özellikle Batı Avrupa ve Japon) değerleri ise olduklarından düşük saptanmıştır (dalgalanma alanının sınırlanmasıyla). Ancak ABD'nin rakipleri para birimlerini ABD dolarına karşı gerçek miktardan fazla değer düşüklüğü içinde olmasından faydalanarak para dampingine giriştiler ve dünya emtia pazarlarındaki konumlarını güçlendirmesini bildiler. Emperyalistler arası çelişkiler de sistemi içeriden kemiriyordu. Kapitalist dünya kendisini yeni duruma adapte edebilmek amacıyla, para mekanizmasının işlemesi için yeni ilkeler bulmak ve benimsemek gibi zor

bir görevle karşı karşıya buldu. Uzun bir mücadeleden sonra yaratılan "Jamaika sistemi" kapitalist dünyanın parasal ilişkilerindeki çok merkezcilik ilkelerini kurumlaştırdı. Uluslararası para ilişkileri tarihinde ilk kez ulusal para birimlerinin altına olan bağlılığının kaldırıldığı belgelendi. Merkez bankalarının altın rezervleri artık yalnızca dünya pazarlarında para elde etmek için ortaya çıkartılan (ya da kredi alanında güvence olarak gösterilen) aktiflerinin mevcudiyetinin işaretidir. Bu "moneter" altın ne kapitalist ülkeler arasında ne uluslararası alanda bir para fonksiyonuna sahiptir. Dün bankalar aracılığıyla altınla ödemek mümkünken ya da saptanan değerler çerçevesinde altına karşı döviz alınabilirken, bugün altının para karşılığında satılması gerekmektedir.

Jamaika sisteminin ikinci özelliği, kapitalist ülkelerin merkez bankalarında tutulan döviz rezervlerindeki mütedavil değerlerin forksiyonlarında doların tekelci rolünü elinden almış olmasıdır. Diğer ülkelerin ulusal paraları giderek daha sık ve fazla miktarda doların yerini almaktadırlar. Oysa bugünkü sistem diğer paraları gelecekteki Özel Çekme Hakları'nda (SDR) görmektedir. Bu paralar döviz rezervlerinin değerlendirilmesi, anlaşmalar, döviz kurları, teminat alanındaki ihtiyatlar ve IMF üyelerinin eskiden altın ve dolarla yaptıkları ödemeler, ayrıca karşılıklı bazı borçların yeniden ödenmesi için kullanılacaktır. IMF, "doların yerine Özel Çekme Hakları'nın" ikame edildiği yeni bir hesap geliştirmenin getireceği sorunlar üzerinde çalışmaktadır.

Yeni sistemin üçüncü önemli yanı serbestçe dalgalanan döviz kurlarının meşrulaştırılmasıdır. Bu dalgalanma ilkesi ülkelerin döviz kurlarının değer saptanmasındaki pazar mekanizmasına hükümet müdahelesini dışlamıyor. Döviz kurları, hâlâ tek tek ülkelerin kendi çıkarlarına yönelik dar bir dış ekonomi politikası yürütmelerinde önemli bir araçtır. Bu, özellikle dolar ve Batı Avrupa para birimleri arasındaki moneter savaşta ifadesini bulmuştur. Avrupa Para Sistemi'nin 1979'daki kuruluşunu tam bu açıdan değerlendirmek gerekir. İşleyişinin başarılı olup olmayacağı bir yana, ortaya çıkışı ABD, Batı Avrupa ve Japonya arasındaki para çelişkilerinde de yeni bir gelişme dönemine girildiğini göstermiştir.

ABD: "YENİDEN CANLANMA" ŞANSI

1974-75 ekonomik krizi üç ana merkez arasında bu kez ABD'nin lehine gelişmenin dinamiğinde düzeltmelere ve bir güç dağılım değişikliğine yol açtı. Gerçi kriz ABD'de daha derindi, ancak onu takip eden

dönemde ABD Ortak Pazar'ı bir çok alanda geride bıraktı. Örneğin yıllık Gayri Safi Milli Hasıla oranı ABD'de 1976-1979'da % 3.7 artarken, bu oran Batı Avrupa'da % 3.4 idi. Endüstri üretimindeki büyüme oranlarıysa % 3.8'e karşı (ABD) % 2.8 (Ortak Pazar) idi.

Sonuç olarak, Batı Avrpa'nın kapitalist dünya ekonomisindeki yeri bir derece zayıfladı. Bir neden Batı Avrupa'nın petrole olan bağımlılığının fazlalığıdır, diğeri de eski, geleneksel endüstrinin ekonomideki ağırlığının Japonya ve ABD'ye göre daha fazla oluşudur. Bu yüzden kriz, yolaçtığı bünye sarsıntıları bakımından Batı Avrupa'yı diğer iki merkezden daha şiddetli etkilemiştir.

Kapitalist dünyanın kötüleşen ekonomik durumundan ve özellikle 1974-75 krizinden sonra, Batı Avrupa merkezinin bütünleşme süreci yavaşladı. Birleştirici önlemlerin derinliği ve hacminde ani bir düşüş oldu. 70'li yılların başında benimsenen Ortak Pazar'da kadameli bir ekonomik ve parasal birlik planı henüz gerçekleşmemiştir. Ortak Pazar içinde gittikçe daha gözle görülür bir korumacılık, ulusal tekelci sermayenin çıkarlarını ön plana getirme eğilimi hissedilmektedir. Birkaç ülke (İngiltere, İtalya) arasıra mamül mallar için gümrük talep etmeye başladılar. 70'li yıllarda tarım ürünlerindeki fiyat mekanizması pratikte iflas etmiştir. Ortak Pazar ülkeleri arasındaki çelişkilerin artması da Batı Avrupa'nın diğer iki merkez karşısındaki pozisyonunun zayıflamasına yolaçmıştır. Newsweek'e göre "Batı Avrupa şirketleri Ortak Pazar'ca benimsenen ekonomik birliği sağlama amaçlarına rağmen, Japon ya da Amerikan şirketleriyle daha iyi rekabet için gerekli kaynakları bir araya getirmekten uzak kalmışlardır.[3] Birçok Batı Avrupalı büyük şirketin Amerikan ve daha çok Japon sermayesine karşı bağımlılığı teknolojik açıdan artmaktadır. Bu koşullar altında bu şirketlerin sorumlularının "düşmanla ortak çalışmaktan başka çareleri nerdeyse kalmamıştır."[4] 1974-75 krizinde Japonya endüstrisinde genel üretimindeki düşüş daha az olmasına rağmen ABD'dekinden daha derindi. Daha sonraki yıllarda Japonya büyüme hızı bakımından üç merkez arasında yeniden birinci sırayı almıştır; ancak büyüme hızı farkları büyük ölçüde azalmıştır.

70'li yılların sonunda ABD aynı dönemin başında dünya kapitalist ekonomisi içinde sahip olduğu konumlara –çoğunlukla Batı Avrupa'nın aleyhine– tekrar ulaştı. 1980-82 krizi ABD'yi rakiplerinden yine daha fazla sarstı. Ancak ABD krizden diğer iki merkezden ve özellikle Batı Avrupa'dan daha çabuk çıkmaktadır. 1983 ilkbaharından itibaren Amerikan ekonomisinde yeni bir canlanma vardır. Bu yüzden ikinci tablodan da anlaşıldığı gibi ABD'nin kapitalist ülkeler arasında endüstri üretimi ve dış ticaret payı dengelenmiş ya da biraz artmıştır. Japonya'nın payı da artarken Ortak Pazar'ınki azalmıştır.

TABLO 2

SOSYALİST OLMAYAN DÜNYANIN ENDÜSTRİ ÜRETİMİ VE DIŞ TİCARETİNDE ÜÇ MERKEZİN PAYLARI

	1960		1970		1975		1980		1981		1982	
	Endüstri	İhracat	Endüstri	İhracat	Endüstri	İhracat	Endüstri	İhracat	Endüstri	İhracat	Endüstri	İhracat
ABD	39.6	18.2	35.9	15.3	35.6	13.5	36.1	11.9	36.8	12.8	35.1	12.9
AET	32.8	26.7	31.5	32.8	37.3	37.5	35.5	36.2	34.7	33.9	35.4	35.7
Japonya	6.8	3.5	13.3	6.9	13.2	7.2	15.2	7.1	15.5	8.3	16.3	8.6

Notlar: 1) OECD ülkeleri endüstri üretimi hesaplarda temel olarak kullanılmıştır. 2) 1982 istatistikleri kapitalist ekonominin krizi yüzünden eğilimi çarpıtıyor. 3) Ortak Pazar için veriler 1960-70 arası altı üye ülkeyi 1975'ten itibaren 10 üye ülkeyi kapsıyor.

Bazı burjuva araştırmacılar, ABD'nin rakiplerine tekrar meydan okuyabilme potansiyelini incelerken "yeniden canlanma" olarak adlandırılan bu sürecin şiddetle gelişmekte olduğunu ve on yıl süreceğini söylüyorlar. ABD tekellerinin umutları, Birleşik Amerika'nın bilim-teknik alanındaki gelişmelerde rakiplerine kıyasla üstün olmasından kaynaklanmaktadır. ABD geliştirme ve araştırma için Batı Avrupa ve Japonya'nın toplam harcamalarından daha fazla harcama yapmaktadır.[5] Amerikan Ekonomik Araştırmalar Bürosu'nun görüşüne göre denge bu alanda uzun yıllar ABD'nin rakiplerinin lehine bozulmuş ancak son yıllarda sabitleşmiştir.

ABD ile ana rakipleri arasındaki bu "teknolojik açık" azalmakta olsa bile ABD birçok gelişkin teknik ürünlerin imalatında hâlâ ileridir. Yarı iletken maddeler endüstrisinde ise tartışılmaz öncülüğü vardır. ABD firmalarının kapitalist dünya yarı-iletken madde pazarındaki payı azalmasına rağmen hâlâ % 55'e yakındır. Japonya'nın dünya bilgisayar pazarındaki konumu hâlâ ABD'ninkinden oldukça küçüktür. Bu alanda öncülük şüphesiz hâlâ ABD tekeli IBM'dedir. Bu tekelin payı % 50'iken, Japon tekelleri % 10-15 arasında bir paya sahiptirler. Elektronik beyin programları, lazer üretimi, birçok ecza mamülü üretimi, biyo-teknoloji, uçak ve füze tekniği gibi alanlarda da ABD öndedir. ABD ekonomisinin bilgisayar kullanımı ve otomasyon seviyesi kapitalist dünyada hâlâ en yüksektir.

Rakiplerine karşı ABD'nin bir başka önemli avantajı da ulusaşırı ABD tekellerinin kriz koşullarında işlerinin uluslararası karakterinden maksimum çıkar sağlayabilmelerinden kaynaklanmaktadır.

Başlıca emperyalist rakipler arasındaki güçler dengesi dış ülkelerdeki direkt yatırımları alanında incelenirken yalnızca üretim kapasitele-

ri değil, ayrıca bu kapasitenin yapısı da gözönünde bulundurulmalıdır. Başlıca rakiplerin en yeni, en ileri tekniği içeren endüstri alanlarına yapılan yatırımlar kapitalist dünya ekonomisinde üstünlük için başarılı rekabette en iyi şartları sağlar. Bu açıdan bakıldığında ABD tekelleri öncü rollerini kaybetmemekte, aksine arttırmaktadırlar. Örneğin makina endüstrisinin Batı Avrupa'nın ABD'deki toplam direk yatırımları içindeki payı (elektrikli ve elektronik makinalar dahil olmak üzere) hâlâ azdır. (1981'de imalat sanayii dallarındaki toplam yatırımların yaklaşık % 16,7' si) buna karşın Batı Avrupa'daki direkt Amerikan yatırımlarının aslan payı (yaklaşık % 43'ü) bu endüstri dalındadır.[6] Bu da teknik alanda ileri iki merkez arasındaki güç dengesini yansıtmaktadır.

Güç dengesi durumu günümüz endüstrisinin önemli bir başka dalı olan biyokimya dalında da benzerlik gösterir. Amerikan korporasyonları şu anda kendi ülkelerinde bile büyük üretim kapasiteleri varken, başlıca rakiplerinin ülkelerinde bu endüstrinin kontrolünü ele geçirmeye çalışmaktadırlar. ABD tekelleri dışa yayılmada güçlü bir bilimsel-teknik temele dayanmaktadır ve bu temel diğer iki merkezin bu alandaki kapasitesini aşmaktadır.

"The Ecenomist" dergisine göre 1980'lerde ABD'de biyoteknoloji alanında araştırma ve geliştirme yatırımları yılda yaklaşık 200 milyon dolar (yan endüstrileri de katarsak bu miktar 550 milyon dolara çıkar), Batı Avrupa'da 146 milyon (yan endüstri ile 355 milyon dolar) ve Japonya'da da yaklaşık 50 milyon dolar tutmuştur.[7] Burada dikkati en çok çeken durum biyoteknoloji alanındaki temel araştırma sonuçlarının sanayiideki kullanımında diğer iki merkezin ABD'nin gerisinde kalmasıdır.

Son olarak, uluslararası para sisteminde durumu gözle görülür oranda zayıflatan ABD, doların eski tekelci konumunu ele geçirme amacıyla gayretlerini artırmaya başlamıştır. ABD rakiplerine karşı geri kalan avantajlarını kullanmak istemektedir: Şu anda dünya ticaretinde hesaplar % 55 oranında ABD doları üzerinden görülmektedir; petrol değeri dolarla saptanmaktadır; uluslararası banka kredilerinin toplamında ABD bankalarının payı % 80'i bulmaktadır; kapitalist ülkelerdeki merkez bankaları döviz rezervlerinin yaklaşık % 75'i dolardır.

REKABETİN TIRMANMASI

Emperyalizmin üç merkezi arasındaki güç dengesinde meydana gelen belirttiğimiz değişiklikler, diğer tüm ilişkilerini de çok etkilemekte; 1970'li yılların ortasından bu yana kapitalizmin gelişimindeki genel istikrarsızlığın ve eşitsizliğin arttığını göstermektedir. Uluslararası duru-

mun kötüleşmesi emperyalistler arası çelişkilerin karakterini hissedilir bir şekilde etkilemektedir.

Batı Avrupa tekelleri konumlarını kaybetmeye razı olmamakta ve ABD'nin kapitalist dünyada rakipsiz egemen olduğu zamanlara tekrar dönmesini önlemeye çalışmaktadırlar. Ayrıca, Japonya'ya olan teknolojik bağımlılığın daha fazla artmasını da önlemek istiyorlar. Batı Avrupa iş dünyasının kaptanları durumlarını sağlamlaştırmak için yeniden çaba harcıyorlar. Bu amaçla, emekçilerin zararı pahasına, eski endüstri dallarında kapitalist rasyonalizasyon yapmakta ve yeni, bilim-yoğun sanayii dallarının yapısını değiştirmektedirler. Sağcı, tutucu hükümetlerin kurulduğu bazı Batı Avrupa ülkelerinde devletin bazı fonksiyonları özel sektöre aktarılmaktadır. ABD'ye ve Japonya'ya karşı Batı Avrupa ülkelerinin en azından tartışılmaz bir avantajı vardır: Dünya iktisadi ilişkilerindeki uzun tecrübelerin sonucu uluslararası ayak uydurmada daha çabuk ve daha esnek olmayı becermektedirler. Ortak Pazar'daki birleşme faaliyetlerinin düzeyini güçlendirme ve yükseltmeye büyük önem verilmektedir.

Japonya ise kendi iktisadi durumunu sürekli sağlamlaştırmaktadır. Japonya'nın egemen çevreleri yakın gelecekte ekonomik gelişmenin anahtar göstergelerinde ABD'yi geçme ve bir numaralı kapitalist güç olma fikrinden vazgeçmiş değildirler. 70'li yılların sonundan bu yana Japonya, yabancı teknoloji satın almakta (ki bu aradaki farkı hızla kapatmasını sağladı) kendi bilimsel ve teknolojik kapasitesini geliştiren bir "bilimsel ve teknolojik devrimler ülkesi" olmaya geçmiştir. Japonya'nın egemen çevreleri büyük bir bilimsel ve teknolojik ekonomik temele, yüksek bir sermaye birikim oranına ve kalifiye iş gücüne güvenmektedirler; ayrıca devlet de ekonominin yönetimine ve düzenlenmesine aktif olarak katılmaktadır. Japonya'nın daha gelişmesi, tekelci çevreler tarafından ekonominin bazı dallarının yeni bir bilimsel ve teknolojik temel üzerinde yeniden donatımına ya da "yeniden endüstrileştirilmesine" bağlanmaktadır. Japonya'nın ekonomisinin yapısını yeniden kurmadaki başarılar ve uluslararası pazarın değişen koşullarına hızla ayak uydurması ana rakiplerini ürkütmektedir.

Bu durumda, emperyalistler arası ilişkilerin tüm cephesindeki mücadele hızla kızışmaktadır. Bu kızışma, kapitalist dünyadaki genel yeniden üretim şartlarının 70'lerin ortasından itibaren kötülemesi ve özellikle üç merkezdeki üretim dinamiğinin daha da senkronize olmasından kaynaklanmaktadır. ABD, Batı Avrupa ve Japonya'daki kriz aynı sanayi dallarını etkilemiştir. Rakiplerin tekelleri için ihracatın artık bir emniyet süpabı olmaktan çıktığını da buna eklemek gerekir; 70'lerin ortalarından beri uluslararası ticaretin büyüme hızı süratle aşağı düşmüştür ve

emtia ihracatının fiziki hacminde kesin bir azalma vardır. (ABD'de 1975, 1981, 1982'de, Batı Avrupa'da 1975'te, ve Japonya'da 1982'de)

Bu koşullar altında, üç emperyalist merkez de himayeci yöntemleri yeniden aktif olarak kullanmaya başladılar. Bu 1929-1933 Büyük Kriz'inden beri görülmemiş bir şeydi. 70'ler ve 80'lerde himayeci çıkarlara hizmet etmek üzere gümrük dışı duvarlar yerleştirildi: Genellikle en güçlü olanların ısrarlarıyla kabul ettirilen ihracatta "gönüllü" kısıtlamaların önemi son derece arttı. Son yıllarda ABD'ye Japon otomobillerinin ABD ve Batı Avrupa ülkelerine Japon renkli televizyonlarının, Ortak Pazara Japon video-teyplerinin ve çeliğinin ve ABD'ye Batı Avrupa'nın bazı özel çeliklerinin ithal edilmesi kısıtlandırıldı. ABD ve Batı Avrupa'da dampinge karşı olağanüstü sıkı önlemler alındı. 1983'de Fransa, üye ulusların bilim-yoğun sanayiilerini korumak için AET gümrük tarifelerini arttırmayı önerdi. Burada, çoğu olayda himayeci önlemlerin ABD tarafından başlatıldığını da vurgulayalım.

Aralarındaki çelişkileri azaltmak için ABD, Batı Avrupa ve Japonya, hareketlerini bir şekilde koordine etmeye çalışıyorlar. 1975'den beri, önde gelen yedi kapitalist devlet düzenli olarak zirve toplantıları yapıyorlar, Üçlü Komisyon devamlı çalışan bir organ oldu, OECD içindeki ilişkiler sürekli olarak destekleniyor, AET ülkelerinin başkan ve başbakanları periyodik olarak toplanıyorlar (Avrupa Konseyi). Williamsburg'daki son Büyük Yediler Zirvesi bildirisi şöyle diyordu: "Himayeciliği durdurmaya söz veriyoruz."[9]

Ama bu ortak tavır şimdiye dek dişe dokunur bir sonuç getirmemiştir. 70'li yılların sonlarıyla 80'li yılların başında dünya, kapitalist ticaret ve para ilişkilerinde yeniden şiddetli çatışmalara şahit oldu. Örneğin, Batı Avrupa'nın tarım ürünleri ihracında ABD'nin arkasında ikinci duruma yükselmesi bu iki merkez arasında bir "tarım savaşı"na yolaçtı. Demir ürünlerindeki büyük fazlalık sonucu kapitalist pazarda bir "çelik savaşı" başladı. ABD ve Japonya arasındaki çelişkiler de aynı şekilde "ekonomi ve ticaret savaşı" karakterine bürünerek gittikçe arttı. ABD'nin ucuz Japon mallarıyla dolup taşması sonucu doğan tekstil ve araba "savaşları"nı gelişmiş teknolojili elektronik ürünler ticareti alanında yeni bir çatışma izledi. Japonya ve Batı Avrupa arasındaki "elektronik savaş" da gittikçe şiddetlenmekte. Ayrıca Japonya'nın Batı Avrupa'ya yoğun araba ihracı yüzünden aralarındaki ilişkilerde de büyük iktisadi gerginlik doğmuş bulunuyor. Ticaret savaşlarında Ortak Pazar ve Japonya manevra alanında kendilerini gösterirken ABD genellikle ilk saldırıya geçen olmaktadır. Para cephesinde de büyük çatışmalar kaydedilmekte. Ticarette olduğu gibi burada da ABD saldırgan. ABD banka faiz oranlarını artırarak yabancı sermayenin ülkeye akmasını ve ödemeler dengesinin düzelmesini sağlıyor. Dolar kurunun yapay artırılması sonucu

1980-1982'de lehte dengeye sahip olmuştur. ABD'nin 23 büyük ortağının paralarıyla yapılan kıyaslamada dolar kuru 1981 Ocak ayında 1983 Ağustos ayına akadar % 32 artmıştır.[10] Bu, kapitalist ülkelerdeki gerçek ekonomik durumun yansıması değil, özellikle Reagan yönetiminin bilinçli sürdürdüğü politikanın sonucudur.

Banka faiz oranları ve döviz kurlarını yükseltmesi sonucu ABD özellikle Batı Avrupa ülkelerinde dışa sermaye akışı ile altın ve döviz rezervlerinin azalmasına sebep olmuştur. Bu ülkelerin paralarının kurları dolara nazaran düştüğü için ithalat fiyatları artmıştır. 1983'de, istikraz sermayesi miktarı açısından en büyük on Amerikan bankası dünya birinciliğini tekrar ele geçirmiş ve Batı Avrupa'lı rakiplerini ikinciliğe, Japon rakiplerini de üçüncülüğe düşürmüştür.

ABD'nin uluslararası para politikasında yeniden öncülüğü ele geçirme uğraşlarına Batı Avrupa direnmektedir. Avrupa Para Sistemi kurma planının hayata geçirilmesi Ortak Pazar ülkelerinin IMF'yi de içeren para sorunlarının çözümündeki rolünü bir hayli güçlendirmektedir. Gerçi bu planı ortaya çıkaranlar yaptıkları resmi konuşmalarda bunun dolara karşı olduğunu reddediyorlar ama bunun AET ekonomisini doların zararlı etkisinden korumayı amaçladığı açıktır. Amerika Birleşik Devletleri bu sistem yürürlüğe girdiği taktirde kendi paraları için doğacak muhtemel etkilerden açıkça rahatsız olmaktadır; Amerika'nın büyük etkisi altındaki IMF'ye rakip olabilecek bir Avrupa Para Fonu'ndan korkmaktadır.

Üç merkez arasındaki çözülmesi çok güç bir çelişkiler düğümü ABD'deki saldırgan çevrelerin son senelerde neden olduğu uluslararası gerginliklerin kızışması yüzünden daha da karışmaktadır. Washington'un müttefiklerinin askeri hazırlıklarının artırılması büyük ölçüde Reagan yönetiminin baskısı altında olmuştur. Böylece ABD sadece kendi askeri harcamalar yükünü azaltmayı değil, aynı zamanda Batı Avrupa ve Japonya'nın ticaret ve ekonomik alandaki rekabet gücünü onlara daha fazla askeri harcamalar yükleyerek zayıflatmayı amaçlıyor. Bu yüzden, daha fazla Amerikan malı silah satın alınmakta ve önde gelen kapitalist ülkelerdeki silahları standartlaştırma eğilimi Amerikan modellerine dönük olarak artmaktadır. Bunun yanında ABD yeni silahlanma programlarını hayata geçirirken silahlanma yarışında nitelik olarak yeni bir sarmala girip Batı Avrupa ve Japonya'yı çok geride bırakmıştır.

Emperyalizmin üç merkezinin sosyalist ülkelerle olan iktisadi ilişkilerinde de değişik süreçler görülmektedir. Sosyalist ülkelerle askeri ve siyasi gerginlik ortamını kızıştıran Washington, teknoloji ihracatı, belirli malların ithali ve sosyalist ülkelerle olan ticaret kredileri alanlarında AET ülkelerine ve Japonya'ya bazı kısıtlamaları dayatabilmiştir. Fakat

AET ve Japonya kendi çıkarlarını düşünerek sosyalist ülkelerle olan iktisadi ilişkilerin kısıtlanmasını ve dondurulmasını getirecek geniş çaplı hareketlere katılmayı reddettiler. Bunun sonucu olarak emperyalist merkezler arası ilişkilerin daha karmaşık hale gelmesi Sovyetler Birliği'ne karşı olan ABD "yaptırımlarının" kısıtlanmasına yardımı olmuştur. Yine de Batı Avrupa ve Japonya'nın ABD'ye olan ekonomik bağımlılığı ve ABD'nin kapitalist dünyadaki askeri üstünlüğü bu iki merkezi tavizlere zorlamaktadır. Emperyalist güçler arası ilişkilerin tüm cephesinde yoğun bir ekonomik ve siyasi taarruza geçen Reagan yönetimi bu durumu kendi çıkarları için kullanmayı amaçlıyor.

Probleme des Friedens und des Sozialismus
Şubat 1984

1) "ABD'de yatırım yapmak", The Economist, 25 Ekim 1980, s. 3
2) Aynı yıllar için, Survey of Current Business
3) Newsweek, 28 Mart 1983, s. 8
4) agy
5) The Economist, 5 Şubat 1983, s. 44
6) Survey of Current Business, Ağustos 1982, s. 37-45
7) The Economist, 3 Eylül 1983, s. 58
8) "Dünya Ekonomisi" The Economist, 24 Eylül, s. 58
9) The Economist, 4 Haziran 1983, s. 13
10) Monatsberichte der Deutschen Bundesbank'a göre hesaplanmıştır. No 9, 1983, s. 82

Zor Günlerdi

Bruno Furch

Avusturya Komünist Partisi'nden
Barış ve Sosyalizm Sorunları Dergisi
Yazı Kurulu Üyesi

Birkaç ay sonra dünya halkları Nazizme karşı kazanılan zaferin 40. yıldönümünü kutlayacaklar. Bu büyük gün yaklaşırken eski anılarım canlanıyor. Bugün olupbitenleri daha iyi kavrayabilmek ve geçmişte düşülen tuzağa tekrar düşmemek için o zor günlerin bize öğrettiği dersleri unutmamak gerek. Birden 1930-1940 yılları geliyor gözümün önüne. Avrupa'yı bir veba gibi saran Nazizme karşı mücadele yılları... Bu acı yılların bana öğrettiklerini ve başımdan geçenleri hatırlıyorum.

ÖZGÜRLÜK GÖNÜLLÜLERİ

1934 Şubatının trajik günleri... Yaklaşık 10 bin Avusturyalı işçi, komünist ve sosyal demokrat Nazilerin ve kilise başlarının iktidara tümüyle elkoymalarını önlemek amacıyla silaha sarıldılar.(1) Bu olay hayatımın dönüm noktası oldu: Pekçok sosyalist gibi ben de Komünist Partisi'ne katılmıştım. Dört hafta sonra "büyük ihanet" ve başarısız bir ayaklanmaya iştirak suçlamasıyla ilk kez tutuklandım. Daha sonraları pekçok kez polis tarafından gözaltına alındım, fakat her defasında hapis sürem oldukça kısa oldu, çünkü sorgulama delil yetersizliğinden eksik kalıyordu.

1938 Mart'ında Hitler'in orduları Avusturya topraklarına girdiği zaman(2) dağları kayakla aşarak İsviçre'ye geçtim ve daha sonra Paris'e gittim. Orada faşizme karşı silahlı mücadeleye İspanya'da devam etmek için Enternasyonal Tugay'a gönüllü yazıldım.

1936-1939 yılları arasında 2 bin Avusturyalı İspanya Cumhuriyet Ordusu saflarında savaştı. Bunların 700'ü –komünistler, sosyalistler ve politik olarak örgütsüz anti-faşistler– geri dönmedi. Her

gönüllü ölümü seve seve göze aldı. Çünkü onlar Franko ve onun faşist hamilerine karşı savaşın, çıkacak bir dünya savaşını önlemeğe ve kendi yurtları Avusturya'yı Nazi boyunduruğundan kurtarmaya yardımcı olacağına inanıyordu. Bizler, İspanya halkına duyduğumuz derin sevgi ve gönüllülerin ikinci vatanı olan İspanya Cumhuriyeti'ne olan bağlılıktan esinleniyorduk. Orada derin bir özgürlük havası solumuştuk. O günlerin bana verdiği hazzı, ömrümde hiçbir zaman duymadım.

Avusturyalı komünistler İspanya'da kendi parti örgütlerini kurdular. İlginç olan şu ki AKP üyesi olmakla birlikte İspanya Komünist Partisi'ne de üyeydik. Her ordu birliğinde parti gruplarımız vardı. Çatışmalar arasındaki soluklanmalarda, siperlerde "politik saatler" düzenleniyor, bu saatlerde cephelerdeki askeri durum hakkında bilgiler aktarılıyor, İspanya'nın iç ve dış sorunları ve dünya olayları üzerine tartışmalar açılıyordu.

Cepheden uzak olduğumuz zaman halkla yakın ilişkiler kuruyor, tarlalarda köylülere yardım ediyorduk. Bu da parti çalışması ve askeri öncülük faaliyetinin bir gereğiydi. Ama dikkatimiz hep cepheye yönelmişti.

1938 yazındaki ünlü Ebro savaşına (3) ve 1939 Ocağında Barselona'nın düşüşünden sonraki 2. yarma hareketine katıldım. Bu sırada, Cumhuriyet Hükümeti, Tugay'ı 1938 Eylül'ünde cepheden geri çağırdığı halde Tugay üyeleri hâlâ İspanya'da bulunuyorlardı ve savaş birliklerine katılmağa gönüllü olmuşlardı. Ancak pekçok sebepten ötürü gelişmelerin seyri Cumhuriyetçilerin lehine dönüşemedi. Sayıca bizden çok üstün düşmana karşı savaşarak Fransa sınırına kadar geri çekildik ve 9 Şubat 1939'da hududu aştık. Bu tarih, benim ve pekçok Avusturyalı yoldaşım için uzun ve zulüm dolu bir tutsaklığın başlangıcı oldu; önce Enternasyonal Tugay üyeleri için hazırlanan Fransız kamplarında, sonra da Dachau ve Foissenburg Nazi toplama kamplarında, 1 Mayıs 1945 kurtuluş gününe dek sürecek bir tutsaklık.

UZLAŞMACI POLİTİKANIN ETKİLERİ

İspanya Cumhuriyeti'nin trajik yenilgisinden sonra Fransa'ya geçen Enternasyonal Tugay üyeleri, mahut Münih uzlaşmasının işbirlikçisi Edouard Daladier hükümeti tarafından gözaltına alındılar. Suçun büyük bir kısmını taşıyan bu hükümetin yürüttüğü İspanya'nın içişlerine sözde müdahele etmemek politikası Franko ve onun Alman ve İtalyan destekçilerine hizmet etti.

Fransız kamplarında (St Cyprien, Gurs ve Le Vernet) gözaltı süresince zorla çalıştırılmadık. Bu durum, çeşitli politik ve kültürel faaliyetlerde bulunmamıza imkân sağladı. Bu çalışmalar Parti tarafından yönlendiriliyordu. İlk haftalarda İspanya'da komünistlerin

çalışmalarını gözden geçirdik. Silah arkadaşlarımızın herbiri gerek cephede gerekse cephe gesindeki davranışlarının objektif bir değerlendirmesini yaptılar. Bu çok yararlı sonuçlar verdi: Pekçok yoldaşın komünist adını taşımaya layık olduğu, bu adı hakettiği anlaşıldı. Bu özeleştiriler bazı yoldaşların eksikliklerini, yanlışlarını düzeltmelerine imkân sağladı. Bazıları içinse bu, ki bunlar çok azdı, Parti'den geçici ya da kesin kopma anlamına geldi. Sonra barakalarda Parti örgütleri kurduk. Her ulusal topluluk (kamplarda değişik ülkelerden gelip de geri dönemeyen birçok ulustan insanlar vardı) kendi parti örgütünü kurdu ama bunların hepsi tek bir enternasyonal önderliğin yönetimindeydiler.

Gurs kampında biz Avusturyalılar çeşitli konuların öğretildiği bir "halk yüksek okulu" açtık. Bu okulda; matematik, fizik, tarih, coğrafya, İspanyolca, Fransızca ve Rusçanın yanısıra ekonomi-politik, diyalektik ve tarihi materyalizm ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarihi gibi konularda eğitim yapılıyordu. Gözaltındakiler bir koro ve bir mandolin orkestrası kurdular. Alüminyumdan çeşitli aletler, örneğin İspanya'da savaşmış olan Sovyet savaş uçaklarının modelllerini yapabilen zanaatkâlarımız da vardı. Ben linol oymalar ve madeni levhalardan resim kalıpları yaptım. Yoldaşlarım küçük bir matbaa yaptılar ve bu matbaada bastığımız yayınları Fransa, İngiltere, Amerika ve diğer ülkelerdeki arkadaşlarımıza ve dayanışma organizasyonlarına gönderdik.

1939 Eylül'ünde II. Dünya Savaşı patladı. Savaşla birlikte kamp yönetiminin havası farkedilir ölçüde değişti, katılaştı. Fransız yetkilileri gözaltındakileri Yabancılar Lejyonuna ya da çalışma ekiplerine katılmağa zorluyordu. Biz direnip ayaklanınca zor kullanmaya başladılar. Fransa'nın teslim olmasından sonra tutukluların durumu daha da kötüleşti. Sonunda Nisan 1941'de işbirlikçi Vichy hükümeti Enternasyonal Tugay üyesi Alman ve Avusturyalıları Nazilere teslim etti.

Bu olaydan önce partimizden önemli bir talimat almıştık. Bu talimat şuydu: "Bundan sonra kendinizi örgütlü parti çalışması yapmanın mümkün olmadığı bir durumda bulabilirsiniz. Eğer böyle birşey olursa, Avusturya Komünist Partisi üyeleri tek başlarına kaldıkları zaman; her ne olursa olsun, başlarından ne geçerse geçsin, Parti'yi temsil ettiklerini asla unutmamalıdırlar. Ve daima bu bilinç, ahlâk ve inanç içinde hareket etmelidirler."

Kötü ünü dillere destan olan Dachau toplama kampına 1 Mayıs 1941'de bu ahlâki ve siyasi öğütle vardık. Enternasyonal Tugay üyeleri diğer esirlerden dikenli tellerle ayrılarak kampta dört hafta boyunca "karantina"da tutuldular. Sonra kamp komutanı bizi sıraya dizerek, Führer'in bizi bağışladığını, ölüm cezası yerine bize ömür boyu ağır işte çalıştırma lütfunu

bahşettiğini açıkladı. Durumumuz ciddiydi ama herbirimiz cesareti umutta bulduk. Toplama kampında tüm yoldaşlarımızın hayatta kalamayacağı dört uzun, korkunç ıstıraplı yıl geçireceğimizi o zaman bilemezdik.

KAHRAMAN OLARAK DÜNYAYA GELİNMEZ

Zaman zaman insanlar bana Nazi toplama kamplarından nasıl olup da sağ çıkabildiğimi soruyorlar. Çoğunlukla dostça, ölümden nasıl kurtulduğumu merak ederek sorulmuş sorular. Fakat bazıları elbette kasıtlı, eğer hâlâ yaşıyorsam "demek ki durum söylendiği kadar korkunç değildi" denilmek isteniyor. Neofaşistlerin bugüne kadar yaptıkları propaganda, toplama kamplarında esirlere "iyi bakıldığı", Auschwitz kampında bulunan yakma ve gaz odalarının savaşın bitiminden sonra "Nasyonal Sosyalistleri" karalamak için "Ruslar ve Amerikalılar tarafından yapıldığını öne sürüyor.

Nasıl ayakta kalabildiğimi düşündüğüm zaman, aklıma gelen ilk ve basit açıklama "inanılmaz bir şans eseri"oluyor. Gerçekten de ben insanüstü bir güce ve cesarete sahip bir masal kahramanı değildim. Elbette böyle durumlarda bir insanın fizik ve kafa yapısı önemli rol oynuyor. Neyse ki ben antremanlı bir atlettim de hem fiziksel gerginliğe hem de yetersiz kamp tayınlarına dayanabildim. Sağlıklı bir ahlâki ve siyasi yapı da dayanabilmenin önemli faktörüdür. Ama eğer SS'ler benim gizli faaliyetlerle ilişkimi bulabilselerdi ya da tifüse yakalansaydım, durumun ümitsiz sonuca varmasını ne sağlığım ne de metanetim önleyebilirdi.

Ve elbette, komünist tutuklular arasında yüksek dayanışma duygusunun ve birbirine destek olmanın verdiği moral gücünün paha biçilmez rolü oldu. Kamp yönetiminde ve hastahane yardımcı işlerine ayrılanlarımız, (komünistler böylesi işleri de ele geçirmeye çalışırlardı) diğerlerine yardım edebilmek için ellerinden geleni yaparlardı. Örneğin Flossenburg kampı parti örgütü liderleri 1944 ve 1945 kışlarında illegal yollardan tifüs aşısı yapılmasına karar verdi. Bu, günde 100-120 kişinin ölümüne neden olan bu hastalıktan ben dahil pekçok kişiyi kurtarmıştır.

Burada,kişinin en büyük dayanma faktörü olan, mücadelenin ahlâk ve politik unsurları üzerinde durmak isterim. Çünkü kampta pekçok insan yüzyüze geldikleri vahşet karşısında dayanma gücünü kendilerinde bulamadıkları ya da insani değerlerini yitirip çözüldükleri ve barbarlığa prim verdikleri için telef olup gittiler. Tutuklu arkadaşlarına sert ve acımasız davranılmasının kendilerinin yaşamasını sağlayacağını sandılar.

Kimi zaman biz komünistlerin "özel bir dokuya" sahip olduğumuz söylenir. Bu söz gerçek olmalı. Ama bazan bu imajı olağanüstü

zor şartlarda kanıtlamak çok güç oluyor.

Benim tanıdığım insanların pekçoğu İspanya iç savaşının zor koşullarında yiğit savaşçılar ve politik öncüler oldular. Diğerlerine güç ve inanç aşıladılar. Fakat bazıları Gestapo işkencesi altında çözüldüler ve hatta bir kısmı hain ve Gestapo yardakçısı bile oldu. Ancak böyle davrananlar da ölüme gitmekten yine de kurtulamadılar. Öte yandan öyle yoldaşlar hatırlıyorum ki İspanya'da kendilerini gözüpek savaşçılar olarak gösteremediler ve "askeri yeteneklere" sahip olmadıkları için sorumluluk isteyen görevler için güvenilir değillerdi. Fakat düşmana esir düştüklerinde büyük cesaret örneği gösterdiler. Bu direnç işe yaradı, çünkü SS ve Gestapo sadistleri esirlerin yapılarına göre farklı davranırlardı. Küstahlara ölene kadar hayasızca işkence yaparlardı. Cesaret ve direnç, cellatları kimi zaman işkencenin fayda etmeyeceği düşüncesine sürükler, bu gibilerine üçüncü derecenin "kısa uygulaması" yapılırdı; yani "kaçarken vuruldu", "kalp krizinden öldü" denir, ya da "tecrit edilir" ve Gestapo tarafından toplama kamplarına gönderilirlerdi.

Bilhassa iki grup esir direnç ruhu, dayanıklılık ve ahlâki sağlamlılık gösterdi: Komünistler (pekazı cesaretini, insanlığını ve umudunu yitirdi) ve Hristiyanlar. Kadercilikleri hristiyanlara destek oldu. Bu gerçeği hatırlarken saygıyla eğiliyorum. Karşılıklı saygı, kampta pekçok komünist ve hristiyan arasındaki ilişkide en ağır basan unsurdu. Komünistlere gelince; onların öylesine dirençli ve politik inançlarının öylesine sarsılmaz olduğunu söyleyebilirim ki, en karanlık günlerde, Nazi saldırganlarının Sovyetler Birliğinin topraklarının içlerine daldıkları aylarda bile nihai zaferin, adaletin olacağından bir an olsun tereddüt etmediler. Bu inanç da ayakta kalmamıza yardım etmiştir.

Hep acı duyarak hatırlarım. "Politikadan uzak", iyi yürekli insanlar karşılaşmak zorunda kaldıkları vahşete dayanamadılar. Çünkü Nazizmin bir gün yenileceğine dair inançları kalmamıştı. Hiçbir şey —en içten cesaretlendirme gayretleri ya da moral destekleri— onları içine düştükleri psikolojik çöküntüden kurtaramadı, umutlandırmadı ve böylelerinin sonu çabuk geldi.

Bütün bunlardan nasıl bir sonuç çıkarılabilir? Bunun kesin bir reçetesi yoktur. Ama elbette hatırda tutulacak en önemli şey, "kaya gibi sağlam yürekli" olmak gerekliliğidir. Fakat bazan küçük bir olay, en ufak bir zaafiyet, birazcık şanssızlık o çok hassas kantarın dengesini bir anda alt üst etmeğe yeterlidir.

İhanetleri haklı göstermeden, tüm sorumluluğumla şunu söylemek isterim: Kimse kahraman olarak doğmamıştır. Her kim ki hertürlü sınava dayanabileceğini söylüyorsa ya palavracıdır ya da düşmanın neler yapabileceğini tahmin

edemeyen bir saftır. Şu da unutulmamalıdır ki, Hitler'den bu yana emperyalist kasaplar çok karmaşık ve gaddar işkence ve sorgu yöntemleri geliştirdiler. Tıptaki, psikolojideki, elektronikteki gelişmelerden yararlanıyorlar bugün. Bunun için bir devrimciye, bir komüniste verilecek tek öğüt, kendisini hem fizik hem de moral bakımından düşmanla tek başına başetmeğe hazırlamasıdır.

"KIZIL İSPANYALILAR"

İspanya iç savaşı muhariplerinden oluşan geniş grup –ki 300 kadarı Avusturyalı savaşçı idi–, Dachau kampındaki hayatın pekçok alanına damgasını vurmuştur. Bu bir böbürlenme ve övünme değil, savaş alanlarında perçinlenmiş olan kaya kadar sağlam yoldaşlık ruhunun yarattığı gerçektir. Pekçok burjuva yazarı Dachau için yazdıkları yazılarda bu olayı doğruladılar. "Kızıl İspanyalılar"ın –sonraları bu ad takıldı bize– gelişinden sonra kampın havasının değiştiğini yazdılar. Hakikaten mahkumların direnme gücü artmış, Enternasyonal Tugay üyelerinin örnek disiplini, yüksek siyasi bilinci ve iyimserlikleri kamptaki esirleri çok olumlu etkilemiştir.

Kampta komünistlerin, içinde farklı ulusların devrimcilerinin yeraldığı kendi politik merkezleri vardı. Aynı zamanda her ulustan komünistlerin kendi liderleri de mevcuttu. Benim görevim kamptaki Yugoslav, İspanyol ve İtalyan yoldaşlarla ilişki kurmaktı. İlk önce kimlerin komünist olduklarını tespit ettim. Yugoslavlar ve İspanyollar arasında bu tespit kolay oldu, çünkü bazıları İspanya'da da savaşmıştı. 1943 güzünde kampa getirilen İtalyanlarla olan durum daha farklı oldu. İtalyan Komünist Partisi üyelerini saptamak ve onların kendi parti gruplarını kurmalarına yardımcı olmak bir hayli zordu ama sonunda mümkün oldu. Sürekli olarak bu yoldaşlarla ilişki içindeydim. Onlara kamp içinde politik çalışmalar yapmanın olanaklarını anlatıyor, cephelerde ve tüm dünyada olup bitenler hakkında bilgi veriyordum.

Tuhaf gözükecek ama, biz askeri hareketleri ve dünyadaki gelişmeleri kamp dışındaki bazı insanlardan daha iyi biliyorduk. İyi işleyen bir enformasyon sistemi kurmayı başarmıştık. Moskova, Londra ve Beromunster (4) yayınlarını alabilen radyo cihazlarımız olmuştu. Böylece müttefikler tarafından yapılan önemli politik açıklamaları dinliyebiliyorduk. Bu haberler, kampa ışık gibi yayılıyor, insanlara cesaret ve moral veriyor, hayati önem taşıyan iyimserlik havası yaratıyordu.

Şu noktayı ayrıca açaklamak istiyorum: Biz komünistler sadece kendi hareketimiz içinde yoldaşlara değil, aynı zamanda sosyalistle-

re ve diğer partilerin üyelerine de kol kanat germiştik.

İyi hatırlıyorum, 1943'de Trieste'li bazı tanınmış kişileri kampa getirmişlerdi. –Hristiyan Demokrat Parti'den Dr. Tanasco, liberal mühendis Gandusio, komünist profesör Piasoni ve diğerleri–. Bu kişileri kampa gelir gelmez tespit ettik ve çok geçmeden korumaya aldık. Diğerlerinin de nispeten kolay işlerde çalışmaları sağlandı. Yoldaşlarımız revirden ve SS depolarından gizlice ilaç ve yiyecek kaçırıyorlardı. Bu yardım sayesinde ağır bir zatüreye yakalanmış olan Sosyal Demokrat Partili Dr. Puecher'in hayatını kurtarmak mümkün olmuştu.

DACHAU'DA LENİN'İN ESERLERİ

Bazen hiç akla hayale gelmez olaylar oluyordu kampta. Sadece en önemli uluslararası veya askeri konularda uğraşmakla kalmayan, aynı zamanda Marksizm-Leninizmin temel meseleleri üzerinde de çalışmalar yapan küçük politik eğitim gruplarımız vardı. 1944 baharında Lenin'in bazı eserlerini bile elimize geçirebildik. "Devlet ve Devrim", "Sol Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı" ve diğerleri. Bu kitaplar kampa girme yolunu nasıl mı bulabilmişti?

1933'den beri içerde yatan Karl Frei'ın yönetimindeki bir grup tamirci Alman tutuklu, Münih Gestapo karargâhında onarım işleri yapıyordu. İşçi yoldaşlar, tavan arasında Hitler'in iktidara elkoyduktan sonra yasakladığı kitap yığınları bulmuşlar. Kitapların arasında Marksist literatüre ait olanlar da varmış. Yoldaşlar Lenin'in eserlerinin kapaklarını çıkarıp, kitapları ceketlerinin içinde saklayarak kampa sokmuşlar. Bu çok büyük bir rizikoydu, çünkü SS, dışarda işten dönenler arasında rastgele arama yapardı.

Kampı çevreleyen elektrik akımlı dikenli tellere, gözetleme kulelerdeki sıra sıra makinalı tüfeklere, dizi dizi muhafızlara, tüm engellere, tüm tedbirlere rağmen buna benzer gizli çalışmalar hâlâ sürdürülebiliyordu. En büyük telaşa neden olan olaylardan biri şuydu:

1944 baharında kampta katolik bir din adamına yapılan işkenceleri ve katliamları ayrıntılarıyla açıklayan bir belge dışarı kaçırıldı. Hitler rejimine duyulan rahatsızlıkla bu bilgiler bir dizi halinde Londra ve Beromünster radyo programlarında yayınlanarak uluslararası yankılar yarattı. Bu, sonuçta SS güvenlik servisindeki derin bir soruşturma açılmasına ve hatta kamp yönetiminin değiştirilmesine yolaçtı.

KAÇIŞ

Ana kamp binalarından kaçış

hemen hemen imkânsızdı. Elbette zaman zaman buna yeltenenler oldu, ama başarıya ulaşmış bir kaçış hiç hatırlamıyorum. Sonuç her seferinde korkunç oluyordu. Eğer bir tutuklu sabah ya da akşam sayımında mevcut çıkmazsa, bütün tutuklular –10-15 bin kişi– kaçan bulunup getirilinceye kadar içtima alanında bekletiliyordu.

Ele geçirilen tutuklu herkesin ibret alması için göğsünde "geri geldim" levhası çakılı vaziyette günlerce kampın kapısında ayakta bekletiliyordu. Sonra "bunker"e (kamp hapishanesi) atılıyor ve daha sonra da ona yeni cezalar uygulanıyordu. İçtima alanında herkesin gözü önünde kamçılanma ya da bir saat "işkence"... Mahkum, elleri arkadan bağlı olarak kirişte sallandırılıyordu.

Bütün bunlara rağmen 1944'de Parti, komünistlerin Nazi rejimine karşı aktif savaşa katılmalarını sağlamak üzere birkaçının ne olursa olsun kaçırılması görevini verdi. Bunun sonucunda başarıya ulaşmış bir dizi kaçma gerçekleşti. Ama kamptan değil, Dachau dışında çalıştırılan çok sayıda çalışma grubundan. Meselâ İspanya iç savaşında omuz omuza dövüştüğümüz yoldaşımız Sepp Plieseis 1943 Ağustosunda kaçmayı başardı, sonra Dachstein Dağları'nda ünlü bir gerilla birliğine öncülük etti. Askeri polis, Gestapo ve SS' ler tarafından yapılan sürekli aramalara ve yoketme operasyonlarına rağmen, bu gerilla birliği, Avusturya'nın kurtuluş gününe dek düşmana başarılı baskınlar gerçekleştirdi. 1944 sonlarında bir başka İspanya savaş muharipi Leo Jansa ve 1945 savaşlarında AKP'nin seçkin bir üyesi Joseph Lauser kaçmayı başardılar. Viyana komünistleri özgürlük mücadelesini illegalitede örgütlediler.

Anılara dayanan bu kısa yazıya elbette direniş hareketi içinde yeralan Avusturyalı komünistlerin illegal faaliyetlerini sığdırmaya imkân yok. Ne sanayi işletmelerindeki fedakâr çabaları ne de Yugoslavya Halk Kurtuluş Ordusu saflarındaki gerilla savaşlarını... Sözgelimi gerillalar Styria'da yiğitçe dövüştüler. Enternasyonal Tugay üyeleri Walter Wachs, Fritz Trânkler ve Leo Engelmann (daha sonra bir çatışmada öldürüldü) yönetimindeki bir birlik Sovyet Hava Kuvvetlerine bağlı uçaklardan düşman bölgelerine paraşütle inerek, bu bölgenin kurtarılmasında önemli rol oynadılar.

Pekçok Avusturyalı kadın ve erkek komünistin adı Nazi vebasına karşı kahramanca verilen uluslararası savaşın tarihine kazıldı. 35 binin üzerinde anti-faşist Gestapo' nun işkence odalarında ve toplama kamplarında işkence altında öldürüldü, katledildi. Sağ kalabi-

lenler 1945'de büyük zaferi selamladılar ve faşizmin ve savaşın olmadığı yeni bir hayata umutla adımlarını attılar.

World Marxist Review
Şubat 1985

(1) Bu anti-faşist ayaklanma hakkında daha fazla bilgi edinmek için bak: "Onlar faşizmin yolunu kestiler" BSS No: 2, 1984.
(2) 11 Mart 1938 gecesi Alman orduları Avusturya'ya girdiler ve bağımsızlığına son verdikleri bu ülkeyi ilhak ettiler. Avusturya bir Alman eyaleti haline getirildi.
(3) Ebro savaşında (Temmuz 1938) —İspanya iç savaşının önemli bir dönüm noktası— Cumhuriyet ordusu nehri geçerek düşman cephesini bozguna uğratmıştı.
(4) İsviçre'de bir radyo istasyonu.